Лабіринт духів
Карлос Руис Сафон

Цвинтар забутих книжок #4
Молода оперативниця Алісія Гріс розслідує загадкове зникнення міністра Маурісіо Вальса. У пошуках відповідей вона вирушає до Барселони, де зустрічається з родиною Семпере та адвокатом Бріансом. Дівчина підозрює, що Бріанс причетний до викрадення, однак, прослідкувавши за ним, розуміє: він тільки вершина айсберга. Алісія дізнається ще про кількох людей – в'язнів моторошної тюрми Монтжуік у часи Другої світової війни, коли Вальс працював там комендантом. Їм відомо, до яких жахіть причетний міністр. Та був іще один в'язень – письменник Віктор Маташ…

Загадки і головоломки, таємниці минулого і страшні злочини режиму Франко, пошук істини в плетиві брехливих відомостей – чи вдасться Алісії знайти вихід із цього темного лабіринту?

Карлос Руіс Сафон

Лабіринт духів

ЦВИНТАР ЗАБУТИХ КНИЖОК

Ця книжка належить до циклу романів, дія яких відбувається у літературному всесвіті Цвинтаря забутих книжок. Твори, що входять до цього циклу, пов'язані між собою персонажами й сюжетними ниточками, які перекидають оповідні й тематичні містки, хоча кожна книжка є завершеною і самостійною історією.

Різні частини цієї серії можна читати в довільному порядку, можна – котрусь одну на вибір. Читач має змогу зайти до лабіринту історій крізь будь-які двері й досліджувати його, подорожуючи різними шляхами: переплетені між собою, вони однаково приведуть вас до самого осередку повісті.

У будь-якому творі присутні елементи вигадки. Чотири частини «Цвинтаря забутих книжок» не виняток, хоч і мають своїм тлом реальну Барселону XX століття. У лічених випадках хронологія, місце або обставини події адаптовано згідно з логікою оповіді для того, наприклад, щоб Фермін мав змогу смакувати свої улюблені жувальні цукерки «Сугус» кількома роками раніше, ніж вони набули поширення, або щоб котрийсь із персонажів міг зійти з потяга під величним склепінням Французького вокзалу.

Книжка Даніеля

1

Тої ночі мені наснилося, ніби я повернувся до Цвинтаря забутих книжок. Мені знову було десять років, я прокинувсь у своїй колишній спальні, відчуваючи, що мамине обличчя стерлося з моеі пам'яті. І я знав – тим непоясненним знанням, яке приходить до нас у снах, – що винен у цьому лише я один, адже не здолав домогтися справедливості й не заслуговую на те, щоб пам'ятати мамине обличчя.

По котромусь часі до спальні прибіг батько, стривожений моіми розпачливими зойками. Тато, який у моему сні був молодим і тоді ще знав відповіді на всі запитання, пригорнув мене, прагнучи втішити. А пізніше, коли в перших променях світла вже вимальовувалися імлисті обриси Барселони, ми вийшли з дому. Батько чомусь – я не міг збагнути чому – провів мене лише до під'їзду. Там він відпустив мою руку, даючи зрозуміти, що решту шляху я маю подолати сам.

Я рушив уперед, але, пригадую, одяг, взуття і навіть власна шкіра тиснули мене. Кожен наступний крок вимагав щоразу більших зусиль, ніж попередній. Дістався до Ла-Рамбли, я помітив, що час у місті неначе завмер. Люди спинилися на півкроці й застигли, як на старих фотографіях. Голуб, що злинув угору, заніс крила для змаху, та все ніяк не опускав іх. Квітковий пилок нерухомо завис у повітрі, його порошинки мінилися в променях світла. Бризки води з фонтана Каналетас виблискували в порожнечі й здавалися намистом з кришталевих сліз.

Насилу, немовби рухаючись у воді, я посувався крізь цю зачакловану Барселону, завмерлу в часі, аж доки нарешті не дістався Цвинтаря забутих книжок. Там, знесилений, я зупинився. Я не міг дотямити, що за невидимий тягар лежить на моіх плечах і майже не дає змоги рухатися. Схопившись за дверний молоточок, я постукав, але ніхто не відчинив. Тоді я загримав по масивних дерев'яних дверях кулаками, однак сторож знову не зважив на мое благання. Знеможений, я впав на коліна. Лише тоді я збагнув, що то за чари сковували моі рухи, і мене охопила жахлива впевненість у тому, що місто, а разом із ним і моя доля, лишиться навіки під дією цього закляття і що я вже ніколи не зможу пригадати обличчя своеі матері.

І тоді, коли мене покинула остання надія, у внутрішній кишені шкільного піджака, того, на якому блакитними нитками було вишито моі ініціали, я знайшов якийсь шматочок металу. Ключ. Скільки ж часу він там пролежав, тимчасом як я про це навіть не знав? Ключ був укритий іржею і майже такий самий важкий, як мое сумління. Мені довелося взяти його обіруч, щоб усунути до замкової щілини. Зібравшись на останніх силах, я спробував повернути його в замку. Коли я вже гадав, що мені це ніколи не вдасться, замок нарешті піддався й двері прочинилися всередину.

Вигнута галерея вела в глиб старовинного палацу, а палаккі цятки свічок, зливаючись в одну лінію, вказували шлях. Я пірнув у морок і почув, як за спиною закляпнулися двері. І тоді я впізнав цей коридор, стіни якого були розмальовані фресками з янголами та казковими істотами, що пильно видивлялися з темряви й немовби ворушилися, коли я проходив повз них. Подолавши коридор, я опинився перед арочною брамою, що провадила до величезноі склепінчастоі зали, і спинився на порозі. Переді мною безкраім маревом розгортався лабіринт. У вічному місті, побудованому з усіх книжок

світу, плетиво кам’яних сходів, містків, критих переходів і вигадливих арок спіраллю здіймалося до неосяжної скляної бані.

Мати чекала на мене там, просто перед спорудою. Вона лежала у відчиненому саркофазі зі схрещеними на грудях руками і шкірою білою, як саван, у котрий було загорнуто її тіло. Вуста її були міцно стулені, а очі заплющені. Мама лежала нежива в цьому прихистку для загублених душ, якого не існувало насправді. Я простягнув руку й ніжно торкнувся її обличчя. Шкіра була холодна, як мармур. Аж тут очі її розплющилися й, заворожені спогадами, уп’ялися в мене. Коли мамині вуста розтулилися й пролунав її голос, він видався мені таким оглушливим, як гуркіт товарного потяга. Він відірвав мене від підлоги, підкинув у повітря й лишив падати без кінця-краю, тимчасом як відлуння маминих слів розтоплювало світ.

Ти повинен розповісти правду, Даніелю!

Ураз, весь у холодному поті, я прокинувсь у півтемряві спальні, поруч із Беа. Дружина обійняла мене й погладила по обличчю.

– Знову? – пробурмотів я.

Вона кивнула, глибоко зітхнувши.

– Ти розмовляв. Уві сні.

– Що я казав?

– Я не розібрала, – збрехала Беа.

Я глянув на неї, і дружина у відповідь усміхнулася, як мені видалося, зі співчуттям, хоча, можливо, це був просто вираз терплячості.

– Поспи ще трохи. У тебе ще є годинки півтори. Сьогодні вівторок.

Вівторок означав, що була моя черга вести Хуліана до школи. Я заплющив очі й удав, ніби сплю. Коли за кілька хвилин я їх знову розплющив, то побачив обличчя Беа, яка пильно на мене дивилася.

– Що таке? – запитав я.

Дружина схилилася наді мною й ніжно поцілувала в губи. Її вуста мали смак кориці.

– Мені теж перехотілося спати, – натякнула вона.

Я став неквапливо роздягати дружину. Я вже взявся за укривало, щоб скинути його на підлогу, коли почулися тихі кроки, що наближалися до дверей нашої спальні. Беа стримала мою лівицю, що просувалася поміж її стегнами, й піднялася на ліктях.

– Що сталося, золотко?

Маленький Хуліан, стоячи у дверях, із виразом сорому й тривоги на обличчі позирав на нас.

– У моїй кімнаті хтось є, – прошепотів він.

Беа зітхнула й простягнула до сина руки. Хуліан поспішив прихиститися в материних обіймах, і я покинув усі сподівання на тілесний гріх.

– Багряний Князь? – запитала Беа.

Хуліан скрушно кивнув.

– Татко зараз піде до твоеі спальні й задасть цьому негідникові добрячого прочухана, щоб він більше ніколи не повертався.

Син розпачливо поглянув на мене. Навіщо ж іще потрібен батько, коли не для героічних подвигів такого масштабу? Я всміхнувся Хуліанові й підморгнув.

– Ще й якого прочухана! – вторував я зі щонайлютішою гримасою.

На обличчі сина з'явилася подоба усмішки. Я скочив із ліжка й побіг коридором до дитячоі. Хуліанова спальня здалася мені такою подібною на кімнату, яку я мав у його віці, кількома поверхами нижче, що на якусь мить я подумав, ніби досі сплю. Я присів на краечок ліжка й засвітив нічник. Хуліанові не бракувало іграшок, почасти успадкованих від мене, але насамперед дитинство його минало серед книжок. Мені знадобилося небагато часу, щоб відшукати винуватця, захованого під матрацом. Я дістав звідти невеличку книжку в чорній палітурці й розгорнув іі на титульній сторінці.

Лабіринт духів VII

Аріадна і Багряний Князь

Текст та ілюстрації Віктора Маташа

Я вже й не знав, куди подіти ці книжки. Хай які б нові хитромудрі схованки я не вигадував, син неминуче виявляв іх усі. Я нашвидку перегорнув сторінки книжки, і спогади знову наринули на мене.

Укотре вже заховавши книжку на самий верх кухонноі шафи – хоч і знав, що мій син натрапить там на неі певніше рано, ніж пізно, – я повернувся до нашоі з Беа спальні. Хуліан посопував на материних руках. Беа заснула також. Я стояв на порозі, схований у півтемряві, дивився на дружину з сином і думав, слухаючи іхне розмірене дихання, що я найщасливіша людина на світі. Чим же заслужив я на таку ласку долі? Споглядаючи, як вони спали отак, обійнявшись, далекі від усього зовнішнього світу, я не міг не згадати той страх, що був опанував мене, коли я вперше побачив, як Беа колисае на руках нашого сина.

2

Я ніколи нікому цього не розповідав, але тоі ночі, коли народився мій син Хуліан і я вперше побачив його на руках у Беа, огорнутого благословенним спокоем, який дається тільки тим, хто ще не знае, до якого місця

насправді потрапив, мене охопило бажання бігти, бігти й не зупинятися, аж доки не опинюся на краю світу. Тоді я був ще зовсім дитиною, і життя, безперечно, видавалося мені над силу важким, однак, хай які виправдання можна було б відшукати, я й досі відчуваю гіркий присмак сорому перед нападом слабкодухості, який оволодів мною. Навіть по стількох роках мені бракувало сміливості розказати про нього тій людині, перед якою перш за все мусив зізнатися.

Спогади, які намагаешся поховати в мовчанні, ніколи не перестають переслідувати тебе. Мій невідступний гонитель – це образ кімнати з неосяжною стелею й пасмом жовтувато-коричневого світла, що ллеться з підвішеної високо лампи, окреслюючи ліжко, на якому лежить дівчинка заледве чи сімнадцяти років і тримає на руках немовля. Коли Беа, не зовсім усвідомлюючи, що довкола відбувається, підвела погляд і всміхнулася до мене, на очі мені набігли сльози. Я опустився навколішки перед ліжком і притулив обличчя до її лона. Беа взяла мене за руку і стиснула з тою дрібкою сили, яка їй лишилася.

– Не бійся, – прошепотіла вона.

Але я боявся. І на мить, за яку мені соромно досі, я захотів опинитися будь-де, тільки не там, тільки не в тій шкірі, в якій опинився. Фермін, також присутній, спостерігав за сценою, стоячи біля дверей і, як зазвичай, прочитав мої думки, перш ніж я зумів їх висловити. Не давши мені часу розтулити рот, він схопив мене попід руку й, лишивши Беа та немовля в надійному товаристві своєї нареченої Бернарди, вивів до коридору, довгої галереї, кінець якої, звужуючись, губився в темряві.

– Ти живий, Даніелю? – запитав товариш.

Я кволо кивнув, тим часом намагаючись відвести дух, який забився мені десь по дорозі. Коли я намірився було повернутися, Фермін стримав мене.

– Слухай-но, доки ти в такому гуморі, заходити знову туди не слід. На щастя, Беа ще трохи причмелена й мало що тямить. Тому я, з твого дозволу, порадив би нам перехопити дещицю свіжого повітря, яке прожене весь переполох, а вже після цього з куди більшим запалом приступати до спроби номер два.

Не чекаючи на відповідь, Фермін схопив мене попід руку й потягнув через увесь коридор до сходів, які вивели нас на балюстраду, що зависла між Барселоною і небом. Холодний, кусливий вітерець, який охоче накинувся на нас, війнув мені в обличчя.

– Заплющ очі й тричі глибоко вдихни-видихни. Поволі – так, наче твої легені опустилися в черевики, – порадив Фермін. – Цієї вправи мене навчив один тибетський монах, неабиякий пройдисвіт, з яким я познайомився, коли виконував обов’язки адміністратора й бухгалтера в одному припортовому бордельчику. Більшого пройдохи я ще ніколи не зустрічав…

Я зробив три глибокі вдихи, як було сказано, і на додачу ще три для певності, користаючи з цілющих властивостей чистого повітря, обіцяних Ферміном та його тибетським гуру. У голові злегка запаморочилося, але Фермін мене підтримав.

– Мліти тобі також не треба. Збадьорися трохи! Ситуація вимагае спокою, але не ступору.

Я розплющив очі й побачив порожні вулиці міста, що спало коло моіх ніг. Вибило третю ночі. Лікарня Святого Павла простягнулася в мороці, занурена в сон разом зі своіми банями, вежами й арками, що виплітали химерні візерунки в імлі, яка сповзала з самого вершечка гори Кармело. Я мовчки дивився на цю безпристрасну Барселону, яку можна побачити тільки з лікарень, байдужу до тривог і надій спостерігача. Холод, помалу просякаючи аж до кісток, прояснював мій мозок.

– Ти вважатимеш мене боягузом? – запитав я.

Фермін витримав мій погляд і знизав плечима.

– Не драматизуй. Я радше думаю, що в тебе впав тиск і піднялася тривога. Власне, це одне й те саме, але відповідальність знято й приводу для глузів нема. На щастя, у мене з собою е ліки, які тобі допоможуть.

Він розстібнув свое габардинове пальто – бездонне вмістилище всіляких чудес, – що було водночас і пересувною аптекою, і музеем дивовиж, і сховищем різноманітних артефактів та реліквій, скуплених на сумнівних товчках і розпродажах.

– Просто не уявляю, як тобі вдається носити на собі стільки всякого залізяччя, Ферміне.

– Вища фізика. Зважаючи на те що моя худорлява тілобудова головним чином спирається на м’язову та хрящову тканини, цей невеличкий арсенал посилює мое гравітаційне поле й править за надійний якір у бурхливому морі. Але не думай, що тобі так легко вдасться замилити мені очі своіми геть недоречними зауваженнями, бо ми вдерлися сюди не для того, щоб обмінятися марками чи потеревенити про те, про се.

Виголосивши це застереження, Фермін дістав із одніеі зі своіх незліченних кишень бляшану фляжку й відкрутив ковпачок. Потім принюхався до вмісту, наче до божественноі амброзіі, і усмішкою висловив свое схвалення. Відтак простягнув флящину й, значливо дивлячись мені в очі, кивнув.

– Пий, а то шкодуватимеш усе життя.

Знехотя я взяв фляжку.

– Що це? Пахне карбідом…

– Не мели дурниць. Це лише коктейль, вигаданий для того, щоб відживляти небіжчиків і хлопчаків, пригнічених відповідальністю, яку на них поклала доля. Його хитромудра формула моеі власноі розробки грунтуеться на основі лікеру «Аніс дель Моно» та інших алкогольних напоів, перемішаних із тим низькопробним бренді, що його я купую в одноокого цигана з кіоску, де торгують самогоном. А щоб витворити неповторний букет каталонських угідь, усе це довершено кількома краплинами вишнівки й трав’яного лікеру «Монсеррат».

– Матір Божа!

– Пий хутчіш! Ось тут ми й побачимо, хто відважний, а кому бракуе духу. Одним проковтом, неначе випадковий гість на чужому весіллі!

Я послухався й хильнув того пекельного пійла, що на смак було як підсолоджений бензин. Настоянка пропекла мені всі нутрощі, і, перш ніж я прийшов до тями, Фермін жестом наказав мені повторити процедуру. Не звертаючи уваги на протести свого шлунка, який аж трусило, я приклався до

флящини вдруге, вдячний за хороший настрій і забуття, які приносило це питво.

– Ну як? – запитав Фермін. – Ліпше, еге ж? Це називається «сніданок чемпіонів».

Тепер уже цілком переконаний, я кивнув, відсапуючи й розстібаючи гудзики на комірці. Фермін скористався нагодою, щоб відсьорбнути свого шмурдяку, і заховав фляжку назад до кишені пальта.

– Тільки алхімії до снаги вгамувати лірику. Але надто не захоплюйся цим методом, адже настоянка – як щуряча отрута або ж як щедрість: що частіше її використовуєш, то менш ефективною вона стає.

– Про це не турбуйся.

Фермін показав дві гаванські сигари, що висовувалися з іншої кишені, але потім, підморгнувши, похитав головою.

– Ці дві кубинки, поцуплені in extremis [1 - На випадок крайньої потреби (лат.). – Тут і далі прим. перекладача.] зі зволожувача для сигар, що належить виконувачеві обов’язків мого майбутнього тестя, донові Густаво Барсело, я беріг для сьогоднішнього дня, але гадаю, що, мабуть, ми відкладемо їх на котрийсь інший день, бо, як мені видається, ти зараз не у формі, а лишати сиротою дитину в день її появи на світ не годиться.

Фермін сердечно поплескав мене по спині й замовк на якусь хвилю, чекаючи, доки його коктейль не розійдеться по моїй крові й алкогольна паволока не покриє те відчуття глухої паніки, що охопило мене. Допіру товариш зауважив мій посоловілий погляд і розширені зіниці, ознаки загального отупіння відчуттів, як виголосив промову, що її, поза всяким сумнівом, висновував цілу ніч.

– Друже Даніелю, Богові – або тому, хто на час Його відсутності виконує Його функції, – заманулося влаштувати все так, що стати батьком і привести у цей світ дитину легше, ніж отримати водійські права. Ця фатальна обставина призводить до того, що несосвітенна кількість кретинів, обісранців і йолопів вважають, що мають право розмножуватися, і, хизуючись медаллю за батьківство, нівечать усе життя тим бідолашним дітям, яких витворили своєю соромотою. Я кажу з усією впевненістю, що збираюся піти за тобою цим шляхом величезної відповідальності й зробити вагітною мою кохану Бернарду так швидко, як мені це дозволять гонади й святий шлюб, який є sine qua non [2 - Обов’язкова умова (лат.).] з боку моєї нареченої. І тому я мушу заявити і я заявляю, що ти, Даніелю Семпере Жисперт, дітвак, який лише вступає у свій мужній вік, попри твою сьогочасну невіру у власну спроможність як голови родини, є і будеш зразковим батьком, хоча ти й новачок і загалом трохи невіглас.

Посеред цієї орації я геть розгубився, чи то під впливом вибухового коктейлю, чи то через словесний феєрверк, яким спалахнув мій добрий друг.

– Ферміне, я не впевнений, що зрозумів тебе.

Товариш зітхнув.

– Я хотів лише сказати, що коли тебе це все переповнює аж довсирачки, Даніелю, дослухайся до поради своєї благословенної дружини: не треба боятися. Діти – принаймні твоя дитина, це точно – народжуються не те що в сорочці, а й у штанах, і кожен, у кого є хоч дрібка честі й совісті в душі й трохи смальцю в голові, має всі шанси не зруйнувати їм життя й стати батьком, за якого ніколи не буде соромно.

Я позирнув скоса на цього чоловічка, який ладен був віддати за мене своє життя і в якого завжди знаходилося кілька слів – чи то пак кілька тисяч слів, – щоб вирішити всі дилеми й заспокоїти напади екзистенційного страху, до яких я був схильний.

– Якби ж то все було так легко, як ти це описуеш, Ферміне!

– Нічого, що бодай чогось варте в нашому житті, не дається легко, Даніелю. Коли я був молодий, то гадав, що, аби простувати по цьому життю, досить навчитися трьох речей. Зав'язувати шнурівки, це раз. Уміло роздягати жінку, це два. І читати, щоб насолоджуватися щодня сторінками, написаними проникливо й майстерно, це три. Мені здавалося, що чоловік, який твердо крокуе по землі, уміе пестити жінку і здатен почути музику слів, живе довше, а насамперед – живе краще. Але роки навчили мене, що цього не досить і що іноді хочеться дістати можливість побути чимось більшим, ніж просто істотою, яка ходить на двох ногах, ість, сере й займае тимчасово простір на цій планеті. І сьогодні долі, у ii безмежній непритомності, забажалося надати тобі таку можливість.

Я кивнув, не надто переконаний.

– А якщо я виявлюся не гідним цієі можливості?

– Даніелю, якщо ми з тобою в чомусь і подібні, то лише в тому, що нам обом поталанило зустріти жінок, на яких ми не заслуговуемо. Цілком зрозуміло, що в цій справі гідними е саме вони, а нам лишаеться тільки намагатися не підвести іх. Хіба не так?

– Мені страшенно хотілося б погодитися з тобою, але я все ж вагаюсь.

Фермін вибачливо похитав головою.

– Не переймайся. Твою спроможність збагнути високий політ моеі думки затуманюе та алкогольна суміш, якою я тебе нагодував. Але ж тобі відомо, що в цих справах я куди буваліший за тебе, і загалом я маю більше раціі, ніж цілий сонм святих.

– Тут я навіть не збираюся сперечатися з тобою.

– І правильно робиш, бо зазнаеш нищівноі поразки при першому ж наступі. Ти мені віриш, Даніелю?

– Певно, що так, Ферміне. Я ж із тобою – хоч на край світу. Тобі це добре відомо.

– Тоді зроби мені ласку й повір у себе так, як я вірю в тебе.

Я глянув товаришеві в очі й поволі кивнув.

– То як, – запитав Фермін, – до тебе вже повернувся здоровий глузд?

– Гадаю, що так.

– У такому разі прибери цей похнюплений вираз зі свого обличчя, переконайся, що твоі тестикули на місці, й повертайся до палати, щоб обійняти Беа і свого сина, як чоловік, якого вони обое з тебе зробили. І я тебе запевняю, що той хлопчина, з яким я мав честь познайомитися багато років тому під арками Королівськоі площі і який змусив мене відтоді стільки хвилюватися, стоіть лише на початку своеі пригоди. Перед нами ще довгий шлях, Даніелю, і те, що чекае нас на ньому, – не для дітей. Ти зі

мною? Ти зі мною на той край світу, нехай би він був навіть за рогом цієї вулиці?

Мені не лишалося нічого іншого, окрім як міцно обійняти товариша.

– Що б я робив без тебе, Ферміне?

– Помилявся б частіше. І, коли вже зайшла мова про обачність, май собі на увазі, що один із найпоширеніших побічних ефектів від споживання тої мішанини, якою я тебе напоїв, – це тимчасове послаблення соромливості й надмір сентиментальності. Тому, коли зайдеш до палати, поглянь просто в вічі своїй дружині, щоб вона знала, що ти кохаеш іі.

– Вона і так це знае.

Фермін терпляче похитав головою.

– Прошу тебе, – наполіг він. – Не обов'язково казати ій це, якщо соромишся, адже ми, чоловіки, всі такі, а тестостерон не сприяе віршам. Але зроби так, щоб вона все відчула. Тому що про кохання не потрібно говорити, його треба показувати. І не на кінський Великдень, а щодня.

– Я спробую.

– Спробувати замало, Даніелю. Просто зроби це.

Ось так, назавжди позбавлений стараннями Ферміна крихкого прихистку свого хлоп'ячого віку, я рушив назад до палати, де чекала моя доля.

Багато років опісля спогад про ту ніч знову зринув у моій пам'яті, коли, зачинившись над ранок у підсобній комірчині старої книгарні на вулиці Святої Анни, я вкотре опинився перед порожнім аркушем паперу, не маючи ані гадки, із чого почати розповідати самому собі справжню історію своеі родини. Я присвячував цій справі місяці, ба навіть роки, і однаково не спромігся бодай на один життездатний рядок.

Фермін, користаючи з безсоння, спричиненого перетравленням півкіла шкварок, вирішив зробити мені вранішній візит. Побачивши, як я, озброений перовою авторучкою, з якоі текло, наче зі старого автомобіля, мордуюся перед порожнім аркушем, товариш присів коло мене й зміряв поглядом купу зіжмаканого паперу, що валявся під моіми ногами.

– Не візьми моіх слів за образу, Даніелю, але чи маеш ти бодай найменше уявлення про те, що робиш?

– Ні, – визнав я. – Може, якби я спробував друкувати на машинці, пішло б легше? У рекламі кажуть, що «Ундервуд» [3 - Одна з найпопулярніших у свій час марок друкарськоі машинки.] – це вибір професіоналів.

Фермін зважив рекламну обіцянку, але переконано захитав головою.

– Між друкуванням на машинці й писанням рукою – світлові роки.

– Дякую, що підбадьорив. А ти сам що тут робиш о такій годині?

Фермін помацав живіт.

– Мій шлунок збунтувався, коли його змусили перетравлювати цілого підсвинка в засмаженому стані.

– Може, випий соди?

– Краще, мабуть, не треба. А то ще дістану, перепрошую на слові, ранковий стояк, а тоді вже точно буде не до сну.

Я відклав ручку, покинув уже вкотре правити одну-едину фразу, над якою мучився, і зустрівся поглядом із товаришем.

– У тебе все гаразд, Даніелю? Я маю на увазі, окрім твоеі невдалоі спроби взяти приступом замок красного письменства…

Я стенув плечима. Фермін, як завжди, з'явився у визначальний момент, підтверджуючи свое реноме «базікала ex machina» [4 - «З машини» (лат.) Перекручене «Deux ex machina» – «Бог із машини».].

– Хочу запитати тебе про дещо – це вже давно крутиться в моій голові, – але не знаю як, – зважився я.

Фермін затулив рот долонею й коротко, але голосно відригнув.

– Якщо це стосується якихось фортелів у ліжку, питай не соромлячись, адже, дозволю собі нагадати, що я в цьому ділі – дипломований фахівець.

– Ні, це не пов'язано з ліжком.

– Шкода, тому що в мене саме е свіженька інформація про кілька хитромудрих вивертів, що…

– Ферміне, – урвав я його, – як ти гадаеш, я жив так, як мав жити? Гідно?

Мій приятель замовк на півслові. Потім опустив очі й зітхнув.

– Тільки не кажи мені, що це в тебе насправді стан розчарованого Бальзака. Духовні пошуки і все таке…

– А хіба ж людина пише не для того, щоб краще пізнати світ і себе саму?

– Авжеж, для того. Якщо вона знае, чого хоче, на відміну від тебе…

– Кепський із тебе духівник, Ферміне. Допоможи мені хоч трохи.

– Я гадав, що ти прагнеш стати письменником, а не святим.

– Скажи мені правду. Ти знаеш мене з дитинства. Я не розчарував тебе? Я виправдав твоі очікування? Я був тим Даніелем, яким хотіла б мене бачити мама? Скажи мені правду.

Фермін пустив очі під лоба.

– Правда – це ті дурниці, які люди плетуть, коли думають, ніби щось знають. Я знаю про правду стільки, скільки про розмір бюстгальтера, який носить та дивовижна жінка з конічним іменем і бюстом, що іі ми бачили якось у кінотеатрі «Капітоль».

– Кім Новак, – підказав я.

– Благословенна Господом Богом і законом всесвітнього тяжіння. Але ні, ти мене не розчарував, Даніелю. Ніколи. Ти хороша людина й добрий товариш. І якщо ти вже хочеш знати мою думку, так, я гадаю, що твоя покійна мати, Ізабелла, пишалася б тобою і вважала б тебе прекрасним сином.

– Але не прекрасним письменником, – усміхнувся я.

– Слухай-но, Даніелю, із тебе такий письменник, як із мене монах-домініканець. І ти це знаєш. І на Землі немає такої ручки чи друкарської машинки, яка це змінить.

Я зітхнув і довго нічого не відповідав. Фермін замислено споглядав на мене.

– Знаєш що, Даніелю? Ось що я насправді думаю: після того, що ми з тобою разом пройшли, я досі лишився тим самим бідолашним нещасливцем, якого ти зустрів на вулиці, покинутого всіма, і, змилосердившись, відвів до себе додому, а ти – усе ще той самий безпорадний хлопчак, який тинявся загубленим світом, наштовхуючись раз по раз на незчисленні таємничі загадки, і вірив, що коли він їх якимось дивом знайде на них відповіді, то пригадає материне обличчя й дізнається всю ту правду, якої його позбавив світ.

Я зважив товаришеві слова, які влучали просто в око.

– Усе так погано?

– Могло би бути й гірше. Ти міг би стати письменником, як твій друг Каракс.

– Може, мені слід знайти його й переконати, щоб саме він написав цю історію? – припустив я. – Нашу історію.

– Іноді це саме каже твій син Хуліан.

Я скоса зиркнув на Ферміна.

– Що каже Хуліан? Що мій син знає про Каракса? Що ти йому розповів?

Фермін глянув на мене очима безневинної овечки.

– Хто? Я?

– Що ти йому розповів?

Фермін засопів, прагнучи зам’яти тему.

– Та нічого особливого, дрібниці. Так, примітки внизу сторінки, щонайбільше. Зовсім нешкідливі. Хлопчина просто допитливий і кмітливий на вдачу, і, певна річ, він схопив усе і зв’язав докупи. Я не винен, що твій син такий меткий. Вочевидь, вдався не в тебе.

– Матір Божа… А Беа знає, що ти говорив із ним про Каракса?

– Я до твого подружнього життя не пхаюся. Але, здається мені, є небагато такого, про що твоя дружина не знає або не здогадується.

– Я категорично забороняю тобі, Ферміне, розмовляти з моїм сином про Каракса.

Товариш поклав руку на серце й урочисто схилив голову.

– На моїх устах – печать. Нехай впаде на мене щонайчорніше безчестя, якщо я у хвилину потьмарення порушу цю врочисту обітницю мовчання.

– І не смій також згадувати про Кім Новак, я ж бо тебе знаю як облупленого.

– Ось тут якраз я невинний, як офірний цап, бо ця тема від хлопця нікуди не сховається. Кажу ж, він не дурень.

– Та невже?

– Я покірливо сприймаю твої несправедливі кпини, адже розумію, що вони спричинені розчаруванням від жалюгідного стану твоєї власної метикуватості. Може, ваше добродійство бажає додати до свого чорного списку ще якесь ім'я, окрім Каракса, яке не вільно споминати? Бакунін? Естрельїта Кастро?

– Ферміне, чому б тобі не піти спати і не дати мені спокій?

– І зоставити тебе самого наодинці з небезпекою? Де ж пак! У будь-якому гурті мусить бути бодай один дорослий із клепкою в голові.

Фермін оглянув перову ручку і стос порожніх аркушів, що лежали на письмовому столі. Він торкався їх із таким захватом, наче це був набір хірургічних інструментів.

– Ти вже домізкувався, як зрушити це діло з мертвого місця?

– Ні. Я саме над цим розмірковував, доки не з'явився ти й не став верзти дурниці.

– Казна-що. Без мене тобі не написати навіть списку покупок.

Зрештою, засукавши рукави перед тою титанічною працею, що чекала на нас, Фермін упевнено сів на стілець коло мене і пильно-пильно подивився мені в обличчя так, як уміє лише той, хто не потребує слів, щоб його зрозуміли.

– До речі, про списки. Бач, в усій цій письменницькій справі я тямлю не більше, ніж у виробництві й застосуванні чернечих волосяниць, але мені щойно спало на думку, що перш ніж починати оповідь про будь-що, потрібно скласти список того, про що ти хочеш розповісти. Провести, так би мовити, інвентаризацію.

– Розробити таку собі дорожню карту? – підхопив я.

– Дорожню карту клепає той, хто не знає до пуття, куди йти, і таким робом переконує себе й інших телепнів, що кудись він таки йде.

– Це не така вже й погана ідея. Усі досягнення, які здавалися неможливими, здійснено завдяки самообману.

– Бачиш? Із нас вийде неподоланний дует. Я буду думати, а ти нотувати.

– Що ж, тоді думай уголос.

– А в цій штукенції вистачить чорнила для подорожі до пекла й назад?

– Вистачить, щоб вирушити в дорогу.

– Отже, лишилося тільки вирішити, із чого ми почнемо наш список.

– А чом би нам не почати з розповіді, як ти познайомився з нею? – запитав я.

– Із ким – нею?

– Із ким же ще, Ферміне? З нашою Алісією в Барселоні чудес.

Мій друг спохмурнів.

– Я не думав, що коли-небудь розповідатиму цю історію, Даніелю. Навіть тобі.

– У такому разі, це найкращі двері, щоб увійти до лабіринту.

– Людина повинна мати змогу померти, лишивши позаду себе кілька таємниць, – заперечив Фермін.

– Забагато таємниць приводять людину передчасно до могили.

Фермін здивовано звів брови.

– Хто це сказав? Сократ? Чи я?

– Ні. Цього разу це сказав лише кілька секунд тому Даніель Семпере Жисперт, «людина невігласна».

Фермін задоволено всміхнувся, розгорнув жувальну цукерку «Сугус» із лимонним смаком і запхав до рота.

– А ти, шельмо, таки навчився від майстра, хоч тобі на це й пішло багато років. Хочеш «Сугусу»?

Я взяв цукерку, адже знав, що це найцінніший скарб мого друга Ферміна, і, ділячись зі мною, він чинить мені честь.

– Даніелю, ти чув, як подеколи кажуть, що в коханні й на війні все дозволено?

– Чув кілька разів. Зазвичай із вуст тих, що мають більше справ із війною, ніж із коханням.

– Так і е, адже насправді це мерзенна брехня.

– То твоя історія про любов чи про війну?

Фермін стенув плечима.

– А хіба це не одне й те саме?

Ось так, під покровом ночі, огорнутий чаром спогадів, яким загрожувало зникнення в тумані часу, Фермін, жуючи «Сугус», узявся переплітати нитки оповіді, яка мала закінчити – і почати – нашу історію…

Уривок із «Лабіринту духів» («Цвинтар забутих книжок», том IV), Хуліана Каракса.
Видавництво «Люм'ер», Париж, 1992.
За редакцією Еміля де Розьера Кастеллена

Dies irae [5 - Dies irae (лат. «день гніву») – католицька секвенція. Написана, імовірно, у XIII столітті францисканцем Томмазо да Челано. З 1570 до 1962 р. була обов'язковою частиною заупокійної меси.]

Барселона

Квітень 1938 року

1

Його розбудив поштовх моря. Прокинувшись, чоловік, що подорожував «зайцем», не так побачив довкола себе нескінченну темряву, як здогадався про неї. Хитавиця, сморід селітри й шкряботіння води по корпусу судна нагадали йому, що він не на суходолі. Чоловік відсунув лантухи, які правили йому за постіль, і поволі підвівся, дослухаючись до ритмічного порипування підпірок і перекриттів, що утворювали трюм корабля.

Химерне видовище постало перед очима мандрівника: йому здалося, неначе він опинився в затопленому соборі, заставленому добром, награбованим із безлічі музеїв і палаців. Поміж шерегом скульптур і картин окреслювалися обриси цілого парку розкішних автомобілів, накритих напівпрозорою тканиною. Поряд із великим дзигарем вирізнялася клітка з папугою неймовірно гарного забарвлення, який суворо позирав на чоловіка, неначе засуджуючи того за безквитковий проїзд.

Трохи далі мандрівник зауважив копію статуї Мікеланджело, «Давида», голову якого котрийсь дотепник увінчав трикутним капелюхом Громадянськоі гвардіі. За статуею примарна армія манекенів, вбраних у старосвітські шати, здавалося, завмерла в нескінченному віденському вальсі. Поруч, біля розкішного катафалка із заскленими дверцятами, лежала купа старих афіш. На одній із них повідомлялося про кориду, що мала відбутися на барселонській «Арені» [6 - «La Plaza de toros de las Arenas» – відкрита в 1900 році арена для бою биків. У наші часи переобладнана під торговий центр.] ще перед громадянською війною.

Серед переліку рехонеадорів [7 - Назва тореадора в кінній кориді.] увагу чоловіка привернуло ім’я «Фермін Ромеро де Торрес». Очі безквиткового пасажира, якого на той час знали під іншим іменем, котре він незабаром змушений буде покинути в попелі тоі війни, пестливо пройшлися по літерах, а губи безгучно повторили слова.

Ромеро де Торрес

«Гарне ім’я», – подумав чоловік. Музичне. Ба навіть оперне. Саме до пари тому, хто нидіє, подорожуючи «зайцем» по своему життю. Фермін Ромеро де Торрес, чи то пак худорлявий чоловічок із велетенським носом, що одного – уже недалекого – дня візьме собі це ім’я, останні дві доби провів, переховуючись у нутрощах цього торговельного судна, яке дві ночі тому вийшло з порту Валенсіі. Йому дивом вдалося пробратися на борт, заховавшись у скрині зі старими гвинтівками, яку серед іншого вантажу занесли до трюму. Деякі гвинтівки були в зав’язаних чохлах, які мали захистити зброю від вологи, але решту перевозили як е, жужмом. Здавалося,

ніж уразити ворога, такі гвинтівки радше схильні були вибухнути в обличчя котромусь нещасливому ополченцеві або й самому Фермінові, якщо він доторкнеться до чого не слід.

Щоб розім'яти ноги й не заклякнути від холоду й вогкості, якими просякли стіни судна, Фермін щопівгодини брався заглядати до ящиків і контейнерів, прагнучи відшукати щось істівне, або ж, за відсутності такого, просто збавити час. Під час одніеі зі своіх вилазок він потоваришував із досвідченим у справах такого роду щуриком, який спершу хоч і ставився з недовірою та осторогою до чоловіка, однак згодом уже сидів, гріючись, у того на колінах і гриз шматки засохлого сиру, які Фермін знайшов у одному з ящиків із припасами. Сир, або ж те, чим була ця цупка й масна субстанція, смаком скидався на мило, і, як підказували Фермінові його гастрономічні чуття, жодна корова чи інша жуйна тварина не доклала руки, чи то пак ратиці, до його створення. Але, хоч хтось мудрий і зауважив колись, що на колір і смак товариш не всяк, злигодні тих днів допомогли Фермінові знайти собі товариша, разом із яким вони насолоджувалися бенкетом, наминаючи сир із таким завзяттям, яке з'являється лише після довгих місяців голодування.

– Друже гризуне, однією з вигод від усіх цих збройних конфліктів е те, що з плином часу будь-яка гидота зрештою смакуе як божественна потрава і навіть лайно, уміло насаджене на паличку, зрештою починае видаватися вишуканими французькими делікатесами. Ця напіввоенна діета на основі крихт хліба, переполовиненого з тирсою, і юшки з брудноі води загартовуе твій дух і розвивае смакове сприйняття піднебіння до тоі міри, аж доки одного дня ти не переконуешся, що в часи скрути навіть коркове покриття для стін може бути не гіршим на смак за свинячі шкварки.

Щурик терпляче вислуховував Ферміна, під'ідаючи свою частку з припасів, які роздобув чоловік. Наівшись, гризун часом дрімав коло ніг свого товариша. Фермін спостерігав за ним, відчуваючи, що вони так легко знайшли спільну мову тому, що насправді були подібними між собою.

– Ми з тобою, приятелю, одного поля ягода. Із філософською стійкістю зносимо цю напасть у вигляді мавпи прямоходячоі і борсаемося щосили, щоб вижити. Дасть Бог, уже зовсім скоро одного дня ці всі примати вимруть до дідька, долучившись таким чином до диплодоків, мамутів і пташок додо, щоб ви, істоти мирні й діловиті, які задовольняються тим, що сплять, ідять і розмножуються, успадкували цю землю або, принаймні, розділили панування з тарганами і ще якимись жуками.

Якщо пацюк і був незгодний з чоловіком, то цього не показував. Їхне співіснування грунтувалося на приязності й рівноправності, така собі джентльменська угода. Протягом дня вони дослухалися до відгомону кроків і голосів, що відлунювали у лляле [8 – Лляло – водостік у нижній частині трюму на суднах зі сталі, утворений крайнім міждонним листом і зовнішньою обшивкою.]. Зрідка хтось із матросів спускався в трюм, зазвичай аби щось поцупити, і тоді Фермін знову ховався до скрині з гвинтівками, де, заколисаний морем і приспаний запахом пороху, він поринав у дрімоту. Другого дня своеі подорожі, досліджуючи розмаіття дивовиж, захованих у череві цього Левіафана, Фермін, цей сучасний Йона і дослідник Святого Письма на неповній ставці, натрапив на коробку з Біблiями в чудових палітурках. Така знахідка видалася йому щонайменше викличною і оригінальною, однак за браком кращого літературного меню, він узяв одного примірника й за допомогою свічки, також роздобутоі серед багажу, читав уголос собі й своему супутникові вибрані уривки зі Старого Заповіту, який завжди видавався Фермінові набагато цікавішим і захопливішим, ніж Новий.

– А зараз, боцмане, попрошу уваги, адже ви почуєте дивовижну притчу з глибоким символізмом, присмачену інцестом і каліцтвами, достатніми для того, щоб самі брати Грімм намочили собі підштаники.

Ось так минали години й дні в морі, аж доки вранці 17 березня 1938 року Фермін розтулив очі й побачив, що його друг-гризун зник. Можливо, його відлякали уривки з Об'явлення Івана Богослова, які минулого вечора читав йому чоловік, а може, щур просто відчув, що іхня подорож наближається до завершення і настав час сходити на берег. Фермін, який уночі задубів від холоду, що пробирав аж до кісток, дістався, хитаючись, до одного з ілюмінаторів, крізь які линув багрянець світанку. Кругле віконце було ледве чи півметра над ватерлінією, і чоловік бачив, як сонце сходить над морем кольору вина. Обійшовши ящики з боєприпасами й цілу купу зв'язаних мотузками іржавих велосипедів, Фермін перетнув трюм і глянув у ілюмінатор на протилежному боці. Промінь імлистого світла портового маяка вдарив у корабель, кинувши тоі миті шквал світляних голок крізь усі щілини в трюмі. Віддалік, у туманному мареві, виповзаючи з-посеред вартівень, бань і шпилів, розкинулася Барселона. Фермін подумки всміхнувся, забувши на мить і про холод, і про забоі, що вкривали все його тіло, – наслідки сутичок і всіляких знегод, які спіткали його на шляху сюди.

– Люсія… – прошепотів він, викликаючи у своій пам'яті риси того обличчя, спогади про яке підтримували Ферміна живим у найтяжчих ситуаціях.

Із внутрішньоі кишені піджака він дістав конверт, який тримав там, відтоді як покинув Валенсію, і зітхнув. Мріі розвіялися миттю. Судно вже підійшло значно ближче до порту, ніж спершу здалося Фермінові. Будь-який «заець», який поважае себе, знае, що пробратися на борт корабля – це не найтяжче. Найтяжче – пережити подорож цілим і неушкодженим і непомітно покинути корабель. Якщо Фермін плекав надію ступити на землю власними ногами, маючи при цьому всі кістки на своіх місцях, то саме настав час підготувати стратегію втечі. Дослухаючись до кроків і метушні, що посилилися на верхній палубі, він відчув, що корабель повернув, а двигуни скинули оберти: судно зайшло в устя порту. Фермін заховав листа й поквапився прибрати всі сліди своеі присутності, ховаючи недогарки свічок, лантухи, на яких він спав і сидів, Біблію, що правила йому за поживу для роздумів, і ті крихти, що лишилися від замінника сиру й згірклих галет. Потім кинувся запечатувати ящики, які він мав зухвалість порозкривати, шукаючи харчу. Йому вдалося сяк-так поприбивати дошки на місце за допомогою каблука, що відірвався від одного з його стоптаних шкарбунів. Дивлячись на свое жалюгідне обув'я, Фермін подумав, що ледве він дістанеться твердоі поверхні й виконае те, що пообіцяв, наступною його метою буде розжитися парою черевиків, які не матимуть такого вигляду, наче він іх зняв із трупа. Пораючись у трюмі, чоловік бачив крізь ілюмінатори, як судно посуваеться водами барселонського порту. Фермін ще раз притулився носом до скла й відчув, як йому аж морозом сипонуло за шкірою, коли на вершині гори Монтжуік він побачив обриси замку й водночас військовоі в'язниці, що нависла над містом, неначе хижий птах.

– Якщо не будеш обережним, опинишся там… – прошепотів він.

Удалині бовваніла колона пам'ятника Христофорові Колумбу, що, як завжди, показував пальцем у помилковому напрямку, плутаючи американський континент із Балеарським архіпелагом. За дезоріентованим першовідкривачем починалася Ла-Рамбла, що провадила, спинаючись угору, до самого серця старого міста, де чекала Люсія. На якусь мить Фермін уявив іі, що лежить на простирадлах, відчув іі пахощі. Почуття провини й сорому викинули з його голови цей образ. Він порушив свою обіцянку.

– Нікчема, – мовив він сам до себе.

Відтоді як він бачився з нею востанне, минуло три місяці й сім днів, три місяці, які видалися йому трьома роками. Останне, що вдалося помітити Фермінові, перш ніж він повернувся до своеі криівки, це образ покровительки Барселони, Милосердноі Діви Маріі, статуя якоі завмерла перед входом до порту на бані церкви Ла-Мерсе, немовби хотіла злинути в повітря й полетіти над череп'яними дахами міста. Фермін доручив ій свою душу і свое жалюгідне тіло, тому що, хоча й не ступав на поріг церкви відтоді, як у віці дев'яти років переплутав капличку з муніципальною бібліотекою у рідному селі, він присягнувся перед усіма, хто міг і хотів його чути, що, коли Діва Марія – або ж будь-хто, наділений повноваженнями в небесних сферах – заступиться за нього й допоможе прибути до безпечного місця без серйозних перешкод і вимушених смертельних уражень, то він зміниться, присвятить свое життя духовному споглядання і стане постійним кліентом церковних закладів. Давши обітницю, Фермін двічі перехрестився й поквапився заховатися назад до скрині з гвинтівками, простягнувшись на своему ложі зі зброі, як небіжчик у труні. Перш ніж затулити за собою віко, він помітив свого приятеля-щурика, що позирав на нього з вершечка цілого стосу ящиків і пакунків, який здіймався аж до стелі трюму.

– Bonne chance, mon ami [9 - Нехай щастить, мій друже (фр.).], – пробурмотів Фермін.

Наступноі миті він уже поринув у темряву, що пахла порохом, відчув доторки холодного заліза до шкіри й здався на невідворотний вирок долі.

2

По недовгому часі Фермін зауважив, що гуркіт двигунів стихае і судно лягае в дрейф у спокійних портових водах. За його підрахунками до пристані вони мали дістатися ще нескоро. Протягом двох чи трьох проміжних зупинок його вуха вивчили всю послідовність і навчилися розбиратися в тому переплетінні звуків, що супроводжувало причалювання: починаючи від розмотування швартових і брязкоту якірних ланцюгів аж до жалібних поскрипувань корпусу корабля, припнутого до пристані. Окрім незвичноі біганини й голосів на палубі, Фермін не міг розпізнати жодноі з цих ознак. Із невідь-якоі причини капітан вирішив зупинити судно раніше, і Фермін, який за попередні майже два роки війни добре затямив, що несподіванки часто ведуть до прикрих наслідків, зціпив зуби і став молитися знову.

– Непорочна Діво Маріе, я зрікаюся свого непрощенного агностицизму разом із іншими мерзенними вигадками сучасноі науки, – прошепотів він, ув'язнений у цій неначе труні разом із уживаними гвинтівками.

Відповідь на його молитву не забарилася. Фермін почув, як до іхнього корабля підпливае і черкае об його корпус щось, що, схоже, було іншим, меншим, судном. Якусь хвилю по тому серед метушні матросів палубою розляглися чіткі, майже військові, кроки. Фермін проковтнув клубок, що підступив йому до горла. На корабель піднялися сторонні люди.

3

«Тридцять років у морі, а найгірше завжди стається біля самого суходолу», – думав капітан Арраес, спостерігаючи з капітанського містка за групою чоловіків, які щойно піднялися трапом з бакборту [10 - Лівий за рухом борт судна.]. Вони погрозливо розмахували зброєю і відпихали матросів убік, готуючи прохід тому, хто, либонь, був у них за головного. Арраес був людиною моря, із тих, що мають обличчя й волосся випалені сонцем і сіллю і вологий погляд яких здавався завжди потьмареним паволокою сліз. Молодим він гадав, що люди підіймаються на борт корабля в пошуках пригод, однак прожиті роки навчили його, що пригоди завжди чекають на тебе саме в порту, і то не такі приємні, як хотілося б. У відкритому морі нічого боятися. На суходолі, натомість, останніми днями капітана дедалі частіше нудило.

– Бермехо, передай по радіо в порт, що нас затримано і що ми прибудемо з запізненням.

Бермехо, його старший помічник, що стояв поруч, зблід і став труситися, мов із пропасниці. За останні місяці бомбардувань і сутичок це траплялося з ним чимраз частіше. Колишньому боцману на круїзних лайнерах, що курсували Гвадалквівіром, бідолашному Бермехо бракувало духу для такої роботи.

– А звідки ви знаете, капітане, що нас затримано?

Арраес зупинив свій погляд на чоловікові, який щойно ступив на палубу. Загорнутий у чорне габардинове пальто, у рукавичках і кислатому капелюсі, він, здавалося, був єдиним неозброєним серед усіх цих прибульців. Арраес стежив за тим, як чоловік неквапно йшов палубою. Його рухи свідчили про ідеально прораховану байдужість і холоднокровність. Погляд очей, які ховалися за темними окулярами, ковзав по обличчях матросів, його ж власне лице не виражало нічого. Нарешті чоловік зупинився посеред палуби, звів погляд на місток і привітався, знявши капелюха з голови й розтягнувши губи в гадючій посмішці.

– Фумеро, – пробурмотів капітан.

Бермехо, який, здавалося, став нижчим сантиметрів на десять відтоді, як цей тип ступив на палубу корабля, поглянув на свого начальника, білий як крейда.

– Хто? – ледве здолав запитати.

– Політична поліція. Спускайся й скажи всім, щоб не втнули якоїсь дурниці. А потім передай по радіо те, що я тебе просив.

Помічник кивнув, але навіть не рушив із місця. Арраес скинув на нього пронизливим поглядом.

– Бермехо! Мерщій! І, заради Бога, не обісцися!

– Слухаюсь, капітане!

Якусь хвилю Арраес лишався на містку сам-один. День видався ясний, кришталеве небо, де-не-де помережане хмаринками, що поспішали кудись, змусило б аквареліста нетямитися з захвату. На мить капітан замислився, чи не варто сходити до своєї каюти за револьвером, який він тримав у шухляді, що замикалася на ключ, але усвідомивши наївність цієї думки, Арраес лише гірко посміхнувся. Він глибоко вдихнув і, защіпаючи гудзики на своєму пошарпаному кітелі, спустився з містка на палубу, де, крутячи цигарку між пальцями, на нього вже чекав давній знайомий.

4

– Ласкаво просимо до Барселони, капітане Арраес!

– Дякую, лейтенанте.

Фумеро вищирився.

– Уже майор.

Арраес кивнув, витримавши погляд двох скелець темних окулярів, за якими ховалися колючі очі Фумеро, так що тяжко було сказати, куди насправді вони дивляться.

– Моі вітання.

Поліціянт простягнув йому одну зі своіх цигарок.

– Ні, дякую.

– Першосортний товар, – наполіг Фумеро. – «Рубіо американо» [11 - Сорт тютюну.].

Арраес узяв цигарку й сховав до кишені.

– Хочете оглянути документи й дозволи, майоре? Усі вони чинні, усі з печатками Женералітату [12 - Уряд Каталоніі.]…

Фумеро стенув плечима, із байдужим виразом випускаючи з рота кільця диму і з легкою посмішкою розглядаючи жарину своеі цигарки.

– Я не сумніваюся, що всі ваші папери в порядку. Скажіть-но, а який вантаж у вас на борту?

– Харчові продукти. Ліки, зброя і боеприпаси. І велика партія конфіскованоі власності для продажу на аукціоні. Можу показати вам інвентарний перелік усього, засвідчений печаткою урядовоі делегаціі у Валенсіі.

– Іншого я від вас і не очікував, капітане. Але це все ви будете пояснювати портовим чиновникам і митникам. Я ж простий слуга народу.

Арраес спокійно кивнув, весь час нагадуючи собі, що не можна відвертати очей від цих чорних і непроникних скелець.

– Якби ви дали знати, що шукаете, майоре, я б залюбки…

Фумеро жестом наказав капітанові йти за ним, і вони вдвох неквапом рушили вздовж палуби, тимчасом як уся команда вичікувально стежила за ними. Через кілька хвилин Фумеро зупинився й, затягнувшись востанне, викинув цигарку за борт. Спершись на планшир, він поглянув на Барселону так, наче ніколи раніше іі не бачив.

– Чуете запах, капітане?

Арраес відповів не відразу.

– Я не зовсім розумію, про що ви, майоре.

Фумеро приязно поплескав його по плечу.

– Вдихніть глибше. Не поспішайте. Ви неодмінно його почуєте.

Арраес обмінявся поглядом із Бермехо. Члени команди також збентежено перезиралися між собою. Фумеро обернувся, жестом пропонуючи ім принюхатися.

– Що? Ніхто нічого не чує?

Капітан спробував витиснути усмішку, але губи відмовилися його слухатися.

– А ось я прекрасно чую цей запах, – сказав Фумеро. – І не кажіть мені, що ви його не зауважили.

Арраес невиразно кивнув.

– Звісно, що зауважили, – наполягав далі поліціянт. – Звісно, що ви чуєте цей запах. Як чую його я і всі тут присутні. Запах щура. Поганого щура, якого ви заховали в себе на кораблі.

Арраес спантеличено насупив чоло.

– Запевняю вас…

Фумеро підняв руку, наказуючи йому замовкнути.

– Коли до тебе прокрадається щур, його неможливо позбутися. Ти труїш його, а йому байдуже. Ти ставиш на нього пастки, а він сере в них. Знищити щура найтяжче над усе. Тому що він боягуз. Тому що він звик ховатися. Тому що він вважає себе хитрішим за тебе.

Фумеро на якусь хвилю замовк, щоб насолодитися своєю промовою.

– А знаєте, капітане, який єдиний спосіб покінчити зі щуром? Покінчити раз і назавжди?

Арраес похитав головою.

– Не знаю, майоре.

Фумеро посміхнувся, вишкіривши зуби.

– Звісно, не знаєте. Адже ви моряк, звідкіля вам це знати? Знати – це моя робота. Саме для цього революція поставила мене на моє місце. Дивіться, капітане. Дивіться і вчіться.

Перш ніж Арраес устиг щось сказати, майор разом зі своїми людьми рушив на ніс корабля. І тоді капітан побачив, що помилився. Фумеро все ж був озброєний: у його руці зблискував старовинний, неначе з музейної колекції, револьвер. Не звертаючи уваги на двері до кают, поліціянт перетнув палубу, безцеремонно розштовхуючи матросів, які траплялися йому на шляху. Він знав, куди прямує. За його знаком поліціянти оточили дверцята, що вели до трюму, і завмерли, чекаючи наказів. Фумеро нахилився над залізною лядою і легенько постукав кісточками пальців, немов у двері до давнього приятеля.

– Сюрприз, – протягнув він.

Коли поліціянти практично вирвали дверцята і денне світло ринуло в нутрощі корабля, Аррaес повернувся на свій місток. За два роки війни він уже достатньо надивився й навчився. Останне, що він побачив, – це те, як Фумеро, наче кіт, облизує губи, перш ніж із револьвером у руці пірнути в трюм.

5

Звикнувши за дні свого ув'язнення в трюмі до одного й того самого затхлого повітря, Фермін одразу відчув, як свіжий вітерець, яким війнуло з горішнього отвору, просякає крізь щілини до скрині зі зброєю, в якій він переховувався. Фермін повернув голову набік і крізь прозір між віком і бортом скрині побачив промені порохнистого світла, що віялом прочісували трюм. Ліхтарики.

Біле примарне світло вихоплювало з темряви обриси речей, просвічувало тканину, якою були накриті автомобілі та твори мистецтва. Звуки кроків і металічне відлуння, що віддавало в ллялі, поволі наближалися. Фермін стиснув зуби і подумки перейшовся по всіх своїх діях, аж до того, як він повернувся до сховку. Мішки, свічки, рештки їжі, сліди, що могли залишитися на підлозі, – він усе прибрав. Здається, не забув нічого. «Вони ніколи мене тут не знайдуть, – подумав Фермін. – Ніколи».

І тоді він почув знайомий уїдливий голос, який промовляв його ім'я, неначе мугикаючи під ніс якусь пісеньку, і душа у Ферміна перетворилася на драглі.

Фумеро.

Голос і кроки лунали вже зовсім близько. Фермін заплющив очі, неначе маленький хлопчик, переляканий дивним шерехом у темряві своєї спальні. Не тому, що гадав, ніби це його захистить, а лише тому, що не наважувався дивитися на постать, яка виростала перед його ліжком і нахилялася над ним. Жахливо повільні кроки розлягалися зовсім поруч, за кілька сантиметрів від Ферміна. По віку скрині, неначе змія, ковзнули пальці в рукавичці. Фумеро насвистував якусь мелодію. Фермін, не розплющуючи очі, затамував дихання. На чолі йому виступили краплини холодного поту, а руки, щоб не тремтіли, довелося стиснути в кулаки. Він не наважувався поворухнути жодним м'язом, боячись тертям свого тіла об чохли, в які були загорнуті деякі з гвинтівок, викликати бодай найменший шурхіт.

Можливо, він помиливися. Можливо, його таки знайдуть. Можливо, у світі не лишилося закутка, де він міг би сховатися й лишитися живим хоча б ще на один день, щоб розповісти про все. Урешті-решт, можливо, цей день був анітрохи не гіршим за будь-який інший, щоб припинити своє існування. І, коли вже така справа, то чому б зненацька не відкинути віко скрині й не постати перед своїми ворогами з котроюсь із тих рушниць, на яких він лежав? Краще померти за дві секунди від куль, ніж за два тижні, підвішеному до стелі катівні в замку Монтжуїк, від рук Фумеро та від його іграшок.

Фермін міцно стиснув одну з гвинтівок, намацуючи спусковий гачок. Лише тепер йому спало на думку, що зброя найпевніше не заряджена. «Байдуже», – подумав він. Зважаючи на його надзвичайну вправність у стрільбі, він мав усі шанси відстрелити собі півноги або в кращому разі потрапити в око статуї Колумба. Фермін усміхнувся на цю думку, обіруч притискаючи гвинтівку до грудей і намацуючи курок. Досі він ще ніколи не стріляв зі

зброї, але подумав, що новачкам завжди щастить і що принаймні спробувати варто. Фермін звів курок і приготувався рознести голову донові Франсіско Хав'ерові Фумеро, відправивши того в рай чи в пекло, байдуже куди.

Кроки, утім, наступної хвилі стали віддалятися, таким чином позбавивши Ферміна його хвилинки слави й нагадавши, що всі великі коханці ні за ремеслом, ні за покликанням не народилися для того, щоб останньої миті стати героями. Він дозволив собі відітхнути й прибрав руки з грудей. Одяг пристав йому до тіла, наче друга шкіра. Фумеро та його прихвосні відходили. Фермін уявив їхні постаті, що зникають у темряві трюму, й полегшено всміхнувся. Може, вони шукали не його. Може, це була звичайна перевірка.

Аж тут кроки зупинилися. Запала могильна тиша, і протягом якоїсь хвилі єдине, що Фермін чув, – це власне серцебиття. Потім – ледве чутне шарудіння і тупотіння чогось крихітного й легкого, що бігало по віку скрині, лише за кілька сантиметрів від Фермінового обличчя. Він пізнав слабкий кисло-солодкий запах. Його товариш у дорозі, пацючок, нюшив крізь щілину, вочевидь, відчувши запах свого друга. Фермін хотів було вже шикнути на нього, щоб відігнати, коли в трюмі пролунав оглушливий вибух.

Куля великого калібру рознесла гризуна на шматки й пробила акуратний отвір у віку скрині, сантиметрів п'ять від Фермінового обличчя. Кров крізь щілину скрапнула йому на губи. Відтак Фермін відчув, як залоскотало в правій нозі й, поглянувши, виявив, що куля ледь-ледь не зачепила його ногу, розірвавши холошу, перш ніж пробити в дошці другий, вихідний, отвір. Промінчик імлистого світла перетнув темряву криївки, повторюючи траєкторію кулі. Фермін почув, як кроки повертаються й зупиняються просто біля його схованки. Фумеро присів навпочіпки перед скринею. Фермін побачив зблиск його очей крізь невеличкий прозір, що лишався між накривкою і бортом скрині.

– Як завжди, обираєш собі друзів із самих низів, еге ж? Шкода, що ти не чув вереску свого товариша Амансіо, коли він розповідав, де нам тебе знайти. По кабелю на кожному яйці – і навіть герої щебечуть, мов солов'і.

Зустрівшись із цими очима й пригадавши все, що знав про них, Фермін відчув, що вся та дрібка мужності, яку йому вдалося зібрати в цій труні з рушницями і яка не вийшла з нього разом із потом, вилилася від жаху сечею.

– Фу, від тебе тхне гірше, ніж від твого волохатого дружка, – мугикнув Фумеро. – Гадаю, тобі не завадить скупнутися.

Фермін почув кроки й галас людей, які відсували ящики й розкидали речі по трюму. Поки це відбувалося, Фумеро не рухався ані на сантиметр зі свого місця. Його очі, немов очі зміі перед пташиним гніздом, терпляче свердлили темні нутрощі скрині. Невдовзі Фермін відчув сильний удар по ящику. Спершу він подумав, що поліціянти хочуть розбити його сховок, але, побачивши кінці цвяхів, які повиступали по краях, усвідомив, що вони прибивають віко. Наступної секунди ті кілька мізерних міліметрів прозіра між накривкою і бортом скрині зникли. Його поховали у власній схованці.

Відтак Фермін зрозумів, що скриня почала рухатися поштовхами і що, підкорюючись наказам Фумеро, частина екіпажу судна спустилася до трюму. Уявити все інше було неважко. Кільканадцять чоловіків підважили скриню, і він почув, як брезентові паски труться об дошки, охоплюючи їх. Потім почувся брязкіт ланцюгів, і Фермін відчув раптовий ривок: ящик підіймали краном нагору.

6

Арраес та його команда спостерігали, як скриня гойдається в повітрі на висоті шести метрів над палубою. Фумеро виринув із трюму, знову надіваючи темні окуляри й задоволено всміхаючись. Підвівши погляд на місток, він по-військовому віддав честь, немовби глузуючи.

– Із вашого дозволу, капітане, ми знищимо щура, якого ви везли на своєму кораблі, одним-единим по-справжньому ефективним способом.

Фумеро показав кранівникові, щоб опустив ящик на кілька метрів, аж доки той не опинився на рівні його обличчя.

– Маеш якусь останню волю чи, може, хочеш покаятися?

Матроси заніміло дивилися на скриню. Звідти долинув тільки виск, немовби там зачаїлося маленьке нажахане звіреня.

– Ну-ну, не плач, не варто, – промовив Фумеро. – До того ж я не лишу тебе самого. Там на тебе вже зачекалася ціла купа твоїх дружків…

Ящик знову піднявся в повітря, і кран став повертатися до борту. Коли скриня зависла метрах у десяти над водою, Фумеро ще раз озирнувся на місток. Арраес дивився на нього скляним поглядом, бурмочучи щось собі під ніс.

«Сучий син», – вдалося розібрати поліціянтові.

Відтак Фумеро кивнув, і скриня з двомастами кілограмами гвинтівок і невеличким додатком у вигляді ще п’ятдесяти Фермінових кілограмів ринула в холодні й темні води барселонського порту.

7

Падаючи в порожнечу, Фермін ледве встиг упертися руками й ногами в стінки скрині. Коли та зіштовхнулася з поверхнею води, усі гвинтівки підстрибнули і з силою вдарили у віко. Якусь хвилю скриня трималася на воді, погойдуючись на хвилях, як поплавище. Фермін намагався виборсатися з-під купи гвинтівок, під якими опинився. У ніздрі вдарив різкий запах селітри й мазуту, а потім почувся дзюркіт води, що струменіла крізь дірку, яку пробила куля Фумеро. За якусь частку секунди Фермін відчув холодний доторк рідини, що покривала дно скрині. Його охопила паніка, і він зібгався, намагаючись переповзти вище. Та коли йому це вдалося, гвинтівки зсунулися, переважили, і скриня різко перехилилася. Фермін упав ницьма на зброю. У цілковитій темряві він намацав купу гвинтівок і кинувся ii розбирати, шукаючи отвір, крізь який протікала вода. Ледве йому вдавалося перекласти за спину з десяток гвинтівок, як ті знову падали на нього, спихаючи на дно скрині, що дедалі більше перехилялася. Вода вже покрила йому ноги й струменіла поміж пальцями. Вона підбиралася вже до колін, коли Фермін нарешті відшукав отвір і сяк-так затулив його обома руками. Аж тут із палуби корабля почулися постріли, і кулі пробили дошки. У скрині утворилися три нових дірки, крізь які просякло зеленаве

світло, і Фермін побачив, як вода навально рине всередину й за якусь мить сягає його пояса. Шаленіючи від страху, він закричав і спробував дотягнутися рукою до одного з отворів, проте раптовий поштовх відкинув його назад. Звук, що наповнив нутрощі скрині, вжахнув його: Фермінові здалося, ніби якесь морське чудовисько проковтнуло його. Вода підступила йому до грудей, холод забивав дух. Знову зробилося темно, і Фермін зрозумів, що скриня невблаганно тоне. Його права рука піддалася перед натиском води. Крижаний струмінь змив сльози з його обличчя, і вони розчинилися в темряві. Фермін спробував схопити останній ковток повітря.

Течія підхопила дерев'яне вмістилище й потягнула на дно. Угорі скрині лишилася бульбашка повітря завширшки з долоню, і Фермін заборсався, прагнучи дістатися туди, щоб урвати кисню ще бодай на один подих. Невдовзі скриня опустилася на дно порту й, нахилившись набік, угрузла в мул. Фермін гамселив у віко руками й ногами, але дошка, міцно прицвяхована, не піддавалася ні на міліметр. Останні крихти повітря вислизали крізь щілини. Холодна цілковита темрява спокушала його, умовляла покинути спротив, легені горіли вогнем, а голова, здавалося, ось-ось лусне від нестачі кисню. Піддавшись сліпій паніці, переконаний, що жити йому лишилося не більше ніж кілька секунд, Фермін схопив гвинтівку й узявся гатити прикладом у край віка. Після четвертого удару зброя переламалася у нього в руках. Він став мацати в темряві, і пальці його торкнулися одніеі з зачохлених гвинтівок, що плавала завдяки невеличкій бульбашці повітря всередині. Фермін схопив зброю обіруч і з усіх тих незначних сил, які йому ще зосталися, знову заходився гатити нею, благаючи про диво, яке ніяк не приходило.

Усередині чохла пролунав глухий вибух, і постріл майже впритул пробив у дошці круглий отвір завбільшки з кулак. Трохи тьмяного світла дісталося всередину. Фермінові руки відреагували швидше, ніж мозок. Він наставив гвинтівку на те саме місце й натиснув на гачок кілька разів. Але вода вже просякла в чохол, і жоден набій не вибухнув. Фермін схопив іншу гвинтівку й натиснув на гачок крізь тканину чохла. Після перших двох пострілів нічого не сталося, а ось після третього рушниця віддала в плече й дірка в дошці розширилася. Фермін стріляв, доки отвір не став достатнім, щоб його змарніле тіло змогло протиснутися. Гострі скалки дерли йому шкіру, однак обіцянка того примарного світла, що зблискувало вгорі, допомогла б йому подолати навіть поле, всіяне ножами.

Каламутна вода порту пекла очі, але Фермін тримав іх розплющеними. У зеленуватій пітьмі хитався підводний ліс зі світла й тіні. Мішанина зі сміття, кістяків затонулих кораблів і вікових нагромаджень мулу лежала під Ферміновими ногами. Він звів погляд на колони імлистого світла, що спадало згори. На поверхні величезною темною плямою вимальовувалися обриси торговельного судна. Фермін подумав, що в цьому місці порт має щонайменше метрів п'ятнадцять завглибшки, а може, й більше. Якщо йому вдасться виринути на поверхню з іншого боку корабля, можливо, ніхто його не помітить і він зможе врятуватися. Фермін відштовхнувся ногами від скрині й поплив. Лише зараз, коли він поволі підіймався до поверхні, його очі вловили на мить примарне видиво, сховане під водою. Фермін зрозумів: те, що здалося йому водоростями й покинутими риболовними сітями, насправді було людськими тілами, що гойдалися в напівмороці. Десятки мерців у кайданах, з ногами, прив'язаними чи прикутими до кам'яних брил або бетонних плит, спочивали на цьому підводному цвинтарі. Вугрі, що звивалися поміж руками й ногами трупів, виіли іхні обличчя, а течія хвилювала іхне волосся. Фермін бачив силуети чоловіків, жінок і дітей. Коло іхніх ніг лежали валізи й пакунки, загрузлі в мулі. Декотрі мерці розклалися так, що лишилися тільки кістки, які прозирали крізь клапті одягу. Людські трупи утворювали цілу неосяжну галерею, кінець якоі губився в темряві. Фермін заплющив очі й наступноі миті виринув до життя,

щоб пересвідчитися, що звичайний процес дихання – це найдивовижніша річ, яка траплялася з ним на віку.

8

Якийсь час, потрібний для того, щоб віддихатися, Фермін тримався біля судна, прилипнувши до нього, наче слимак. Метрів за двадцять плавав бакен, що скидався на такий собі мініатюрний маяк: циліндричної форми, із ліхтарем на вершині, він кріпився на круглій основі, з кабінкою всередині. Бакен був білий із червоними смугами й лагідно погойдувався на хвилях, немов металевий острівець, що дрейфує у морі. Фермін подумав, що якби йому вдалося дістатися до бакена, він міг би сховатися всередині й дочекатися сприятливої нагоди, щоб спробувати непомітно пробратися на суходіл. Схоже, ніхто його не зауважив, але Фермін не хотів випробовувати долю. Набравши якомога більше повітря у свої змучені легені, він знову занурився під воду й нерівномірними гребками рук став рухатися до бакена. Під час цього він уникав дивитися вниз і волів думати, що йому примарилося і цей моторошний сад силуетів, які течія колихала на дні, – лише риболовні сіті, що заплуталися між сміттям. Він виринув за кілька метрів від бакена й поквапився заховатися за ним. Поглянувши на палубу корабля, Фермін вирішив, що наразі він у безпеці і що всі на борту, зокрема й Фумеро, вважають його мертвим. Він уже видирався на платформу, коли зауважив чиюсь постать, що нерухомо стояла на капітанському містку й дивилася на нього. На якусь мить вони зустрілися поглядами. Фермін не впізнав цього чоловіка, хоча, зважаючи на одяг, вирішив, що це капітан судна. Мерщій заховавшись у крихітній кабінці, він повалився додолу, тремтячи від холоду, переконаний, що не мине й кількох секунд, як він іх почуе, почуе, як вони пливуть по нього. Краще б він захлинувся у тому ящику! Тепер Фумеро вкине його до одніеі зі своіх кліток, де довго забавлятиметься з ним.

В очікуванні минула ціла вічність, але коли він уже думав, що його історія добігла кінця, почувся гуркіт двигунів, що запрацювали, і загув корабельний гудок. Фермін обережно визирнув у вікно кабінки й побачив, що пароплав віддаляється, прямуючи до пристані. Утікач знеможено простягнувся в теплих обіймах сонячного світла, що линуло крізь віконце. Можливо, попри все, Діва Марія, заступниця невір, таки змилосердилася над ним.

9

Фермін лишався на своему маленькому острівці, доки сутінки не пригасили неба, а портові маяки, загорівшись, не розкинули над водою свою мерехтливу сітку. Пильно оглянувши пристань, він вирішив, що найкращим виходом буде дістатись уплав до скупчення човнів, які стояли на причалі перед базарчиком рибалок, і вибратися на берег, видершись по швартових чи по линві кормового шківа якогось із суден.

Аж тут Фермін помітив якусь тінь, що виринала з туману, яким затягло пристань. До нього на веслах наближалася шлюпка з двома чоловіками на борту. Один гріб, другий пильно вглядався у темряву, тримаючи високо в руці ліхтар, який забарвлював довколишню млу в бурштиновий колір. Фермін натужно ковтнув слину. Він міг би кинутись у воду й молитися, щоб,

укрившись під покривалом смерку, урятуватися ще раз, але у нього закінчилися всі молитви, а від запалу боротьби не лишилося ні іскорки. Фермін вийшов зі своеі схованки з піднятими вгору руками лицем до човна, що наближався.

– Опусти руки, – почувся голос того, що тримав ліхтар.

Фермін пригледівся пильніше. У човні стояв той самий чоловік, який дивився на нього кілька годин тому з капітанського містка. Фермін глянув йому в очі й кивнув. Потім узявся за простягнуту йому руку й застрибнув до шлюпки. Чоловік, що сидів на веслах, подав йому плед, і нещасливий мореплавець загорнувся в нього.

– Я капітан Арраес, а це мій старший помічник, Бермехо.

Фермін почав було щось белькотіти, але Арраес його стримав.

– Можеш не казати нам свое ім'я. Це не наша справа.

Капітан дістав термос і налив гарячого вина. Фермін обіруч узяв мідну чашку й вихилив іі до останньоі краплини. Арраес наповнював чашку ще тричі, аж доки Фермін не відчув, як тепло розливаеться його нутрощами.

– Так ліпше? – запитав капітан.

Фермін ствердно кивнув.

– Я не збираюся запитувати, що ти робив на моему кораблі, ні що в тебе за справи з цим негідником Фумеро, але тобі слід обережніше ходити по цьому світу.

– Я намагаюся, повірте. Це доля весь час підставляе мені ногу.

Арраес простягнув йому сумку. Фермін зазирнув досередини. Там був сухий одяг, схоже, розмірів на шість завеликий, і трохи грошей.

– Чому ви це робите, капітане? Я лише «заець», який вплутав вас у халепу…

– Бо мені так заманулося, – відказав Арраес, і Бермехо кивнув, погоджуючись.

– Не знаю навіть, як вам віддячити…

– Мені досить, якщо більше ніколи не будеш плавати «зайцем» на моему кораблі. А тепер передягнися в сухе.

Арраес і Бермехо спостерігали, як Фермін позбувся своіх промоклих лахів, а потім допомогли йому вбратися в нову одежу, старий морський однострій. Перш ніж покинути назавжди свій обшарпаний піджак, Фермін понишпорив у кишенях і дістав листа, якого зберігав уже кілька тижнів. Морська вода стерла чорнило, а конверт перетворився на кавалок мокрого паперу, що розлазився в руках. Фермін заплющив очі й розридався. Арраес і Бермехо ніяково перезирнулися. Капітан поклав руку Фермінові на плече.

– Не плач, чоловіче, найгірше вже позаду…

Фермін захитав головою.

– Не в тому… не в тому річ.

Він одягнувся, неначе у сповільненому темпі, і заховав те, що лишилося від листа, до кишені своеі нової куртки. Помітивши заклопотані погляди своіх доброчинців, Фермін витер сльози й усміхнувся.

– Даруйте мені.

– Ти сама шкіра та кості, – зауважив Бермехо.

– Це лише тимчасовий наслідок усіх цих прикростей, – відказав Фермін, намагаючись говорити веселим і сповненим оптимізму тоном. – Але тепер, коли моі негаразди потроху зникають, я передбачаю майбутне зі щедрими трапезами й споглядальним життям, протягом якого я буду нагулювати сальце, почитуючи найвиборнішу поезію Золотоі доби [13 - Золота доба Іспаніі (ісп. Siglo de Oro) – видатне культурне піднесення в історіі Іспаніі, яке припало на XVI і на першу половину XVII століття. Найвідоміші представники: Сервантес, Лопе де Вега – в літературі, Ель Греко, Веласкес, Мурільйо, Сурбаран – у живописі.]. За два дні я розгодуюся на кров’янці й бісквітному печиві, наче кнур. Не дивіться, що я такий худий: коли випадае нагода, я набираю вагу швидше, ніж примадонна.

– Як скажеш, – відповів Арраес. – Тобі е куди йти?

Фермін у своему новому мундирі капітана без корабля, із повним шлунком, у якому нуртувало гаряче вино, енергійно закивав.

– Тебе чекае жінка? – запитав моряк.

Фермін сумовито всміхнувся.

– Чекае, та не мене, – відказав він.

– Он як. Це ій адресовано того листа?

Фермін кивнув.

– І заради цього ти ризикнув своім життям і вирушив у подорож до Барселони? Щоб доставити ій цього листа?

Той лише стенув плечима.

– Вона цього варта. До того ж я пообіцяв своему доброму другові.

– Він помер?

Фермін опустив очі.

– Є новини, яких краще не повідомляти, – зауважив Арраес.

– Коли вже дав слово, то мушу його дотримати.

– Як давно вона його не бачила?

– Трохи більше ніж рік.

Якусь хвилю капітан мовчки дивився на нього, а потім сказав:

– Для наших часів рік – це багато. Люди сьогодні забувають швидко. Це наче вірус, який, проте, допомагае вижити.

– От би й собі підхопити його. Мені б він став у неабиякій пригоді, – відказав Фермін.

10

Уже споночіло, коли шлюпка причалила до кам’яних східців біля корабельні Драссанас. Фермін покинув човен і розчинився в портовій імлі, перетворившись на ще одну постать серед натовпу вантажників і моряків, що прямували до вуличок Равалю, який тоді називали Китайським кварталом. Змішавшись із юрбою, Фермін почув уривки розмов, із яких зрозумів, що попереднього дня місто зазнало чергового нальоту авіації, одного з багатьох за останній рік, і що цієї ночі очікують нового бомбардування. У голосах і поглядах цих людей відчувався страх, але, переживши такий жахливий день, Фермін був переконаний: хай що йому б не готувала ніч, гірше вже бути не могло. Провидінню забажалося, щоб дорогою йому перестрівся торговець ласощами, який уже вертався з базару, штовхаючи перед собою візок із усілякими смаколиками. Фермін зупинив його і щонайуважніше оглянув товар.

– Маю цукрований мигдаль, точнісінько такий самий, як до війни, – запропонував продавець. – Не хочете покуштувати?

– Мене цікавить «Сугус», – уточнив Фермін.

– У мене саме лишився пакетик полуничного.

Очі Фермінові зробилися круглими, наче блюдечка, а по губах на саму згадку про таку лагоминку потекла слинка. Завдяки фінансам, отриманим від капітана Арраеса, він зміг придбати цілий кульок жувальних цукерок, який відразу ж розірвав із пожадливістю засудженого до смерті.

Імлисте сяйво ліхтарів Ла-Рамбли завжди видавалося Фермінові – поряд зі смаком його улюбленого «Сугусу» – однією з тих речей, заради яких варто прожити бодай ще день. Утім, того вечора, простуючи центральною алеєю Ла-Рамбли, Фермін зауважив, що кілька нічних сторожів ходили з драбиною від ліхтаря до ліхтаря й гасили іхне світло, що відбивалося від бруківки. Фермін підійшов до одного з цих сторожів і взявся спостерігати за його роботою. Коли той став спускатися з драбини й помітив Ферміна, то зупинився й скоса позирнув на глядька.

– Доброго вечора, начальнику, – привітався Фермін приязним тоном. – Ви не образитеся, якщо я насмілюся запитати, чому ви лишаєте місто в темряві?

Сторож замість відповіді лише вказав пальцем у небо й, забравши драбину, рушив до наступного ліхтаря. Фермін постояв на місці ще якийсь час, споглядаючи незвичне видовище: як Ла-Рамбла поступово поринає в пітьму. Довкола нього стали зачинятися кав’ярні й крамниці, фасади яких мінилися слабким місячним сяйвом. Із якимось неспокоєм на душі Фермін рушив далі й невдовзі помітив те, що видалося йому нічною процесією. Численна група людей з клунками й ковдрами прямувала до входу в метро. Дехто ніс запалені свічки й каганці, інші йшли в темряві. Минаючи сходи, що спускалися до підземки, Фермін затримав погляд на хлопчикові, якому ще, либонь, не виповнилося й п’яти років. Його міцно тримала за руку чи то мама, чи то бабуся – у скупому освітленні всі ці люди здавалися передчасно постарілими. Фермін хотів було підморгнути хлопчикові, але погляд того був прикутий до неба. Дитина вдивлялася в плетиво чорних хмар, що снувалися на обрії, немовби прагнула розгледіти щось, що

ховалося за ними. Фермін і собі звів очі догори й відчув доторк холодного вітру, що здіймався над містом і пахнув фосфором та горілою деревиною. Просто перед тим, як мати потягнула його сходами вниз, до підземних переходів метро, хлопчик скинув на Ферміна поглядом, від якого похололо на серці. В очах п’ятирічної дитини відображалися сліпий жах і безнадія, немовби це були очі глибокого старця. Фермін відвів погляд і кинувся геть, налетівши на міського гвардійця [14 - Міська гвардія (ісп. Guardia Urbana) – муніципальні поліційні сили Барселони.], що вартував вхід до підземки. Вказавши на Ферміна пальцем, він промовив:

– Якщо підете зараз, потім місць не буде. А бомбосховища вже всі переповнені.

Фермін кивнув, однак лише пришвидшив ходу. Він ішов Барселоною, що здавалася містом-примарою, і заглиблювавсь у нескінченний півморок, який ледь-ледь розганяло миготливе сяйво каганців і свічок у під’їздах і на балконах. Дістався нарешті до бульвару Святої Моніки, Фермін видивився вдалині арку темного й вузького під’їзду. Тяжко зітхнувши, він рушив на зустріч із Люсією.

11

Він повільно підіймався вузькими сходами, відчуваючи, як із кожною сходинкою його рішучість кудись зникає і як його дедалі більше опановує страх постати перед Люсією і повідомити, що чоловік, якого вона кохає, батько її доньки, обличчя якого вона прагне побачити вже понад рік, помер у камері севільської в’язниці. Піднявшись на четвертий поверх, Фермін зупинився перед дверима, не наважуючись постукати. Він сів на сходинку й обхопив голову руками, пригадуючи слово в слово те, що казалося на цьому самому місці три місяці тому, коли Люсія, узявши його за руки й дивлячись в очі, просила: «Якщо любиш мене, не допусти, щоб із ним щось сталося, приведи його назад до мене». Фермін дістав із кишені зіпсутого листа і став розглядати його у півтемряві. Потім зіжмакав папір і пожбурив геть. Він підвівся й рушив було вниз сходами, маючи намір утікати звідси, коли почув, як двері за його спиною відчинилися. Тоді Фермін зупинився.

Дівчинка семи чи восьми років стояла в дверях і дивилася на нього. У руках її була книжка, між сторінками якої вона тримала палець замість закладки. Фермін усміхнувся дівчинці і здійняв руку, вітаючись.

– Привіт, Алісіе! – мовив він. – Пам’ятаеш мене?

Дівчинка із сумнівом в очах дивилася на нього.

– А що ти читаеш?

– «Алісу в Країні Чудес».

– Це ж треба таке! А можна мені подивитися?

Дівчинка показала книжку, але торкнутися не дала.

– Це одна з моіх найулюбленіших, – мовила вона, усе ще з недовірою поглядаючи на Ферміна.

– З моіх теж, – відказав він. – Усе, що стосується падінь у ями й здибанок з усілякими диваками та математичними загадками, неначе про мене написано.

Дівчинка прикусила губу, щоб не засміятися на слова цього дивного гостя.

– Але цю книжку написали для мене, – з лукавим виразом зауважила вона.

– Авжеж, для тебе. А мама вдома?

Дівчинка не відповіла, але прочинила двері ще трохи. Фермін ступив крок уперед. Алісія обернулася й мовчки побігла геть, зникнувши десь у глибині помешкання. Фермін зупинився на порозі. Усередині було темно, лише аж у кінці вузького коридору ледь-ледь блимало щось – мабуть, каганець.

– Люсіе! – позвав Фермін.

Голос його загубився в темряві. Він постукав кісточками пальців по дверях і почекав.

– Люсіе? Це я… – гукнув знову.

Фермін почекав ще якусь хвилю, а потім, так і не дiставши відповіді, ступив до помешкання. Коридор, обабіч якого простягнувся шереr зачинених дверей, вивів його до просторої кімнати, що правила за вітальню. Каганець стояв на столі, огорнутий ореолом м’якого жовтуватого сяйва, що лагідно відгортало темряву. Перед вікном, спиною до Ферміна, на стільці сиділа стара жінка. Фермін зупинився. Лише тоді він упізнав іі.

– Донье Леонор…

Жінці, яка здавалася старою, мусило бути не більше ніж сорок п’ять років. Вона мала передчасно змарніле від горя обличчя й осклілі очі, змучені ненавистю й сльозами, виплаканими на самоті. Леонор мовчки дивилася на Ферміна. Він узяв стілець і сів коло неі. Потім узяв жінку за руку й кволо всміхнувся.

– Їй слід було вийти за тебе, – прошепотіла вона. – Ти негарний, але принаймні маеш голову на в’язах.

– Де Люсія, донье Леонор?

Жінка відвела погляд.

– Їі забрали. Майже два місяці тому.

– Куди?

Леонор не відповіла.

– Хто іі забрав?

– Той чоловік…

– Фумеро?

– Вони навіть не питали за Ернесто. Вони прийшли по неі.

Фермін обійняв іі, але жінка не поворухнулася.

– Я знайду іі, донье Леонор. Я знайду іі і приведу додому.

Жінка похитала головою.

– Він мертвий, адже так? Мій син?

Фермін довго не відповідав.

– Я не знаю, донье Леонор.

Вона подивилася на нього з ненавистю й дала ляпаса.

– Забирайся геть.

– Донье Леонор…

– Геть, – застогнала вона.

Фермін підвівся й відступив на кілька кроків. Маленька Алісія дивилася на нього з коридору. Він усміхнувся, і дівчинка поволі підійшла до нього, взяла за руку й міцно стиснула. Тоді він опустився навколішки перед нею. Фермін збирався сказати, що він друг її мами, чи ще щось таке, що кажуть у подібних випадках, будь-що, аби тільки стерти з обличчя Алісіі цей відчужений вираз, який туманив їй погляд, але саме тоі миті, поки Леонор здушено плакала в долоні, почувся далекий гул, що по краплині наповнював небо. Звівши погляд на вікно, Фермін побачив, як задрижали шибки.

12

Фермін підійшов до вікна, відслонив тюлеву фіранку і глянув угору, на смужку неба, затиснутого між дахами будинків, що нависали над вузьким провулком. Гул тепер звучав голосніше й набагато ближче. Спершу Фермін подумав, що це шторм іде від моря, і уявив, як чорні хмари наповзають на пристань, дорогою вириваючи вітрила й ламаючи щогли. Але ще ніколи йому не доводилося бачити шторм, у відлунні якого звучали б вогонь і залізо. Туман розірвався на клапті, і коли проясніло, Фермін іх побачив. Вони виринали з мороку, наче величезні сталеві комахи, що летіли строем. Він проковтнув клубок, що підступив до горла, і обернувся до Леонор і Алісіі; дівчинка тремтіла, досі тримаючи в руках книжку.

– Мабуть, нам краще вийти надвір, – пробурмотів Фермін.

Леонор похитала головою.

– Вони пролетять мимо, – ледь чутно відказала вона. – Так само, як і вчора вночі.

Фермін знову взявся спостерігати за небом і помітив, що шість чи сімь літаків відокремилися від основноі групи. Він відчинив вікно й висунув голову: йому здалося, що гуркіт двигунів прямує до Ла-Рамбли. А тоді почувся різкий свист, немов гігантський дриль просвердлював небо. Алісія затулила вуха руками й кинулася під стіл, щоб заховатися там. Леонор потягнулася, щоб затримати онучку, але раптом так і завмерла з простягнутими руками. За секунду до того, як снаряд влучив у будинок, свист зробився таким пронизливим, неначе його видавали самі стіни. Фермін подумав, що в нього зараз луснуть барабанні перетинки.

А тоді враз запала тиша.

Зненацька потужний поштовх струсонув увесь будинок, немовби з хмар звалився поїзд і падав, пробиваючи дах і кожен поверх, неначе вони були паперові. Губи Леонор розтулилися, утворюючи слова, але Фермін їх не чув. Гуркіт перетворився на суцільний мур і заморозив час. Оглушений Фермін побачив, як за якусь частку секунди стіна за спиною Леонор розсипалася хмарою білого пороху, а язики полум'я обійняли стілець, на якому сиділа жінка, і поглинули її. Половину меблів одразу підкинуло вибуховою хвилею в повітря, перш ніж вони зайнялися. Струмінь повітря, яке обпікало, наче підпалений бензин, ударив Ферміна й відкинув до вікна з такою силою, що він розбив скло й налетів на металеві поперечки балкона. Куртка, подарунок капітана Арраеса, диміла й обпалювала шкіру. Коли він спробував зіп'ястися, щоб скинути одяг, то відчув, як підлога дрижить під ногами. Через кілька секунд на його очах центральна частина будівлі завалилася вихором битої цегли й охоплених полум'ям уламків.

Фермін підвівся й зірвав із себе куртку, що диміла. Потім зазирнув усередину кімнати. Стіни, що лишилися стояти, укривав саван чорного і їдкого диму. Вибух знищив центр будівлі, зоставивши хіба тільки фасад і перший ряд кімнат, що оточували кратер, на краю якого здіймалося те, що лишилося від сходів. Трохи далі, де раніше був коридор, яким Фермін потрапив сюди, уже не було нічого.

– Сволота, – виплюнув він.

Його голос загубився серед сичання, що обпекло Фермінові барабанні перетинки. Шкірою він відчув хвилю нового вибуху неподалік. Їдкий вітер, що тхнув сіркою, електрикою і горілим м'ясом, пронісся вулицею, і Фермін побачив, як небо Барселони зайнялося вогненною загравою.

13

Страшний біль проймав м'язи. Хитаючись, Фермін зайшов до кімнати. Алісію відкинуло вибухом до стіни, і її тіло було притиснуте до кутка кімнати уламком фотеля. Дівчинка була вкрита пилом і попелом. Фермін опустився перед нею й підхопив обома руками попід плечі. Відчувши доторк, Алісія розплющила очі, почервонілі і з розширеними зіницями. Фермін побачив у них власне жалюгідне відображення.

– А де бабуня? – пробурмотіла Алісія.

– Бабуні довелося покинути це місце. Ти мусиш піти зі мною. Ти і я – разом. Нам треба вибратися звідси.

Алісія кивнула. Фермін узяв її на руки і став мацати крізь одяг, шукаючи рани чи переломи.

– Тобі нічого не болить?

Дівчинка показала рукою на свою голівку.

– Це мине, – мовив Фермін. – Ну що, ходімо?

– Моя книжка…

Фермін кинувся шукати книжку серед уламків і знайшов, наполовину обсмалену, але загалом цілу. Він вручив іі Алісіі, і та схопила книжку, немовби якийсь талісман.

– Не загуби іі, гаразд? Ти ж маеш мені ще розповісти, чим усе закінчилося…

Фермін підвівся, тримаючи дівчинку на руках. Чи то Алісія важила більше, ніж він гадав, чи то в нього зосталося менше сил, ніж він сподівався зібрати, щоб вибратися звідси.

– Тримайся міцніше.

Відтак він обернувся й, намагаючись триматися подалі від велетенськоі вирви, що утворилася після вибуху, рушив викладеною кахлем серединою коридору, від якого лишився тепер тільки вузенький карниз, аж доки не дістався до сходів. Там Фермін виявив, що снаряд потрапив аж у підвал будинку, і перші три поверхи затопило полум'я. Оглядаючи згори сходовий прогін, він помітив, що вогонь помалу підіймається, сходинка за сходинкою. Міцно притиснувши Алісію до себе, Фермін кинувся сходами вгору, міркуючи, що якби ім вдалося дістатися даху, вони могли б перебратися звідти на сусідній будинок і, можливо, урятуватися, щоб про все розповісти.

14

Двері, що вели на дах, були з суцільного дуба, але вибух зірвав іх із завіс, і вони впали від одного удару ногою. Опинившись на даху, Фермін поставив Алісію додолу й прихилився до виступу фасаду, щоб перевести дух. Глибоко вдихнув. Повітря пахло горілим фосфором. Якусь хвилю Фермін і Алісія мовчали, не спроможні повірити в те видовище, яке розгорталося перед іхніми очима.

Барселона лежала під покривалом темряви, продірявленим стовпами вогню і клубами чорного диму, що, звиваючись, тяглися до неба, немовби мацаки восьминога. За кілька вулиць звідти, Ла-Рамбла здавалася річкою з полум'я й диму, що текла аж до середмістя. Фермін схопив дівчинку за руку й потягнув за собою.

– Ходімо, не можна тут затримуватися.

Але не пройшли вони й кількох кроків, як гуркіт знову заполонив небо й струсонув залишками будинку. Фермін озирнувся й побачив, як велике полум'я здіймаеться неподалік площі Каталоніі. Червонуватий спалах за якусь частку секунди пронісся над дахами Барселони. Світляну бурю загасив дощ із попелу, з-посеред якого знову долинуло ревище літаків. Авіагрупа летіла дуже низько, прориваючись крізь коловерть густого диму, що затягнув місто. Відблиски полум'я миготіли на черевах фюзеляжів. Фермін простежив очима за літаками й побачив, як на дахи Равалю посипалися грона бомб. За півсотні метрів від них вибухнула ціла низка будинків, один за одним, неначе всі вони були прикріплені до одного бікфордового шнура. Вибуховою хвилею, яка розійшлася навсібіч, розтрощило шибки у сотнях вікон, що осипалися дощем зі скла, і змело все з суміжних дахів. Голуб'ятник, який стояв на сусідньому будинку, впав на карниз і перевалився на другий бік вулиці, де скинув бак із водою, що полетів униз і з оглушливим гуркотом розбився об бруківку. Фермін почув нажахані крики на вулиці.

Чоловік і дівчинка стояли мов паралізовані, не спроможні ступити й кроку. Вони завмерли так на якусь мить, не відриваючи погляду від рою літаків, що не переставали бомбити місто. Фермін побачив портову пристань, повну напівзатоплених суден. Мазут, що горів, розтікався широкою плівкою по воді й поглинав людей, які, кинувшись у воду, одчайдушно намагалися відпливти подалі. Полум'я, яке охопило доки й прибудови на пристані, шаленіло. Кілька цистерн із паливом вибухнули по черзі, заваливши цілий ряд велетенських вантажних кранів. Одна за одною гігантські металеві споруди падали на пришвартовані вантажні судна й рибальські човни, ховаючи їх під водою. Віддалік, у сірчаній і мазутній імлі, літаки розвернулися над морем і приготувалися атакувати знову. Фермін заплющив очі й дозволив брудному й гарячому вітру висушити піт на його обличчі. «Ось він я, покидьки. Подивимося, чи вдасться вам влучити ще один довбаний раз».

15

Коли, здавалося, окрім ревіння літаків, що наближалися знову, він більше нічого не міг чути, до Ферміна долинув голос дівчинки, що стояла поруч. Він розплющив очі й побачив Алісію. Дитина шарпала його щосили й нажахано кричала. Фермін обернувся. Язики полум'я пожирали залишки будинку, немов морські хвилі – пісочний замок. Чоловік із дівчинкою кинулися бігти до краю даху, де їм вдалося перескочити через невисоку стіну, що відділяла їх від сусіднього будинку. Приземлившись, Фермін покотився перевертом і відчув, як різкий біль пройняв ліву ногу. Алісія, що далі тягнула його за руку, допомогла підвестися. Фермін помацав стегно й зауважив, що між пальцями стікає теплувата кров. Вогненний спалах освітив стіну, яку вони щойно перестрибнули, і вихопив із темряви її гребінь, всіяний скалками закривавленого скла. Фермінові запаморочилось у голові й потемніло в очах, але він кілька разів глибоко вдихнув і не зупинився. Алісія тягнула його далі за собою. Припадаючи на ногу, що лишала на кахлі дахової тераси темний блискучий слід, він кульгав за дівчинкою, аж доки вони не дісталися стіни, що відділяла їх від будинку, який виходив на вулицю Арко-дель-Театро. Фермін насилу видерся по ящиках, що лежали під стіною, і визирнув на сусідній дах. Там здіймалася моторошна споруда, якийсь давній палац із позачиненими віконницями й монументальним фасадом, що мав такий вигляд, ніби провів не одне десятиліття на дні болота. Будівлю вивершувала на кшталт маячного ліхтаря велетенська баня з матового скла. Із бані стримів шпичак блискавичника, на вершечку якого маяв силует дракона.

Рана на нозі пульсувала глухим болем, і Фермін мусив схопитися рукою за виступ, щоб не впасти. Він відчув теплу кров у черевику, і запаморочення знову наринуло на нього. Фермін знав, що ось-ось знепритомніє. Алісія нажахано дивилася на нього. Фермін силувано всміхнувся.

– Нічого страшного, – промовив він. – Лише подряпина.

Віддалік авіагрупа вже розвернулася над морем і летіла над портовим пірсом, знову прямуючи до міста. Фермін простягнув Алісіі руку.

– Хапайся.

Дівчинка повільно похитала головою.

– Тут ми в небезпеці. Нам треба перелізти на сусідній дах, щоб у тому будинку спробувати спуститися на вулицю, а потім дістатися до метро, – промовив він не надто впевнено.

– Ні, – пробурмотіла мала.

– Дай мені руку, Алісіе.

Дівчинка завагалася, але зрештою все ж простягнула ручку. Фермін, зібравшись на силі, підняв Алісію і підсадив на купу ящиків, а потім допоміг залізти на край виступу.

– Стрибай, – наказав він ій.

Алісія, міцно притиснувши книжку до грудей, похитала головою. Фермін почув, як кулемети затарахкотіли по дахах за його спиною, і штовхнув дівчинку. Коли Алісія приземлилася по той бік стіни, вона обернулася, щоб простягнути руку Фермінові, але іі друга не було поруч. Фермін так і лишився стояти, чіпляючись за виступ із другого боку стіни. Він поблід, повіки впали на очі, так, наче лишатися притомним коштувало йому надзусиль.

– Біжи, – видихнув він з останніх сил. – Біжи.

Ноги Фермінові підломилися, й він упав навзнак. Перш ніж заплющити очі, він почув гуркіт літаків просто над собою і побачив, як із неба падають грона бомб.

16

Алісія відчайдушно бігла даховою терасою до великоі скляноі бані. Вона ніколи не дізналася, де вибухнув снаряд: чи зачепивши фасад котрогось із будинків, чи ще в повітрі. Єдине, що відчула дівчинка, – це навальний удар у спину маси стиснутого повітря. Оглушливий ураган підхопив іі і штовхнув уперед. Шквал уламків розпеченого заліза пронісся біля неі, черкаючи іі, і дівчинка відчула, як щось, завбільшки з кулак, боляче вдарило іі у стегно. Дівчинку перевернуло й кинуло на скляну баню. Алісія пробила перепону зі скла й ринула в порожнечу. Книжка вислизнула ій із рук.

Дівчинка стрімко летіла вниз, крізь пітьму. Їй здалося, що минула ціла вічність, доки вона не впала на розтягнутий брезент, що пом’якшив приземлення. Тканина склалася під іі вагою, і ошелешена дівчинка лишилась лежати долілиць на чомусь, що видавалося дерев’яною платформою. У височині, метрів п’ятнадцять над нею, Алісія бачила отвір, який пробило іі тіло, налетівши на скляну баню. Дівчинка спробувала підвестися, але виявила, що не відчувае правоі ноги і що ледве може поворухнути нижньою частиною тулуба. Алісія обернулась і побачила, що книжка, яку вона вже вважала втраченою, лежить на краю платформи.

Дівчинка поповзла на ліктях і вже торкнулася пальцями корінця, коли новий вибух струсонув будівлею, і книжка полетіла в порожнечу. Алісія визирнула за край помосту й побачила, як вона падае в безодню, змахуючи сторінками, наче крилами. Світло вогненноі заграви, що бризками розіллялася по хмарах, дісталося всередину й розігнало темряву. Якщо очі ій не брехали, Алісія потрапила на саму верхівку велетенськоі спіральноі вежі, утвореноі з нескінченного лабіринту коридорів, переходів, арок і галерей, які всі

разом здавалися неосяжним собором. Однак на відміну від звичних ій соборів, цей був не з каменю.

Його було побудовано з книжок.

У світлі, що падало крізь баню, перед очима Алісіі поставали переплетіння сходів і містків, що вели до ціеі споруди й виводили з неі, заставлені тисячами книжок. На самому дні прірви дівчинка помітила бульбашку світла, що поволі переміщалася. Світло зупинилося, і, пригледівшись, Алісія побачила чоловіка з сивим волоссям, що тримав у руці ліхтар і дивився вгору. Ногу дівчинці пройняло пекучим болем так, що аж потьмарився зір. Невдовзі по тому Алісія заплющила очі й утратила відчуття часу.

Вона прийшла до пам'яті, відчувши, що хтось обережно підхоплює іі на руки. Дівчинка ледь-ледь розплющила очі й побачила, що вони спускаються нескінченним коридором, від якого навсібіч розбігаються десятки галерей, стіни яких складалися з книжок. Їі ніс на руках сивоволосий чоловік із хижими рисами обличчя, той, якого вона бачила біля підніжжя лабіринту. Дістався до самого низу споруди, сторож цього місця перетнув високу склепінчасту залу й заніс дівчинку до невеличкоі кімнати, де поклав іі на ліжко.

– Як тебе звати? – запитав чоловік.

– Алісія, – пробелькотіла вона.

– А мене Ісаак.

Потім чоловік узявся зі стурбованим виразом обличчя оглядати рану на іі стегні. Він укрив дівчинку ковдрою і, підтримуючи голову рукою, підніс склянку з чистою водою до іі губ. Алісія жадібно відсьорбнула. Ісаакові руки вклали іі голівку на подушку. Сторож усміхнувся дівчинці, але очі його виказували смуток. За його спиною височіло те, що видалося Алісіі базилікою, витвореною з усіх книжок світу, яка здіймалася вгору лабіринтом, що його дівчинка бачила з верхівки. Ісаак сів на стілець коло Алісіі і взяв іі за руку.

– Тепер відпочивай.

Сторож загасив ліхтар, і вони обоє поринули в синювату пітьму, поцятковану вогняними спалахами, що розбризкувалися вгорі. Неймовірні геометричні форми лабіринту книжок губилися в безмірі, і Алісія подумала, що ій лише наснилося, як бомба розірвалася в бабусиній вітальні, і що вона та іі друг ніколи не втікали з будинку, охопленого полум'ям.

Ісаак сумно дивився на дівчинку. Крізь мури будівлі доносилися відзвуки вибухів, сирен і смерті, що гасала Барселоною на вогняній колісниці. Від вибуху, що пролунав зовсім поруч, задрижали стіни, а з підлоги здійнялася хмара куряви. Алісія затремтіла на своій постелі. Сторож запалив свічку й поставив іі на нічний столик біля ліжка дівчинки. У сяйві вогника окреслилися обриси дивовижноі споруди, що здіймалася в центрі під склепінням. Ісаак помітив, як це видовище вразило Алісію і привернуло іі погляд за якусь мить до того, як дівчинка втратила притомність. Сторож зітхнув.

– Ласкаво просимо, Алісіе, – зрештою промовив він, – до Цвинтаря забутих книжок.

17

Фермін розплющив очі й побачив безмір небесної білості. Янгол у білій формі бинтував йому ногу, а шереґ ліжок губився в нескінченності.

– Це чистилище? – запитав Фермін.

Медсестра підвела погляд і скоса поглянула на нього.

Дівчині було не більше вісімнадцяти, і перше, що подумав Фермін, – як на янгола на божественній службі, вона має набагато кращий вигляд, ніж можна було б уявити з тих листівок, що їх розповсюджують на хрестинах і причастях. Такі порочні думки могли свідчити тільки про дві речі: покращення його фізичного стану і неминучість вічного прокляття.

– Я, розуміється, зрікаюся свого негідного безвір'я й погоджуюся до останньої коми з усім, що написано як у Старому, так і Новому Заповіті, у спосіб, який ваша янгольська милість визначить за найбільш догідний.

Побачивши, що хворий прийшов до тями й уже щось лепече, медсестра жестом підкликала лікаря, який мав такий вигляд, наче не спав уже цілий тиждень.

Лікар підійшов, пальцями підняв Ферміну повіки й оглянув його зіниці.

– Я помер? – запитав Фермін.

– Не перебільшуйте. Вас трохи пошарпало, але загалом ви цілком живий.

– Отже, це не чистилище?

– Якби ж то! Ми з вами в клінічній лікарні. Себто в пеклі.

Доки лікар оглядав його поранення, Фермін замислився над тим, як усе обернулося, і спробував пригадати, як же він потрапив до шпиталю.

– Як ви себе почуваєте? – запитав лікар.

– Дещо стурбовано, щиро кажучи. Мені наснилося, що до мене навідався Ісус Христос і ми з ним мали тривалу й ґрунтовну бесіду.

– І про що ж?

– Головним чином про футбол.

– Це через знеболювальне, яке ми вам вкололи.

Фермін заспокоєно кивнув.

– Я так і подумав, коли Господь заявив, що вболівае за «Атлетико Мадрид».

Лікар ледь-ледь усміхнувся й пробурмотів якісь інструкції до медсестри.

– Скільки часу я вже тут?

– Годин вісім.

– А дитина?

– Маленький Ісусик?

– Ні, дівчинка, що була зі мною.

Лікар перезирнувся з медсестрою.

– Мені шкода, але з вами не було дівчинки. Як мені відомо, вас дивом знайшли на одному з дахів у кварталі Раваль. Ви спливали кров'ю.

– А дівчинки разом зі мною не принесли?

Лікар опустив очі.

– Живої – ні.

Фермін спробував підвестися. Медсестра й лікар вклали його назад у ліжко.

– Лікарю, мені треба вибратися звідси. Десь там беззахисне дитя, якому потрібна моя допомога…

Лікар кивнув медсестрі, і та відразу ж дістала ампулку зі свого візка з медичним начинням, який супроводжував іі під час обходу поміж ліжками хворих, і взялася готувати ін'єкцію. Фермін замотав головою, але лікар міцно тримав його.

– Боюся, я не можу поки що вам дозволити піти звідси. Потерпіть трохи. Мені б не хотілося потім хвилюватися за вас.

– Не турбуйтеся, у мене життів більше, ніж у кішки.

– А сорому менше, ніж у політика! Тому попрошу вас більше не щипати медсестер за сідниці, коли вам міняють пов'язку. Домовилися?

Фермін відчув укол голки в праве плече, і холодок розійшовся по його жилах.

– Лікарю, будь ласка! Чи не могли б ви порозпитувати про неі? Їі звати Алісія.

Лікар відпустив пацієнта, і Фермін розслабився на ліжку. Його м'язи стали як желе, а зіниці розширилися, перетворивши довколишній світ на малюнок акварельними фарбами, які поступово розмивало водою. Далекий голос лікаря загубився у своему ж відлунні й затих. Фермін відчув, як провалюється крізь ватні хмари, і побачив, як білість приміщення кришиться й перетворюється на порохнисте світло, що випаровується в рідкий бальзам – обіцянку хімічного раю.

18

Його виписали по обіді, тому що в лікарні вже не давали ради, і всі пацієнти, які не були при смерті, вважалися здоровими. Споряджений дерев'яною милицею й новим комплектом одягу, який перейшов до нього від котрогось небіжчика, Фермін перед самим виходом із клінічної лікарні з великими труднощами забрався в трамвай, який привіз його знову до кварталу Раваль. Там він узявся ходити по кав'ярнях і крамницях, що були відчинені, розпитуючи всіх, чи ніхто не бачив дівчинки на ім'я Алісія. У відповідь цьому худому й змарнілому чоловічкові люди лише мовчки хитали

головами, гадаючи, що бідолаха, як і багато інших, марно шукає свою мертву доньку, ще одну серед тих дев'ятисот – сотня з яких діти, – що загинули того дня, 18 березня 1938 року, на вулицях Барселони.

Коли стемніло, Фермін уже пройшов усю Ла-Рамблу згори донизу. Бомби потрапили в трамваї, що посходили з рейок і ще досі лежали на боці з мертвими пасажирами всередині. Кав'ярні, які ще недавно були переповнені відвідувачами, зараз перетворилися на примарні приміщення, у яких лежали нерухомі тіла. Тротуари були забризкані кров'ю, і ніхто з тих людей, що допомагали переносити поранених, накривали мертвих чи просто тікали невідь-куди, ніхто не пригадував дівчинки, схожої на ту, що описував Фермін.

І все ж він не втрачав надії, навіть тоді, коли натрапив на трупи діток, викладені вряд на тротуарі перед Великим оперним театром «Лісео». Усі були не старші за вісім-дев'ять років. Фермін упав навколішки. Поруч із ним жінка гладила ніжку хлопчика з чорною діркою завбільшки з кулак у грудях.

– Він мертвий, – сказала жінка, хоч Фермін ні про що її не запитував. – Усі вони мертві.

Протягом усієї ночі, поки містяни розбирали завали, а руїни десятків домів помалу догоряли, Фермін ходив вулицями Равалю від дверей до дверей і запитував про Алісію.

Нарешті, на світанку, усвідомивши, що більше не може ступити й кроку, він опустився на сходи перед церквою Віфлеємської Божої Матері. Невдовзі поліціянт із закіптюженим обличчям і в заляпаному кров'ю однострої присів коло нього. Він запитав Ферміна, чому той плаче, і тоді Фермін упав поліціянтові на груди і сказав, що хоче померти, адже доля вручила йому життя маленької дівчинки, а він її підвів і не зумів захистити. Якщо в Бога чи в диявола лишилася ще хоч краплина порядності, вів далі Фермін, цей блядський світ мусить навіки згинути завтра чи післязавтра, тому що не заслуговує на існування.

Поліціянт, який багато годин без спочинку витягував з-під завалів трупи, а серед них – труп своєї дружини й шестирічного сина, спокійно слухав його.

– Друже мій, – промовив він нарешті. – Не втрачай надії. Якщо я чогось і навчився у цьому сучому світі, то лише того, що доля завжди чекає на тебе за рогом вулиці. Немовби злодюжка, профура чи продавець лотерейних білетів – три найбільш помічні її втілення. І якщо одного дня ти вирішиш піти на її пошуки (тому що доля сама не прийде до тебе додому), тоді ти побачиш, що вона дасть тобі другий шанс.

Бал-маскарад

Мадрид

1959 рік

1

У кімнаті панував вічний півморок. Фіранки, пошиті таким робом, щоб не пропускати ні промінчика, не відслонялися роками. Єдиним джерелом світла, що ледве торкалося, була невеличка лампочка в мідному настінному світильникові. У її тьмяному коричнюватому сяйві вимальовувалися обриси ліжка з балдахіном, що заслоняв нерухомий силует. «Наче катафалк», – подумав Вальс.

Маурісіо Вальс дивився на свою дружину Єлену. Немічна, вона лежала незрушно на своєму ліжку, що стало їй в'язницею протягом останнього десятиліття, відтоді як вона не змогла більше сидіти в інвалідному візку. Із роками недуга, що пожирала її кістки, викривила скелет, перетворивши донью Єлену на якогось невпізнаваного покруча, приреченого на нескінченну агонію. Над узголів'ям на неї споглядав розіп'ятий Ісус, однак небо, як завжди безмірно жорстоке, відмовлялося змилуватися над нею і послати рятівну смерть. «Це через мене, – думав Вальс. – Це кара мені».

Він чув її тяжке, змучене дихання серед відгомону звуків музики й голосів понад тисячі гостей, які веселилися внизу, в парку. Нічна доглядачка підвелася зі стільця, що стояв коло хворої, і навшпиньках підійшла до Вальса. Він не пам'ятав, як її звати. Доглядачки його дружини ніколи не протримувалися більше ніж два чи три місяці, хоч якою високою була платня. Вальс їх за це не засуджував.

– Спить? – запитав він.

Доглядачка похитала головою.

– Ні, пане міністре, але лікар зробив їй на ніч укол. Увечері вона була дуже неспокійна. Зараз їй краще.

– Залиште нас, – наказав Вальс.

Доглядачка кивнула й вийшла з кімнати, зачинивши за собою двері. Вальс підійшов до хворої, відслонив газове запинало й присів на край ліжка. Заплющивши очі, він якусь мить слухав її хрипке дихання, просякаючи терпким духом, який ішов від її тіла. Потім почув, як її нігті шкребуть по простирадлу. Обернувшись із усмішкою на вустах і турботливим та спокійним виразом, який застиг на обличчі, Вальс побачив, що дружина дивиться на нього палючими очима. Хвороба, ані вилікувати, ані бодай визначити яку були неспроможні найдорожчі лікарі Європи, спотворила Єленині руки, перетворивши їх на вузли шорсткої шкіри, що скидалися на кігтисті лапи плазуна чи хижого птаха. Вальс узяв те, що колись було правою рукою його дружини, й зустрівся з поглядом, який палав люттю й болем. «А може, й ненавистю», – припустив Вальс. Думка, що ця істота ще може плекати в душі бодай крихту любові до нього чи до світу, видавалася йому занадто жорстокою.

– Доброго вечора, кохана.

Єлена практично втратила голосові зв'язки трохи більше ніж два роки тому, і вимовити слово їй коштувало надзусиль. І все ж вона відповіла на його привітання горловим стогоном, який, здавалося, виривався із самих глибин покрученого тіла, прикритого простирадлом.

– Мені сказали, що в тебе був тяжкий день, – далі казав він. – Ліки скоро подіють, і ти зможеш відпочити.

Вальс не прибрав усмішки й не відпустив руки, що викликала в нього огиду і страх. Така сцена повторювалася щодня. Тримаючи за руку, він тихим голосом розмовляв із дружиною протягом кількох хвилин, а вона стежила за ним своїм палючим поглядом, доки морфій не присипляв біль і лють. Тоді Вальс покидав цю кімнату, що розміщувалася наприкінці коридору на четвертому поверсі, щоб не повертатися туди аж до наступного вечора.

– Поприходили всі на світі. Мерседес уперше одягла твою довгу вечірню сукню, і мені казали, що вона танцювала з сином британського посла. Усі розпитували про тебе й переказували найсердечніші вітання.

Поки Вальс сипав банальностями, його погляд затримався на невеличкій таці зі шприцами й усякими медичними інструментами, що стояла на металевому столику біля ліжка, вкритому червоною оксамитовою тканиною. Ампулки з морфієм зблискували, наче самоцвіти. Голос його завмер, порожні слова підвисли в повітрі. Єлена простежила за його поглядом, і її очі благально вп'ялися в чоловіка, обличчя її було залите слізьми. Вальс поглянув на дружину й зітхнув. Потім нахилився й поцілував її в чоло.

– Я кохаю тебе, – пробурмотів він.

Почувши ці слова, Єлена відвернула обличчя й заплющила очі. Вальс погладив її по щоці й підвівся. Він запнув завісу й попрямував до дверей, защіпаючи сюртук і витираючи губи хусточкою, яку кинув на підлогу перед тим, як вийти з кімнати.

2

Кілька днів тому Маурісіо Вальс запросив свою доньку Мерседес до кабінету, розміщеного на самому вершечку вежі, щоб запитати, який подарунок вона хоче до дня народження. Давно вже минули ті часи, коли він дарував їй прегарних порцелянових ляльок і книжки з казками. Від тої дівчинки лишилася тільки усмішка й прив'язаність до батька. Мерседес заявила, що її найбільше і єдине бажання – це взяти участь у балі-маскараді, який невдовзі мав відбутися у маетку, названому її ім'ям.

– Мені треба порадитися з твоєю матір'ю, – ухильно відповів Вальс.

Мерседес його обійняла й поцілувала, закріпивши цим самим ту невисловлену обіцянку, яку їй вдалося здобути. Ще до розмови з батьком Мерседес уже вибрала собі вбрання, у якому збиралася пишатися на балі, – блискучу сукню кольору червоного вина, пошиту в першокласному паризькому ательє для її матері, яку, втім, донья Єлена ніколи не змогла одягнути. Сукня, а також сотні інших уборів і прикрас із того життя, якого так і не вдалося зазнати її матері, п'ятнадцять років лежали в шафах розкішної покинутої гардеробної, що притикала до колишньої подружньої спальні на третьому поверсі, якою більше не користувалися. Коли всі гадали, що Мерседес спить у своїй кімнаті, вона протягом багатьох років нишком прокрадалася до материного покою і брала ключ, який зберігався в четвертій шухляді комода, що стояв просто біля дверей. Єдину доглядачку, яка насмілилася розповісти про ці її нічні візити, було звільнено без церемоній і без жодної компенсації після того, як Мерседес звинуватила її в крадіжці материного браслета, який вона сама ж закопала в парку, за фонтаном із

янголами. Інші доглядачки не наважувалися розтуляти рота й удавали, що не бачать Мерседес у постійній півтемряві, яка панувала в приміщенні.

Із ключем у руці вона прослизала посеред ночі до гардеробної – просторої, ізольованої в західному крилі будинку кімнати, в якій пахло пилом, нафталіном і пусткою. Зі свічкою в руках дівчинка ходила вздовж шерегів скляних шафок із черевичками, коштовностями, вбраннями й перуками. Кутки цього мавзолею одягу й спогадів заснувала павутина, і маленька Мерседес – яка виростала забезпеченою і самотньою, як і личить справжнім принцесам, – уявляла собі, що ці всі чарівні речі належать ляльці, поламаній і проклятій, ув'язненій у кімнаті наприкінці коридору на четвертому поверсі, якій ніколи не судилося пишатися ні в цьому вбранні, ні в цих показних прикрасах.

Іноді, під покровом ночі, Мерседес ставила свічку на підлогу і вбиралася в один із цих нарядів, щоб протанцювати самій під звуки «Шехеразади» [15 - Симфонічна сюїта російського композитора М. Римського-Корсакова, написана 1888 року.], що лунали зі старої музичної скриньки, яку треба було накручувати ключем. Відчуваючи щемливе задоволення, вона уявляла, як батькові руки, тримаючи її за талію, ведуть Мерседес величезною танцювальною залою, а всі заздрісно й захоплено дивляться на них. Коли світанкове проміння торкалося фіранок, Мерседес повертала ключ у шухляду комода й квапилася до ліжка, щоб коли о сьомій ранку до її спальні заходила покоївка, вдати, ніби прокидається з глибокого сну.

Того вечора, на балі-маскараді, нікому не могло й на думку спасти, що цю сукню, яка так бездоганно підкреслює її талію, було пошито для іншої жінки. Линучи над паркетом під звуки музики в обіймах то одного, то іншого, Мерседес відчувала, як очі сотень гостей сласно й пожадливо пестять її. Вона знала, що ім'я її зараз в усіх на вустах, і всміхалася подумки, коли їй вдавалося мимохідь почути розмови, головною героїнею яких була вона сама.

Коли годинник вибив дев'яту, Мерседес, на свій превеликий жаль, довелося піти з цієї такої довгоочікуваної вечірки. Дівчина покинула танцювальний майданчик і рушила до сходів, що вели до головного будинку. Вона сподівалася бодай на один танець із батьком, але той не з'явився на святі, і ніхто його сьогодні ще не бачив. Дон Маурісіо дозволив їй взяти участь у балі лише в обмін на обіцянку о дев'ятій повернутися до своєї кімнати, і Мерседес не мала наміру розчаровувати батька. «Може, наступного року залишуся довше», – думала вона.

Дорогою до сходів вона почула розмову двох батькових колег із уряду, поважних і літніх патриціїв, які протягом усього вечора витріщалися на неї посоловілими очима. Вони стиха пліткували про те, що дон Маурісіо все у своєму житті зміг купити за статки своєї бідолашної дружини, зокрема й цю, навдивовижу весняну попри глибоку мадридську осінь, ніч, щоб його хвойдочка-донька змогла покрасуватися перед найдостойнішим товариством. Сп'яніла від шампанського й вальсу, Мерседес уже було обернулася, щоб відповісти їм, однак чиясь постать перетнула їй шлях і лагідно стримала за руку.

Ірена, вихователька, яка була її тінню та її втішницею протягом останніх десяти років життя, тепло всміхнулася й поцілувала дівчину в щоку.

– Не звертай на них уваги, – сказала вона, беручи свою учениці попід руку.

Мерседес усміхнулася й стенула плечима.

– Ти сьогодні прегарна. Ану лишень краще роздивлюся тебе!

Дівчина опустила очі.

– Ця сукня просто дивовижна і дуже тобі до лиця.

– Це материна.

– Після сьогоднішньоі вечірки вона мае бути твоею і тільки твоею.

Зашарівшись від компліментів, Мерседес кивнула, відчуваючи, однак, гіркий присмак провини.

– Ви не бачили мого батька, донье Ірено?

Жінка похитала головою.

– Просто всі запитують про нього…

– Нехай чекають.

– Я пообіцяла йому, що буду лише до дев’ятоі. На три години менше, ніж Попелюшка.

– Тоді нам треба поквапитися, доки я не перетворилася на гарбуз, – не надто весело пожартувала вихователька.

Вони пройшли через парк стежкою під гірляндами ліхтариків, що освітлювали обличчя незнайомців, які усміхалися ім, наче добрим приятелькам, і підносили келихи з шампанським, що зблискували, наче лезо отруеного кинджала.

– Батько спуститься на бал, донье Ірено? – запитала Мерседес.

Вихователька почекала, доки вони відійдуть якомога далі від нескромних вух і потайних поглядів, і аж тоді відповіла:

– Я не знаю. Я не бачила його сьогодні цілий день…

Мерседес збиралася відповісти, коли почула, що позаду сталося якесь невеличке сум’яття. Вона обернулася й побачила, що оркестр перестав грати і що один із тих плітkарів, що так негарно відгукувалися про іі батька, видерся на поміст і намірився звернутися до присутніх. Перш ніж Мерседес запитала, хто це такий, наставниця прошепотіла ій на вухо.

– Це дон Хосе Марія Альтея, міністр управління [16 - Міністерство управління (ісп. El Ministerio de la Gobernacion) – назва Міністерства внутрішніх справ Іспаніі до 1977 року.]…

Слуга простягнув мікрофон політику, і перешіптування гостей змінилося шанобливою мовчанкою. Музиканти прибрали врочистого виразу на обличчях і звели своі погляди на міністра, який усміхався, споглядаючи перед собою публіку, що завмерла в сумирному вичікуванні. Альтея перебігся очима по сотнях облич, що дивилися на нього, і задоволено кивнув. Нарешті владно й неквапно, як проповідник, що знае покірливість своеі пастви, підніс мікрофон до губ і розпочав свою промову.

– Дорогі друзі, для мене велика честь і приємність промовити кілька слів перед таким шановним товариством, яке зібралося тут, щоб віддати сердечну й заслужену шану одному з найвидатніших людей нової Іспанії, що відродилася з власного попелу. І я неабияк задоволений, що можу зробити це саме тепер, коли минуло двадцять років від славетного трімфу нашого хрестового походу за національне визволення, яке піднесло нашу батьківщину на п'едестал світової політики. Нашу Іспанію, що нею кермує рука генералісимуса, направлена самим Господом Богом, витворено мужністю таких людей, як наш сьогоднішній господар, якому ми так багато завдячуємо. Без нього неможливо уявити розвиток нашої великої нації, якою ми так пишаємося сьогодні і якій так заздрить увесь Захід. Як неможливо уявити без нього і розвиток нашої безсмертної культури. Мене сповнює гордість і вдячність за те, що я можу назвати своїм другом цю людину: дона Марісіо Вальса-і-Ечеваррію.

Хвиля аплодисментів прокотилася натовпом від одного кінця парку до другого. До овації долучилися і слуги, і охоронці, і музиканти. Альтея перечекав оплески і схвальні вигуки з доброзичливою усмішкою, киваючи з батьківським виразом на обличчі й заспокоюючи захват слухачів кардинальським жестом руки.

– Що можна сказати про дона Маурісіо Вальса такого, чого про нього ще не сказали? Його бездоганна й зразкова кар'єра почалася разом із нашим Національним рухом і вписана золотими літерами в нашу історію. Але я візьму на себе сміливість стверджувати, що саме в галузі мистецтва й літератури наш дорогий дон Маурісіо досяг виняткових успіхів і ощасливив нас діяннями, які піднесли культуру нашої країни на новий щабель. Він не вдовольнився тим, що зробив чималий внесок в освіту трудівників режиму, що приніс мир, справедливість і процвітання іспанському народу. Дон Маурісіо знав, що людина живе не тільки хлібом насущним, і став найяскравішою зіркою нашого красного письменства. Автор безсмертних творів, славетне перо Іспанії, засновник Інституту імені Лопе де Веги – який поширює нашу мову й літературу по всьому світу і який тільки цьогоріч відкрив представництва у двадцяти двох світових столицях – невтомний і прекрасний видавець, першовідкривач і оборонець високої літератури і щонайвидатніших представників культури нашого часу, творець нової форми розуміння мистецтва й думки… Мені бракує слів, щоб описати непомірний внесок нашого господаря у створення системи освіти сьогоднішнього й майбутнього покоління іспанців. Завдяки його праці на чолі Міністерства національної освіти постали організації, фундаментальні для нашого навчання й творчості. Отже, цілком можна стверджувати, що до Маурісіо Вальса іспанської культури, як такої, не існувало взагалі. Його спадок і геніальне бачення будуть із нами протягом багатьох поколінь, а його безсмертна праця залишатиметься на самому вершечку іспанського Парнасу повік-віків.

Пауза, що настала від надміру почуттів, спричинила нову овацію, під час якої багато хто видивлявся в натовпі героя цієї хвилі, якого сьогодні ще ніхто не бачив.

– Я не хочу говорити багато, адже знаю, що чимало гостей – серед них і я – прагнуть особисто висловити дону Маурісіо свою вдячність і захоплення. Тому я хотів би лише поділитися з вами особистим привітанням із найщирішими висловленнями прихильності, подяки й поваги до мого колеги по уряду й любого друга дона Маурісіо Вальса. Воно прибуло до мене лише кілька хвилин тому від голови нашої держави, генералісимуса Франко, якого державні справи затримали в Ель-Пардо [17 - Улюблена резиденція Франсіско Франко.]…

Почулися розчаровані зітхання, присутні роззиралися довкола. Запала похмура тиша, і тоді Альтея почав читати листа, якого дістав із кишені: «Дорогий друже Маурісіо, високоосвічений іспанцю й незамінний працівнику, що так багато зробив для нашої країни й нашої культури! Донья Кармен і я переказуемо тобі наші сердечні вітання й нашу подяку від імені всіх іспанців за двадцять років зразкової служби…»

Альтея підвів погляд і завершив свою промову гучними гаслами «Хай живе Франко!» і «Іспанія вперед!», які юрба підхопила з ентузіазмом. Чимало правих рук здійнялося вгору, а дехто навіть пустив сльозу. До оглушливих оплесків, які розляглися на весь маеток, приєднався і Альтея. Перш ніж покинути сцену, міністр кивнув диригентові, і музиканти, доки овація не затихла, заграли бадьорий вальс. Ще до його завершення гості, зрозумівши, що генералісимус не прибуде, знімали маски, кидали їх на землю й прямували до виходу.

4

Вальс чув, як відгомін оплесків, якими завершилася промова Альтеі, потонув у звуках музики. Альтея, «його великий друг і шановний колега», який роками намагався встромити йому кинджала в спину, либонь, неабияк тішився, читаючи цього листа від генералісимуса, що вибачався за свою відсутність на балі. Вальс тихо лайнувся, проклинаючи Альтею та його зграю гієн, зборисько новочасних центуріонів, яких багато хто вже називав «отруєними квітами», що розцвіли в тіні режиму й починали окуповувати всі ключові посади в уряді. Більшість із них зараз тинялися парком, попиваючи його шампанське й наминаючи його канапки. Нюхом відчуваючи його кров. Вальс підніс до рота цигарку, яку тримав двома пальцями, і лише тоді помітив, що від неі лишився сам попіл. Вісенте, начальник його особистої охорони, що стежив за своїм хазяіном з іншого кінця коридору, підійшов і запропонував одну зі своіх.

– Дякую, Вісенте.

– Прийміть моі вітання, доне Маурісіо… – пробурмотів його вірний цербер.

Вальс кивнув, ледь-ледь усміхнувшись із гіркотою. Вісенте, як завжди відданий і шанобливий, повернувся на свое місце у кінці коридору, де, якщо спеціально не приглядатися, неначе злився зі стіною, зникнувши серед барвистих шпалер.

Вальс затягнувся цигаркою і поглянув на широкий коридор, що розгортався перед ним за голубуватою завісою диму, який він видихав. «Портретна галерея» – називала Мерседес цей коридор, який біг довкола четвертого поверху і мав стільки портретів і скульптур, що видавався великим музеем, закритим для відвідувачів. Лерма, доглядач музею «Прадо», який дбав про його колекцію, завжди нагадував, що тут курити не можна і що сонячне світло може пошкодити полотна. Вальс затягнувся вдруге, згадуючи цього чоловіка. Він був упевнений: Лерма хотів би сказати йому – але не мав для цього ні мужності, ні рішучості, – що цим творам мистецтва не годиться покриватися пилом у приватному домі, хай навіть у розкішній резиденції впливового політика, і що іхне місце – музеі, де ними зможе милуватися публіка, ці мізерні душиці, які плескають на зібраннях і плачуть на похоронах.

Вальсові подобалося, розкинувшись у одному з розставлених уздовж портретної галереї фотелів, що скидалися на єпископські трони, насолоджуватися виглядом своїх скарбів, багато з яких було реквізовано з приватних колекцій тих мадридців, які під час громадянської війни обрали не той табір. Інші експонати, які надійшли з музеїв і палаців, що перебували в підпорядкуванні його міністерства, Вальс отримав у користування на невизначений термін. Йому подобалося пригадувати ті літні надвечір'я, коли маленька Мерседес, якій тоді ще не виповнилося й десяти років, усівшись батькові на коліна, слухала історії, що їх таїть у собі кожне з цих дивовижних творінь. Вальс часто повертався до цих спогадів, пригадуючи заворожений погляд своєї доньки, що слухала розповіді про Соролью і Сурбарана, Гойю і Веласкеса.

Не раз Вальс переконував себе, що доки він тут, дні, проведені разом із Мерседес, дні його слави й достатку ніколи не проминуть завдяки сяйву і мріям, які йдуть від цих полотен. Уже давно донька не приходить, щоб провести вечір разом із батьком і послухати його розповідей про Золотий вік іспанського живопису, однак сама лише спроба знайти притулок у цій галереї підбадьорювала Вальса й допомагала забути, що Мерседес – уже доросла жінка, яку він не впізнав, коли донька у вечірній сукні танцювала під поглядами, сповненими жадоби й недоброзичливості. Скоро, дуже скоро він більше не зможе захистити її від цього похмурого світу, що чигає на Мерседес за мурами їхнього маєтку. Цей світ не заслуговує на неї.

Вальс мовчки докурив цигарку й підвівся. Крізь затулені фіранки линули приглушені звуки оркестру й гомін голосів у парку. Не обертаючись, він попрямував у бік сходів, що вели до вежі. Вісенте, відділившись від темряви, безгучними кроками рушив за хазяїном.

5

Вставивши ключ у замкову щілину, Вальс зрозумів, що двері до кабінету незамкнені. Він завмер, не відпускаючи ключ, а потім обернувся. Вісенте, який чекав унизу, зрозумів погляд хазяїна і миттю безшелесно піднявся сходами, виймаючи з внутрішньої кишені піджака револьвер. Вальс відійшов на кілька кроків, і Вісенте жестом наказав йому притиснутися до стіни, якомога далі від дверей. Щойно міністр опинився на безпечній відстані, охоронець звів курок револьвера і дуже-дуже повільно повернув круглу ручку. Дубові двері плавно подалися під власною вагою, відчинившись досередини кабінету, в якому панувала сутінь.

Тримаючи револьвер напоготові, Вісенте якусь мить вдивлявся в півтемряву. Крізь вікна сочилося голубувате сяйво, окреслюючи обриси Вальсового кабінету. Охоронець перебігся очима по великому письмовому столі, глибокому фотелю, книжковій шафі овальної форми, канапі зі шкіряною оббивкою, персидському килимі, що вкривав підлогу. У темноті нічого не рухалося. Охоронець намацав на стіні вмикач й запалив світло. У кабінеті нікого не було. Вісенте опустив зброю, заховав її назад до кишені й ступив кілька кроків до кімнати. Вальс стояв на порозі, виглядаючи з-за спини свого охоронця. Той обернувся й похитав головою.

– Мабуть, забув замкнути двері, коли виходив по обіді, – не надто впевнено промовив Вальс.

Вісенте зупинився посеред кабінету й ретельно розглядав усе довкола. Вальс підійшов до свого столу. Охоронець саме перевіряв віконні засувки, коли почув, що кроки хазяїна раптом затихли, і обернувся.

Погляд міністра був прикутий до столу. Великий конверт кремового кольору лежав на смужці шкіри, якою була обтягнута середина стільниці. Вальс відчув, як волосся на руках стало дибки, а всередині пробіг холодок.

– Із вами все гаразд, доне Маурісіо? – запитав Вісенте.

– Залиш мене самого.

Охоронець завагався на якусь мить. Вальс не відривав погляду від конверта.

– Якщо буду потрібний – я за дверима.

Вальс кивнув. Вісенте неохоче вийшов і зачинив за собою двері. Міністр далі нерухомо стояв перед своїм робочим столом, дивлячись на конверт із пергаментного паперу, немовби на гадюку, що ось-ось учепиться йому в горло.

Вальс обійшов стіл і сів у фотель, підперши кулаками підборіддя. Минула майже хвилина, перш ніж він наважився торкнутися пакета. Мацаючи вміст, Вальс відчував, як серце калатає в грудях дедалі швидше. Підсунувши палець під печатку, він розкрив конверт. Сургуч ще не застиг, тому Вальсові це вдалося легко. Він узяв пакет за краечок і підняв угору. Вміст випав на стіл. Вальс заплющив очі й видихнув.

Книга була оправлена в чорну шкіру й не мала назви на обкладинці, лише гравюру, яка зображувала щось схоже на гвинтові, закручені, як мушля равлика, сходи, що спускалися згори донизу.

Вальсові затремтіла рука, і він стиснув її в кулак. З-поміж сторінок книжки визирала записка. Вальс схопив її. Це був аркуш пожовклого паперу, видертий із бухгалтерського зошита й розкреслений червоним на два стопчики з числами. Унизу, червоним чорнилом, було написано такі слова:

Твій час спливає.

У тебе лишилася остання можливість.

Перед входом до лабіринту.

Вальс відчув, як йому забракло повітря. Перш ніж він зрозумів, що робить, його руки сягнули до головної шухляди стола й дістали звідти револьвер. Міністр запхав дуло в рот і звів курок. Він відчув смак мастила й пороху. Нудота наринула на нього, але Вальс далі тримав револьвер обіруч, заплющивши очі, щоб стримати сльози, які котилися йому по щоках. А тоді на сходах почулися кроки і її голос. Мерседес говорила з Вісенте за дверима Вальсового кабінету. Він поклав револьвер назад до шухляди й

витер сльози рукавом сюртука. Вісенте обережно постукав кісточками пальців у двері. Вальс глибоко вдихнув і зачекав якусь мить. Охоронець постукав знову.

– Доне Маурісіо? Прийшла ваша донька.

– Нехай заходить, – відказав Вальс надламаним голосом.

Двері відчинилися, і Мерседес, вбрана у сукню кольору червоного вина, зайшла, сяючи чарівною усмішкою, яка щезла, ледве дівчина поглянула на батька. Вісенте занепокоєно спостерігав із порога. Вальс кивнув і махнув рукою, щоб охоронець лишив його наодинці з донькою.

– Тату, з тобою все гаразд?

Вальс широко всміхнувся і встав із фотеля, щоб обійняти доньку.

– Звісно, що все гаразд. А надто зараз, коли я бачу тебе.

Дівчина відчула, що батько обійняв її міцніше, ніж зазвичай, занурюючи обличчя в її волосся і вдихаючи її запах, як то він робив, коли Мерседес була маленькою, неначе гадав, ніби пахощі її шкіри захистять його від усього лиха на світі. Коли батько нарешті розімкнув обійми, Мерседес помітила, які червоні його очі.

– Що сталося, татку?

– Нічого.

– Ти знаєш, що мене тобі не обдурити. Усіх інших – так, але не мене…

Вальс усміхнувся. Годинник на столі показував п’ять по дев’ятій.

– Бачиш: я виконую те, що пообіцяла, – мовила дівчина, розгадавши батькові думки.

– Я в цьому ніколи не сумнівався.

Мерседес звелася навшпиньки й кинула погляд на стіл.

– Що ти читаєш?

– Нічого особливого. Усілякі дурниці.

– А мені можна їх почитати?

– Це чтиво не для юних дівчаток.

– А я вже не дівчинка, – відказала Мерседес із по-дитячому лукавою посмішкою і крутнулася довкола свое осі, щоб похизуватися вбранням і поставою.

– Я бачу. Ти тепер справжня жінка.

Мерседес притулила долоню до батькової щоки.

– І через це ти такий сумний?

Вальс поцілував доньчину руку й похитав головою.

– Звісно, що ні.

– Анітрішечки?

– Ну гаразд. Зовсім трішки.

Мерседес засміялася. Вальс, який досі відчував смак пороху на губах, удав, ніби також сміється.

– На балі всі запитували про тебе.

– У мене видався тяжкий вечір. А ти ж знаєш, як ці учти виснажують.

Мерседес кивнула з пустотливими вогниками в очах.

– Авжеж, тепер знаю…

Вона стала походжати по батьковому кабінеті, таємничому світі книжок і замкнених шафок, пучками пальців погладжуючи корінці фоліантів, що стояли в домашній бібліотеці. Помітивши, що батько стежить за нею затуманеними очима, Мерседес зупинилася.

– То ти не розкажеш мені, що відбувається?

– Мерседес, ти ж знаєш, що я люблю тебе над усе в цьому світі й дуже тобою пишаюся, знаєш?

Дівчина завагалася. Батьків голос, здавалося, тримався на тоненькій ниточці, а від його спокою і самовпевненості не лишилося й сліду.

– Звісно, татку, знаю… і я тебе теж люблю.

– Це єдине, що має значення. Хай що б там не сталося.

Вальс усміхнувся, але очі його були вологі. Мерседес іще ніколи не бачила, щоб він плакав, і її охопив страх, неначе все на світі пішло шкереберть. Батько витер сльози й обернувся до неї спиною.

– Скажи Вісенте, нехай зайде.

Мерседес рушила до дверей, але затрималася перед тим, як відчинити їх. Батько далі стояв обернувшись до неї спиною і дивився у вікно на парк.

– Тату! Що має статися?

– Нічого, моя зіронько. Нічого не має статися.

Тоді Мерседес відчинила двері. Вісенте чекав з іншого боку зі своїм непроникним кам’яним виразом на обличчі, від якого дівчині волосся ставало дибки.

– На добраніч, тату, – тихо промовила вона.

– На добраніч, Мерседес.

Вісенте поштиво схилив голову перед нею і зайшов до кабінету. Мерседес обернулася, щоб подивитися, але охоронець м’яко зачинив двері перед її носом. Дівчина приклала вухо до дверей і стала підслуховувати.

– Він був тут, – промовив батьків голос.

– Цього не може бути, – заперечив Вісенте. – Усі входи охороняються. Лише хатня прислуга має доступ до горішніх поверхів. Моіх людей розставлено на всіх сходах.

– Кажу тобі: він був тут. І в нього е список. Я не знаю, як йому це вдалося, але в нього е список… Боже мій.

Мерседес проковтнула клубок, що підступив ій до горла.

– Це, мабуть, якась помилка, сеньйоре.

– Подивись сам…

Запала довга мовчанка. Мерседес затамувала дихання.

– Номери, здається, правильні, сеньйоре. Не розумію…

– Час настав, Вісенте. Годі ховатися. Зараз або ніколи. Я можу на тебе розраховувати?

– Звичайно, сеньйоре. Коли?

– На світанку.

Запала тиша, а по короткій хвилі Мерседес почула кроки, що наближалися до дверей. Вона прожогом кинулася сходами вниз і не зупинялася, аж доки не опинилась у своій кімнаті. Забігши до себе, вона притулилася до дверей і сповзла на підлогу, відчуваючи, що прокляття, немов якась зараза, розноситься в повітрі і що цієі ночі та дивна казкова вистава, у якій вона жила багато років, закінчиться.

6

Цей світанок назавжди лишиться в іі пам’яті, сірий і холодний, неначе зима вирішила зненацька наскочити на них і потопити «Віллу Мерседес» в озері туману, що насувався від узлісся. Дівчина прокинулася, ледве промінчик металевого світла зашкрібся до неі у вікно. Вона лягла спати навіть не скинувши свою сукню. Мерседес відчинила вікно, і холодна ранкова вологість вмила ій обличчя. Густий туман килимом стелився по парку, немов змія, що повзала поміж решток учорашньоі вечірки. Небо заволокли чорні хмари, що посувалися помалу і, схоже, виношували в собі грозу.

Мерседес босоніж вийшла в коридор. Усюди панувала глибока тиша. Дівчина потемки пройшла коридором, обігнула східне крило будинку й опинилася перед дверима батькової спальні. Ані Вісенте, ані будь-хто інший не вартував коло них, як то стало звичним відтоді, як батько почав жити ховаючись, завжди під захистом своіх вірних охоронців, немовби боявся, що хтось або щось пройде крізь стіни і встромить кинджал йому в спину. Мерседес ніколи не наважувалася запитати батька про причину такоі поведінки. Їй досить було того, що іноді батько траплявся ій із відсутнім виразом на обличчі й поглядом, затьмареним страхом.

Дівчина без стуку відчинила двері до батькової спальні. Ліжко було застеленим: на ньому цієі ночі ніхто не спав. Філіжанка ромашкового чаю, яку служниця щоночі лишала на столику біля ліжка дона Маурісіо, стояла неторкнута. Часом Мерседес запитувала себе, чи іі батько спить узагалі,

чи майже всі ночі проводить у своєму кабінеті, на самій верхівці вежі. Раптом ії наполохала зграйка птахів у парку, що шумно здійнялася в повітря. Дівчина підійшла до вікна й побачила дві постаті, які прямували до гаражів. Мерседес притулила обличчя до шибки. Одна постать зупинилась і, обернувшись, поглянула в напрямку дівчини, немовби відчуваючи на собі ії погляд. Мерседес усміхнулася батькові, який дивився на неї без жодного виразу на блідому й постарілому обличчі – такого старого вона його ще ніколи не бачила.

Урешті-решт Маурісіо Вальс опустив погляд і зайшов у гараж разом із Вісенте, який ніс невеличку валізу. Дівчину охопила паніка. Ця мить снилася ій тисячу разів, але тоді Мерседес не розуміла, що значить цей сон. Вона кинулася сходами вниз, наштовхуючись на меблі, ковзаючи на килимках у сіро-сталевій світанковій сутіні. Мерседес злетіла мармуровими сходами й побігла до гаражів по витоптаній землі, на якій валялися скинуті маски й перевернуті стільці, а вгорі, досі блимаючи в тумані, гойдалися гірлянди. Вона почула, як завівся двигун машини й колеса забуксували по дрібній жорстві. Коли Мерседес вибігла на головну дорогу, що вела до воріт, автомобіль уже рушив і віддалявся на повній швидкості. Дівчина побігла за ним, не зважаючи на порізи, які гострі камінці лишали на ії ногах. Перш ніж туман поглинув машину назавжди, Мерседес побачила, як батько востанне обернувся і розпачливо глянув на неї крізь задне скло. Вона бігла доти, доки гуркіт двигуна не затих удалині й перед нею не виросли наіжачені шпичаками ворота.

Годину по тому Луіса, служниця, яка щоранку заходила до Мерседес, щоб розбудити ії та допомогти вдягнутися, знайшла дівчину біля басейну. Вона сиділа на краю, звісивши ноги у воду, в якій нитками розходилася кров. Поверхня басейну була вкрита десятками масок, що плавали по воді, наче паперові кораблики.

– Сеньйорито Мерседес! На Бога…

Дівчина тремтіла від холоду, Луіса накинула на неї ковдру й повела в дім. Коли вони дісталися сходів, пішов сніг із дощем. Злий вітер шарпав дерева, зривав гірлянди, перекидав столи і стільці. Мерседес, яка все це також уже бачила вві сні, знала, що від цієї миті будинок почав умирати.

Kyrie [18 - Господи (гр.). «K?rie eleison» – християнське молитовне звернення, що означає «Господи, помилуй».]

Мадрид

Грудень 1959 року

1

Коли чорний «пакард» [19 - Американська марка престижних легкових автомобілів.] проїхав залитою дощем Гран-Віа [20 - Gran Via (ісп. «велика дорога») – вулиця, що неофіційно вважається головною в Мадриді.] і

зупинився перед дверима старого готелю «Гіспанія», було кілька хвилин по десятій ранку. Хоча по шибці спливали струминки води, Алісія побачила, як двое емісарів, сірих і холодних, як цей день, виходять із машини – у туго застебнутих формених габардинових пальтах, із форменими капелюхами на головах. Алісія поглянула на годинник. Не минуло й п’ятнадцяти хвилин, як старий добрий Леандро вже спустив своїх псів. Через тридцять секунд пролунав телефонний дзвінок, і Алісія підняла слухавку після першого ж гудка, чудово знаючи, кого почуе на тому кінці.

– Сеньйорито Гріс, доброго дня і все таке, – відтарабанив хрипкий голос Маури з приймальні. – Двое пройдисвітів, від яких тхне Бригадою соцрозслідувань, щойно неввічливо розпитували про вас. Вони саме зайшли до ліфта. Я послав іх на п’ятнадцятий поверх, щоб дати вам кілька хвилиночок на випадок, якби мали зіслизнути з готелю.

– Щиро дякую, Хоакіне! Що у вас на сьогодні? Щось цікаве?

Невдовзі після падіння Мадрида Хоакін Маура змушений був якийсь час провести у в’язниці Карабанчель [21 - В’язниця, що була побудована політичними в’язнями після громадянськоі війни в мадридському передмісті Карабанчель.]. Вийшовши звідти через сімнадцять років, він виявив, що молоді літа давно минули, що від його легень нічого не залишилося і що його дружина, яка була на шостому місяці вагітності, коли Хоакіна заарештували, домоглася, щоб іхній шлюб визнали недійсним, і вийшла вдруге за обвішеного орденами підполковника, який зробив ій трьох синів і скромну віллу за містом. Від першого недовговічного шлюбу лишилася донька Ракель, яка виросла, гадаючи, що батько помер до того, як вона з’явилася на світ. Одного дня, коли Маура захотів побачити іі ближче, вони перетнулися перед входом до крамнички з тканинами на вулиці Гойі, де Ракель працювала продавчинею. Власна донька взяла його за жебрака й подала милостиню. Відтоді Маура сяк-так перебувався в тісній комірчині біля котельноі в підвальному приміщенні готелю «Гіспанія». Він виходив на нічні зміни, і на всі інші зміни, на які треба було виходити, сидів у своій будці, перечитував дешеві детективи й курив одну за одною цигарки, сподіваючись, що смерть розставить усе на свої місця й забере його назад у 1939 рік, у якому він мав би покинути цей світ навіки.

– Читаю зараз роман, страшенно заплутаний. Називається «Кармазинова туніка», такого собі Мартіна, – відказав Маура. – Це зі старої серіі «Місто проклятих». Мені дав цю книжку товстун Тудела з чотириста двадцять шостого номера, він завжди знаходить щось рідкісне на ринку Ель-Растро. Дія відбувається у вашому рідному місті, Барселоні. Може, хочете почитати?

– Заперечувати не буду.

– Тільки скажіть, і книжка до ваших послуг. І обережно з цією парочкою, я знаю, що ви не дасте наплювати собі в кашу, але ці двое кидають дуже недобру тінь.

Алісія поклала слухавку і спокійно всілася чекати, коли двое шакалів Леандро нападуть на іі слід і покажуть свої морди. Через дві, щонайбільше три хвилини, вирішила Алісія. Вона лишила двері до номера відчиненими, запалила цигарку і стала чекати, відкинувшись у фотелі, обличчям до входу. Перед нею простягався довгий і темний коридор, що вів до ліфтів. У кімнаті потягнуло запахом пилу, старої деревини і пошарпаних килимків.

Готель «Гіспанія» був цілковитою руіною, і стан його дедалі погіршувався. Споруджений на початку двадцятих років, готель пережив свої роки слави, протягом яких вважався одним із найрозкішніших у Мадриді, перестав використовуватися після громадянськоі війни і поринув у два десятиліття

занепаду, перетворившись зрештою на пристановище для проклятих і знедолених, у яких в цьому житті не лишилося нічого й нікого і які помалу згасали в похмурих кімнатах, що їх винаймали потижнево. Половина з кількох сотень номерів стояли порожніми, і то вже протягом багатьох років. Декотрі поверхи було запечатано, і серед мешканців готелю ходили моторошні легенди про те, що сталося в цих довгих темних переходах, де іноді ліфт зупинявся сам і, кидаючи з кабіни пасмо жовтуватого світла, показував на якусь мить коридори, що здавалися нутрощами затонулого крейсера. Маура розповідав Алісії, що вранці на комутаторі часто лунали дзвінки з номерів, у яких ніхто не мешкав з часів війни. Він знімав слухавку, але на лінії завжди було порожньо, окрім одного разу, коли він почув, як плаче якась жінка; Маура запитав, чим він може їй допомогти, і тоді інший голос, каламутний і глибокий, промовив: «Ходи до нас».

– Бачте, відтоді у мене геть зникло бажання відповідати на дзвінки з будь-якого номера після півночі, – якось зізнався він Алісії. – Іноді мені здається, що це місце – метафора, розумієте, що я маю на увазі? Втілення всієї нашої країни. На ньому лежить прокляття від пролитої крові, яку ми маємо на своїх руках, хоч як ми б не намагалися це заперечувати.

– Та ви справжній поет, Мауро. Усім цим детективам так і вдалося заглушити поетичну жилку. Ось що потрібно Іспанії – такі мислителі, як ви, що відроджують велике національне мистецтво бесіди.

– То й нехай, можете собі сміятися наді мною. Це ясно як божий день, що ви на службі у режиму, сеньйорито Гріс. Не розумію тільки: невже вам платять так мало, що ви не можете знайти собі кращого помешкання, замість гнити в цій дірі. Тут не місце таким вишуканим жінкам, як ви, що мають клас. Сюди приходять не жити, сюди приходять помирати.

– Я ж казала, ви – поет.

– Ідіть до біса.

Філософські розмірковування Маури виявилися не такими вже й далекими від істини, адже з часом «Гіспанія» стала відомою у певних колах під назвою «Готель самогубців». Кілька десятиліть опісля, коли «Гіспанію» давно вже було офіційно закрито, інженери, що мали її нарешті зносити, обходили кожен поверх, щоб закласти вибухівку, яка мала зруйнувати будівлю. Після цього пішов поголос, що в деяких номерах познаходили муміфіковані рештки тіл, які багато років пролежали на ліжках і у ваннах. Було серед них і тіло колишнього нічного портьє цього готелю.

2

Алісія побачила, як вони вирнули з темряви коридору – такі, якими були насправді: дві подібні одна на одну ляльки, призначені для того, щоб лякати людей, чие життя вони буквально тримали у своїх руках. Вона бачила цих двох раніше, однак ніколи не завдавала собі клопоту запам’ятати імена цих опудал із Бригади соціальних розслідувань. Для неї вони всі були однаковими. Двое агентів зупинилися на порозі і з робленим презирством обвели очима її оселю, а потім зупинили погляд на Алісії і продемонстрували ту вовчу посмішку, якої Леандро навчив їх, либонь, іще першого дня їхнього вишколу.

– Не розумію, як ти можеш тут мешкати.

Алісія знизала плечима, докурила цигарку й кивнула головою в бік вікна.

– Тут гарний краєвид.

Один із людей Леандро несамохіть засміявся, другий – щось незадоволено промимрив під ніс. Вони зайшли до номера, зазирнули до ванної кімнати й ретельно оглянули все приміщення, неначе сподівалися щось знайти. Помітно було, що молодший із них ще новачок і прагне компенсувати це позуванням. Зупинившись перед зібранням складених під стіною книжок, що займало ледве чи не півкімнати, він узявся оглядати його, зі зневажливою гримасою водячи вказівним пальцем по корінцях.

– Треба буде позичити у тебе якийсь любовний роман.

– Я не знала, що ти вмієш читати.

Новачок рвучко обернувся й рушив до неї з ворожим виразом на обличчі, однак його колега і, ймовірно, начальник зупинив його і втомлено зітхнув.

– Пудри собі носик і пішли. Тебе чекають з десятої.

Алісія не виявила наміру підводитися з крісла.

– Я в примусовій відпустці. За наказом Леандро.

Новачок, чоловічу гідність якого, як йому здавалося, було ображено, навис над Алісією усіма своїми дев’яноста з лишком кілограмами м’язів і жовчі та вишкірився тою посмішкою, яку зазвичай можна побачити у в’язницях і під час нічних обшуків.

– Не жартуй зі мною, красунечко, у мене немає часу панькатися цілий день із тобою. Тож не змушуй витягати тебе звідси силою.

Алісія твердо подивилася йому просто в очі.

– Питання не в тому, чи є в тебе час. Питання в тому, чи є в тебе яйця.

Посіпака Леандро якусь хвилю пильно дивився на неї, але коли товариш схопив його за плече і шарпнув, вирішив відступити, приязно всміхнувшись і піднявши руки у примирливому жесті. «Далі буде», – подумала Алісія.

Старший глянув на годинник і похитав головою.

– Сеньйорито Гріс, це ж бо не наша провина. Ви ж сама знаєте, як воно.

«Я знаю, – подумала Алісія. – Дуже добре знаю».

Спершись долонями на бильця фотеля, Алісія підвелася. Двоє агентів дивилися, як вона, похитуючись, дибуляє до стільця, на якому лежало щось, схоже на корсет, зроблений із тонких шнурівок і шкіряних стрічок.

– Допомогти? – запитав новачок зі зловтіхою.

Алісія пропустила його слова повз вуха. Вона взяла цей предмет і зайшла з ним до ванної, нещільно причинивши за собою двері. Старший відвів погляд, проте новачок відшукав очима кут, із якого було видно відображення Алісії в дзеркалі. Він побачив, як дівчина зняла спідницю й закріпила цей незвичний корсет довкола свого правого стегна. Алісія затягнула застібки, і він обліг її тіло, наче друга шкіра, надавши дівчині вигляду механічної ляльки. Саме в цю мить вона підвела очі, і новачок зустрівся з її

поглядом у дзеркалі, холодним і безпристрасним. Агент задоволено посміхнувся і після довгої паузи відвів погляд, встигнувши краєм ока помітити темну пляму на боці Алісії – вировиння шрамів, які, здавалось, лишило величезне розпечене до жару свердло, що колись пошматувало її стегно. Агент помітив, що старший товариш суворо дивиться на нього.

– Кретин, – пробурмотів він.

За якусь мить Алісія вийшла з ванної.

– У тебе немає іншого вбрання? – запитав її старший.

– А з цим що не так?

– Не знаю. Може б, щось скромніше?

– Навіщо? Хто ще буде на зустрічі?

Замість відповіді чоловік простягнув їй ціпок, що стояв біля стіни, і вказав на двері.

– Я ще не нафарбувалася.

– Ти й без цього маєш чудовий вигляд. Якщо захочеш, підмалюєшся в машині. Ходімо, а то ми вже запізнюємося.

Алісія не взяла ціпка й, ледь-ледь накульгуючи, рушила до коридору, не чекаючи на агентів.

Через кілька хвилин вони вже мовчки їхали в чорному «пакарді» залитими дощем вулицями Мадрида. Алісія, що розмістилася на задньому сидінні, розглядала дахи будинків на Гран-Віа, оздоблені шпилями, банями і статуями. Квадриги янголів і вартових із почорнілого каменю поглядали згори. Сіро-свинцеве небо розлилося над зміюватим рифом велетенських похмурих будівель, що здавалися Алісії якимись, нагромадженими одне на одне, скам'янілими чудовиськами, що заковтнули цілі міста. Унизу прозорі дашки великих театрів та вітрини кав'ярень і торгових центрів зблискували під покривалом дощу. Люди – ледве помітні, крихітні постаті, що видихали пару, – сновигали під парасольками при самій землі. Алісія подумала, що такого дня, як оцей, будь-хто може погодитися зі старим добрим Маурою і повірити, що мороком «Гіспанії» затягує всю країну, від початку до кінця, не лишаючи ані найменшого просвіту.

3

– Розкажи-но мені про цього нового оперативника, якого ти пропонуєш. Гріс, здається?

– Алісія Гріс.

– Алісія? Жінка?

– Це проблема?

– Не знаю. А ти як гадаєш? Я чув про неї багато, але її завжди називали просто Гріс. Мені й на думку не спадало, що це жінка. Декому може не сподобатися такий вибір.

– Твоєму начальству?

– Нашому начальству, Леандро. Ми не можемо дозволити собі ще одну таку помилку, як із Ломаною. В Ель-Пардо починають нервуватися.

– Попри всю мою повагу до тебе, дозволю собі зауважити, що єдиною помилкою було те, що мені від початку чітко не пояснили, для чого потрібна моя людина. Якби я знав, про що йдеться, то обрав би іншого кандидата. Це завдання було не для Рікардо Ломани.

– Тут правила визначаю не я, і інформацію контролюю теж не я. Усе приходить згори.

– Я розумію.

– Розкажи мені про Гріс.

– Сеньйориті Гріс двадцять дев'ять років, дванадцять з яких вона працює на мене. Сирота війни. Втратила обох батьків, коли їй було вісім років. Виховувалася в патронаті «Рібас», барселонському сиротинці, звідки її виключили у віці п'ятнадцяти років через порушення дисциплінарного характеру. Кілька років жила на вулиці й працювала на спекулянта й дрібного злочинця на ім'я Бальтасар Руано, який керував бандою неповнолітніх грабіжників, доки Громадянська гвардія його не заарештувала. Руано було страчено разом із іншими злочинцями в Кампо-де-ла-Бота [22 - Передмістя Барселони, де після громадянськоі війни відбувалися масові страти.].

– Я чув, що вона…

– Через це не турбуйся. Алісія здатна подбати про себе сама і, запевняю вас, може себе захистити. Це каліцтво в неі з часів війни, вона постраждала під час бомбардування Барселони. Та воно ніколи не заважало їй виконувати свої обов'язки. Алісія Гріс – найкращий оперативник, який мені трапився за двадцять років служби.

– Чому ж тоді вона не з'явилася на призначену годину?

– Я розумію твое розчарування і ще раз прошу вибачення. Алісія часом може бути дещо норовливою, але такими е всі найкращі оперативники цього плану. Місяць тому ми з нею мали робочу суперечку стосовно справи, над якою вона працювала. Я тимчасово усунув іі від роботи й позбавив на цей час платні. Не з'явившись сьогодні на зустріч, вона показуе, що досі гніваеться на мене.

– Щиро кажучи, ваші стосунки видаються більше особистими, ніж професійними.

– У моій сфері діяльності одного без іншого не існуе.

– Мене турбуе це іі нехтування дисципліною. У цій справі більше не може бути помилок.

– Їх не буде.

– Це насамперед важливо для нас, щоб іх не було. Ми відповідаемо за результат своіми головами. Ти і я.

– Покладися на мене.

– Розкажи мені ще про Гріс. Що робить її такою особливою?

– Алісія Гріс бачить те, чого не бачать інші. Її мозок працює інакше, ніж у решти. Там, де будь-хто побачить тільки замкнені двері, Алісія побачить ключ. Там, де інші гублять стежку, вона знаходить слід. У неї, сказати б, талант. А найцінніше те, що її дії ніхто не може передбачити.

– Це вона розв'язала так звану «справу барселонських ляльок»?

– Або «воскових наречених». Так, це була її перша справа під моїм керівництвом.

– Мені завжди було цікаво, чи то правда, що губернатор провінції…

– Це все відбувалося дуже давно.

– Але ж ми однаково маємо вільний час, хіба ні? Доки чекаємо на твою панянку.

– Звісно. Це сталося в сорок сьомому році. Мене тоді відрядили до Барселони. Нас повідомили, що за останні три роки тамтешня поліція виявила щонайменше сім трупів молодих жінок у різних районах міста. Трупи сиділи на лавці в парку, на трамвайній зупинці, в кав'ярнях на проспекті Паралело… Одну мертву жінку навіть знайшли навколішках у сповідальні собору Санта-Марія-дель-Пі. Усі були ідеально нафарбовані й одягнуті в біле. Вони не мали ані краплини крові в тілі й пахли камфорою. Здавалися ляльками, зробленими з воску. Звідси й назва.

– Відомо було, хто ці жінки?

– Про іхне зникнення ніхто не заявляв, тому в поліції вирішили, що йдеться про повій. Це припущення підтвердилося пізніше. Минуло кілька місяців, більше мертвих жінок не знаходили, і барселонська поліція вже мала намір закривати справу.

– Аж тут з'явилася ще одна.

– Саме так. Маргарита Мальофре. Вона сиділа в кріслі у вестибюлі готелю «Оріенте». Там її і знайшли.

– І ця Маргарита виявилася коханкою…

– Маргарита Мальофре працювала на вулиці Елісабетс у будинку побачень певного гатунку. Ця установа спеціалізувалася на, скажімо так, своєрідних нахилах за підвищену ціну. Стало відомо, що тодішній губернатор провінції вчащав до цього закладу і що покійна була його улюбленицею.

– І чому це він її так уподобав?

– Схоже, Маргариті Мальофре вдавалося найдовше лишатися притомною під час нестандартних залицянь губернатора, звідси й прихильність шановного достойника.

– Ось тобі і його ясновельможність!

– Хай там як, а через цей зв'язок справу було відкрито знову і, зважаючи на делікатність питання, передано до моіх рук. Алісія саме починала працювати на мене, і я доручив розслідування їй.

– А чи не була ця справа занадто брудною для юної дівчини?

– Алісія – дівчина незвичайна, і її вкрай нелегко чимось вразити чи збентежити.

– І яким чином вона розв’язала цю справу?

– Розв’язала вона її доволі швидко. Кілька ночей Алісія провела, стежачи за основними публічними домами Равалю. Вона виявила, що зазвичай під час поліційних облав клієнти втікають крізь таємні двері і що декотрі працівниці чи працівники борделю роблять те саме. Алісія вирішила простежити за ними. Вони ховалися від поліції по під’їздах, у кав’ярнях чи навіть у каналізації. Більшість ловили й саджали до в’язниці на ніч, іноді довше, але це неважливо. Однак декому все ж таки вдавалося перехитрувати поліцію, і це завжди ставалося на одному й тому самому місці: перехресті вулиць Хоакіна Кости й Пю-де-ла-Крю.

– І що там було?

– На перший погляд нічого надзвичайного. Кілька амбарів. Продовольчий базарчик. Гараж. І ткацька майстерня, господар якої, такий собі Руфат, як виявилося, уже мав проблеми з поліцією через свою надмірну схильність до застосування тілесних покарань до своїх працівниць, одна з яких через це навіть позбулася ока. До того всього цей Руфат виявився завсіднім клієнтом того закладу, у якому до свого зникнення трудилася Маргарита Мальофре.

– А дівчинка швидко працює!

– Отож перше, що вона зробила, – це відкинула Руфата, який, хоч і був покидьком, але до справи не мав жодного стосунку, окрім хіба що того, що за збігом обставин часто відвідував бордель за кілька вулиць від своєї роботи.

– І що далі? Усе спочатку?

– Алісія завжди каже, що речі не підкорюються зовнішній, видимій, логіці, а лише внутрішній.

– І яка логіка, згідно з її думкою, мала бути в такій справі?

– Та, яку Алісія називає логікою імітації.

– Ти мене геть заплутав, Леандро.

– Якщо коротко: Алісія вважає, що все те, що відбувається в суспільстві, у публічному житті, – це інсценування, імітація того, що ми прагнемо видати за реальність, але що реальністю не є.

– Відгонить якимось марксизмом.

– Не турбуйся, Алісія – найбільший скептик з усіх, кого я знаю. На її думку, усі без винятку ідеології і вірування – це хвороби мозку. Імітація.

– Ще гірше. Чому ти всміхаєшся, Леандро? Не бачу тут нічого смішного. Ця панянка подобається мені дедалі менше. Вона вродлива принаймні?

– У мене не модельне агентство.

– Не сердься, Леандро, ти ж знаєш, що я жартую. Як уся та історія скінчилася?

– Викресливши Руфата зі списку підозрюваних, Алісія почала, як вона каже, знімати шари лушпиння з цибулі.

– Ще одна теорія?

– Алісія стверджує, що кожен злочин схожий на цибулину: потрібно пробратися крізь кілька шарів, щоб побачити, що ховається всередині, а мимохідь ще й пролити трохи сліз.

– Леандро, часом ти мене просто вражаєш тими екземплярами, яких набираєш до себе.

– Моя робота полягає в тому, щоб добрати до кожного завдання відповідний інструмент. І як слід нагострити його.

– Вважай лишень, не поріжся одного дня. Але розповідай далі, ти зупинився на тому порівнянні з цибулею, воно мені навіть сподобалося.

– Знімаючи шар за шаром, досліджуючи крамниці й установи, що розміщувалися на тому перехресті, де зниклих бачили востанне, Алісія виявила, що гараж належить барселонському Будинку милосердя.

– Ще один мертвий кінець?

– Цього разу ключове слово тут «мертвий».

– Я знову заплутався.

– У тому гаражі стояла частина автопарку похоронних служб міста, а також зберігалися труни й пам’ятники. Тоді ще управління муніципальними похоронними бюро перебувало в руках уже згаданого Будинку милосердя, і більшість працівників низової ланки, від грабарів до хлопчиків на побігеньках, зазвичай були людьми, позбавленими Божої ласки: сиротами, колишніми засудженими, жебраками тощо. Одним словом, нещасні душі, які подалися туди, тому що в них не лишилося більше нікого в світі. Алісії, застосувавши свої чималі здібності, вдалося влаштуватися друкаркою в адміністративному відділі. Невдовзі вона дізналася, що коли відбувалися облави, повії переховувалися в гаражі похоронного бюро. Переконати котрогось зі згаданих бідолах дозволити заховатися в одному з катафалків в обмін на свої послуги було неважко. Коли небезпека минала, дівчата, задовольнивши бажання свого рятівника, поверталися на роботу ще до сходу сонця.

– Але…

– Але не всі. Алісія дізналася, що серед усіх цих працівників є один, який відрізняється від решти. Сирота війни, як і вона сама. Його звали Квімет, він мав обличчя дитини й був такий лагідний у поводженні, що вдови хотіли його всиновити й забрати до себе додому. Цей Квімет неабияк тямив у бальзамуванні й підготовці небіжчиків до похорону. Увагу Алісії привернуло те, що він був колекціонером і мав цілий альбом зі світлинами порцелянових ляльок, який зберігав у шухляді свого стола. Він розповідав, що хоче одружитися й створити сім’ю і для цього шукає відповідну жінку, чисту духом і плоттю.

– Імітація?

– Радше примана для жертви. Алісія стала щоночі стежити за ним, і невдовзі її підозри підтвердилися. Коли котрась із тих заблудлих дівиць приходила шукати прихистку до Квімета, він не вимагав від неї розплати тілом, але, якщо дівчина зростом, фігурою і обличчям відповідала його

вимогам, він промовляв разом із нею молитву, а потім запевняв, що з його допомогою і допомогою Діви Маріі ніхто іі не знайде. Найкраща схованка, переконував Квімет, – це труна. Ніхто, навіть поліція, не наважиться зазирнути до труни, щоб перевірити, що там усередині. Дівчата, обдурені його дитячим обличчям і ласкавими манерами, лягали в домовину й усміхалися хлопцеві, коли той опускав віко й запечатував іх усередині. Він чекав, доки вони не помирали від задухи, потім роздягав іх, голив лобок, мив усе тіло від ніг до голови, випускав усю кров і впорскував у серце бальзамувальну рідину, що розходилася звідти по всьому тілу. Перетворивши повій на воскових ляльок, він накладав ім макіяж і вдягав у біле. Алісія також виявила, що весь одяг, знайдений на трупах, походив із одного й того самого весільного ателье на проспекті Сан-Педро за двісті метрів від гаража. Один із його працівників пригадав Квімета й розповів, що не раз обслуговував його.

– Бінго!

– Квімет проводив із трупами кілька ночей, імітуючи, так би мовити, щось на кшталт подружнього життя, доки тіла не починали пахнути мертвими квітами. Тоді, завжди перед світанком, коли вулиці були порожніми, Квімет вивозив дівчат у одному з катафалків до іхнього нового вічного життя й облаштовував усе так, щоб іх знайшли.

– Матір Божа… Таке тільки в Барселоні може статися.

– Алісіі вдалося все це розплутати, ба більше – врятувати останньоі миті з труни дівчину, що ледь не стала восьмою жертвою Квімета.

– А чому він це робив?

– Алісія довідалася, що дитиною Квімет цілий тиждень провів зачинений разом із трупом своеі матері в іхньому помешканні на вулиці Кадена, аж доки запах не привернув уваги сусідів. Схоже, його мати вчинила самогубство, випивши отрути, коли дізналася, що чоловік іі кинув. Усе це, на жаль, так і не вдалося підтвердити, тому що Квімет наклав на себе руки першоі ж ночі в Кампо-де-ла-Бота, лишивши на стіні камери свою останню волю. Він просив, щоб його тіло поголили, помили, забальзамували, а потім одягнули в білий костюм, поклали разом із одною з його воскових наречених у скляну домовину й виставили навічно у вітрині торгового центру «Ель-Сігло». Начебто його мати працювала там продавчинею. Повертаючись до сеньйорити Гріс, вона вже мае бути з хвилини на хвилину. Може, по чарочці бренді, щоб змити неприемний присмак після ціеі історіі?

– Останне питання, Леандро. Я хочу, щоб один із моіх людей працював разом із твоею оперативницею. Мені не потрібне ще одне таке несподіване зникнення, як у випадку з Ломаною.

– Я гадаю, це помилка. У нас своі власні методи роботи.

– Це не обговорюється. І Альтея зі мною згодний.

– Попри всю мою повагу…

– Леандро, Альтея хотів доручити цю справу Ендайі.

– Це ще одна помилка.

– Тут я з тобою згоден. Тому я переконав його, щоб наразі він дозволив мені діяти по-своему. Але тільки за умови, що моя людина буде наглядати за твоею оперативницею. Або так, або Ендайя.

– Зрозуміло. Кого ти думаеш призначити?

– Варгаса.

– Я гадав, що він у відставці.

– Лише формально.

– Це покарання?

– Для твоеі оперативниці?

– Для Варгаса.

– Радше другий шанс.

4

«Пакард» об’їхав площу Нептуна, ледве не тонучи в потоках води, й попрямував вулицею Святого Іероніма до білого французького фасаду гранд-готелю «Палас». Автомобіль зупинився перед головним входом, і коли швейцар підбіг із величезною парасолею, щоб відчинити задні дверцята, двійко агентів із Бригади соціальних розслідувань обернулися й поглянули на Алісію почасти погрозливо, почасти благально.

– Тобі можна довіритися, чи доведеться тягнути тебе силоміць, щоб ти не викинула нам якогось коника?

– Не турбуйтеся, я не завдам вам клопоту.

– Даеш слово?

Алісія кивнула. Сідати в машину й висідати з неі завжди було нелегким завданням, але дівчина не хотіла, щоб ті двое бачили іі немічнішою, ніж вона е, а тому з усмішкою проковтнула біль, що пройняв стегно, коли вона підвелася. Швейцар супроводжував іі аж до входу, тримаючи над головою парасолю. Здаеться, ціла армія портье і прислужників чекала на Алісію, щоб провести іі через вестибюль до місця зустрічі. Побачивши перед собою сходи, що вели до величезноі ідальні, Алісія подумала, що даремно відмовилася від ціпка. Вона дістала з сумочки блістер і ковтнула одну пігулку. Потім глибоко вдихнула й стала підійматися сходами.

За дві-три хвилини, подолавши кілька десятків сходинок, вони зупинилася, щоб віддихатися, перед дверима до ідальні. Портье, що супроводжував Алісію, помітив плівку поту, якою вкрилося іі чоло. Алісія обмежилася кривою усмішкою.

– Гадаю, далі я вже сама, якщо ви не проти.

– Звісно. Як забажаете, сеньйорито.

Портье непомітно залишив іі, утім, Алісія знала, навіть не обертаючись, що він не відведе від неі очей, доки вона не зайде до зали. Алісія витерла піт хустинкою і роззирнулася.

До неі долинали ледь чутні голоси й подзенькування чайноі ложечки, якою помішували чай чи каву в порцеляновій філіжанці. Перед Алісією

розгорнулася ідальня готелю, сповнена заворожливих відблисків дощу, які танцювали під велетенським склепінням. Це приміщення завжди здавалося Алісіі подібним до величезної кришталевої верби, що розкинула своє віття немов шатро з вікнами-трояндами у стилі кафедральних соборів Прекрасної епохи [23 - Прекрасна епоха (фр. Belle epoque) – умовне позначення періоду європейської історії між 1890 і 1914 роками.]. Хай там як, а звинуватити Леандро в несмаку не міг ніхто.

У залі, що мінилася всіма кольорами, стояло багато столиків, але тільки один був зайнятий. За ним сиділи двоє чоловіків, яких запопадливо обслуговувало півдюжини офіціантів, що трималися на відстані, достатній, щоб бачити жести клієнтів, але не чути їхньої розмови. Урешті-решт, на відміну від «Гіспанії», де тимчасово мешкала Алісія, готель «Палас» належав до найрозкішніших у Мадриді. Схильний до великопанських звичок, Леандро жив і працював тут. У буквальному розумінні. Він мешкав у вісімсот чотирнадцятому номері вже багато років і вирішував свої справи в цій обідній залі, де, як підозрювала Алісія, йому здавалося, ніби він живе в Парижі часів Пруста, а не в Іспанії часів Франко.

Алісія придивилася до розмовників. Леандро Монтальво, як завжди, сидів обличчям до входу. Середнього зросту, він мав м’яку й округлу статуру бухгалтера, що непогано влаштувався в житті. Гострі, як шпичаки, очі ховалися за надміру великими окулярами в роговій оправі. Леандро видавався розслабленим і приязним, справляючи враження провінційного нотаріуса, що захоплюється сарсуелою [24 - Іспанський лірично-драматичний жанр, у якому чергуються розмовні та пісенні сцени, із використанням елементів опери, народних пісень і танцю.], або ж банківського клерка, який полюбляє відвідувати музеї після роботи. «Старий добрий Леандро».

Поруч із ним сидів чоловік із напомадженим волоссям і вусами й тримав у руці чарку бренді. Чоловік був одягнутий у костюм британського крою, що дисонував із дещо простакуватим і провінційним виразом його обличчя, яке видалося Алісіі знайомим. Це був один із тих частих героїв газетних статей, досвідчений бувалець тих постановочних світлин, на яких обов’язково мав бути присутній орлик на прапорі й котрась із картин, що зображала невмирущу славу лицарства. Хіль де Хтось Там, звали його. Генеральний секретар чогось там.

Леандро звів очі й усміхнувся Алісіі здалеку. Він махнув до неї, немов до дитини чи щеняти, показуючи підійти ближче. Намагаючись приховати кульгавість, що коштувало їй різкого болю в боці, Алісія повільно перетнула простору залу. Йдучи, вона помітила на задньому плані, у тіні, двох людей із міністерства. Озброєних. Нерухомих, наче змія, що зачаїлася й чигає на здобич.

– Алісіе, який я радий, що ти змогла знайти вільний час і прийти, щоб випити з нами кави. Скажи-но, ти снідала?

Перш ніж вона встигла відповісти, Леандро моргнув бровами, і двоє офіціантів, що стояли біля стіни, кинулися обслуговувати її. Доки їй націджували склянку свіжовичавленого апельсинового соку, Алісія відчула, як погляд великого туза підсмажує її на повільному вогні. Вона зухвало глянула йому просто в очі. Більшість людей, зокрема й ті, для кого це було частиною професії, плутають поняття «дивитися» й «бачити» і майже завжди зосереджуються на очевидному, яке заважає підмітити те, що справді важливо. Леандро часто казав, що вміння зникати для очей іншої людини – це мистецтво, вчитися якого треба все життя.

Її обличчя не мало віку. Риси його здавалися розмитими, лише наміченими тінню й кольором. Алісія щодня сама завершувала цей ескіз для ролі, яку Леандро призначав їй у своїх виставах. Залежно від сценарію вона могла

бути тінню або світлом, пейзажем або постаттю. Під час перепочинку вона щезала сама в собі, повертаючись до того стану, який Леандро називав прозорістю іі темряви. Алісія мала чорне волосся і бліду шкіру, притаманну тим, хто живе в холодних широтах або рідко полишае приміщення. Їі зеленуваті очі зблискували в півтемряві і впивалися, немов шпильки, відвертаючи увагу від вузькоі таліі, яку однаково важко було не помітити. Коли було треба, Алісія ховала іі під вільним одягом, щоб не привертати на вулиці цікавих поглядів. Зблизька, одначе, іі постать, потрапивши в центр уваги, викликала похмуре враження і, як вважав Леандро, певний неспокій. Їі наставник радив Алісіі по змозі маскувати це. «Ти нічна істота, Алісіе, але ми всі тут повинні вміти ховатися при світлі дня».

– Алісіе, дозволь відрекомендувати тобі високошановного сеньйора дона Мануеля Хіля де Партеру, голову Генеральноі служби поліціі [25 - Генеральна служба поліціі (icп. Cuerpo General de Polic?a) – силова структура, яка існувала в Іспаніі під час режиму Франко і до обов'язків якоі входило розслідування злочинів і проведення репресивноі політики.].

– Це честь для мене, ваша вельможносте, – промовила Алісія, простягаючи руку, яку голова поліціі не потиснув, мовби боявся, що вона його вкусить.

Хіль де Партера дивився на Алісію так, наче ще не вирішив, була вона ученицею з бешкетним вогником в очах, який спантеличував його, чи якимось екземпляром, що його він не знав навіть, як класифікувати.

– Пан голова потребуе нашоі допомоги у справі доволі делікатній, яка вимагае надзвичайного ступеня обережності й старанності.

– Авжеж, – погодилася Алісія таким сумирним і янгольським голосочком, що заслужила легенький поштовх ногою від Леандро під столом. – Ми до ваших послуг і зробимо все можливе.

Хіль де Партера далі пильно дивився на неі з тою сумішшю остраху й захвату, яку вона викликала в чоловіків певного віку, але, схоже, так і не вирішив, якому ж почуттю віддати перевагу. Те, що Леандро називав парфумами іі особистості або ж побічними ефектами зовнішності Алісіі, були, на думку іі наставника, двосічною зброею, якою вона ще не навчилася як слід користуватися. Цим разом, зважаючи на очевидний некомфорт, який Хіль де Партера відчував у іі присутності, Алісія вирішила, що лезо завдало свого удару. «Зараз буде відповідь», – подумала вона.

– Ви знаетеся на полюванні, сеньйорито Гріс? – запитав голова поліціі.

Дівчина завагалася, шукаючи поглядом свого наставника.

– Алісія за своею суттю е звіром з міських нетрищ, – утрутився Леандро.

– На полюванні можна багато чого навчитися, – провадив далі Хіль де Партера. – Я кілька разів мав нагоду полювати разом із Його Ясновельможністю генералісимусом, і саме він розповів мені головне правило, якого повинен дотримуватися кожен мисливець.

Алісія завзято закивала головою, неначе все це іі неабияк зацікавило. Леандро тим часом намастив тост варенням і простягнув ій. Алісія взяла, не дивлячись, тимчасом як голова поліціі далі читав свою лекцію.

– Мисливець повинен розуміти, що в ключовий момент ловів між ним і здобиччю зникае будь-яка різниця. Полювання – справжне полювання – це герць між рівними. Ніхто не знае насправді, хто він, мисливець чи здобич, доки не проллеться кров.

Хіль де Партера замовк, і по кількох секундах театральної мовчанки, що їі вимагали глибокі роздуми над тою істиною, яку ій щойно виявили, Алісія з шанобливим виразом на обличчі поцікавилася:

– Генералісимус також керується у своему житті цим принципом?

Під столом Леандро застережливо наступив ій на ногу.

– Буду відвертим, дівчино: ви мені не подобаетеся. Мені не подобається те, що я про вас чув. Мені не подобається ваш тон, і мені не подобається те, що ви змусили мене сьогодні чекати довбаних півдня, гадаючи, ніби можете забирати мій час. Мені не подобається те, як ви дивитеся на мене, а ще більше не подобається та насмішка, з якою ви дозволяете собі розмовляти з начальством. Якщо мене щось і бісить по-справжньому, то це люди, які не знають свого місця в цьому світі. А ще більше мене бісить нагадувати ім про нього.

Алісія покірливо опустила очі. Температура в ідальні, здавалося, різко впала градусів на десять.

– Я прошу пана голову мені пробачити, якщо…

– Не перебивайте мене. Якщо я з вами ще досі тут розмовляю, то лише через довіру до вашого очільника, який із незрозумілої мені причини вважає, що саме ви підходите для того завдання, яке я маю вам доручити. Але я хочу, щоб ви чітко собі затямили: від ціеі миті ви відповідаете переді мною. А в мене немае ані терпіння, ані великодушності присутнього тут сеньйора Монтальво.

Хіль де Партера пильно поглянув на неі. Він мав чорні очі, рогівку яких вкривала сітка крихітних червоних капілярів, які, здавалося, ось-ось луснуть. Алісія уявила, як він, у капелюсі з плюмажем і маршальських чоботах, цілуе королівську дупу каудильйо на одному з тих полювань, на яких батьки нації винищують звірину, яку полчища слуг приганяють до них на відстань пострілу. Потім ці високодостойники вимазують собі яйця порохом і кров’ю домашньої птиці, щоб відчувати себе справжніми чоловіками й завойовниками, для більшої слави Бога й Вітчизни.

– Я переконаний, що Алісія не хотіла тебе образити, друже мій, – втрутився Леандро, який найпевніше неабияк насолоджувався тим, що відбувалося за столом.

Алісія підтвердила слова свого начальника, кивнувши з урочистим і покаянним виразом на обличчі.

– Зайве казати, що та інформація, яку я вам повідомлю, суворо конфіденційна, а нашої розмови ніколи не було. Вам усе зрозуміло щодо цього, Гріс?

– Цілком зрозуміло, пане голово.

– Чудово. Тоді зробіть таку ласку негайно доісти свій тост, і ми перейдемо до справи.

5

– Що вам відомо про Маурісіо Вальса?

– Міністра? – перепитала Алісія.

Дівчина на якусь хвилю замислилася, намагаючись упорядкувати той потік образів, який наринув на згадку про довгу й широко висвітлену в пресі кар’єру дона Маурісіо Вальса. Бундючний, доглянутий профіль, завжди під найвигіднішим кутом на світлинах і в найдобірнішому товаристві, приймає почесті й роздає незаперечну мудрість життя під оплески й захоплені вигуки придворних клакерів. Канонізований ще за життя Маурісіо Вальс здійнявся на верхівку завдяки власним старанням, а також завдяки допомозі самопроголошеної інтелектуальної еліти країни і став смертним утіленням зразкового образу іспанця – Людини пера, Лицаря думки й мистецтва. Володар незчисленних премій і вшанувань. Символ – без жодного натяку на іронію – культурної та політичної еліт країни, міністр Вальс насолоджувався увагою провладної преси. Його лекції на найбільших майданчиках Мадрида завжди збирали всіх найпомітніших членів суспільства. Його повчальні статті щодо актуальних тем перетворювалися на незаперечні істини. Юрми газетярів, які годувалися з його руки, бігали за ним і зі шкури пнулися, вихваляючи міністра. Час від часу відбувалися його авторські вечори, на яких Вальс разом із найвидатнішими артистами Іспанії читав вірші та уривки зі своїх найвідоміших театральних творів. Квитки на ці вечори розходилися, як гарячі пиріжки. Літературні праці міністра було проголошено вінцем творіння, а його ім’я записано поряд із іменами великих майстрів. Маурісіо Вальс, найвидатніший розум Іберії, світоч, який осявае весь світ.

– Нам відомо те, що пишуть у пресі, – втрутився Леандро. – Яка, по правді кажучи, останнім часом висвітлює його життя куди скупіше, ніж це вона робила раніше.

– Зовсім не висвітлює, – підтвердив Хіль де Партера. – Гадаю, сеньйорито, ви теж зауважили, що з листопада 1956 року, уже протягом майже трьох років, Маурісіо Вальс, міністр національної освіти (або ж міністр культури, як більше подобається йому самому) і, коли дозволите, улюбленець іспанської преси, майже зовсім зник із публічного життя і практично не з’являється на офіційних заходах.

– Тепер, коли ви про це згадали, пане голово… – почала Алісія.

Леандро обернувся до неї, глянув на Хіля де Партеру й, дістявши мовчазну згоду, узявся пояснювати:

– Певна річ, Алісіе, що пан міністр не випадково і не зі своєї волі позбавив нас задоволення насолоджуватися його витонченим інтелектом і велемудрими повчаннями.

– Я бачу, ти з ним добре знайомий, Леандро, – докинув Хіль де Партера.

– Я мав честь познайомитися з ним, хоч і коротко, багато років тому, під час мого перебування в Барселоні. Велика людина і найкращий зразок чеснот нашої інтелектуальної еліти, а також підтвердження її виняткової важливості.

– Я впевнений, що міністр погодився б із кожним твоїм словом.

Леандро ввічливо всміхнувся і знову звернувся до Алісії.

– На жаль, справа, яка зібрала нас тут сьогодні, не стосуеться ані незаперечної значущості нашого шановного міністра, ані пречудового стану його ега. Я гадаю, що я не перевищу своїх повноважень, коли з дозволу присутнього тут пана голови поліції повідомлю, що причина такої тривалої

відсутності дона Маурісіо Вальса на публіці спричинена підозрою, що вже протягом кількох років існує змова з метою замаху на його життя.

Алісія звела брови й перезирнулася з Леандро.

– На прохання наших друзів із Міністерства управління наш підрозділ відрядив оперативника, щоб допомогти Генеральній службі поліції у відкритому розслідуванні цієї справи, хоча офіційно ми участі в ньому не брали й, по правді кажучи, не були в курсі його деталей, – пояснив Леандро.

Алісія прикусила губу. Очі її начальника ясно давали зрозуміти, що час для запитань іще не настав.

– Цей оперативник із причин, які ми поки що не можемо вияснити, не виходить на контакт уже кілька тижнів, і нам нічого не відомо про його місцеперебування, – вів далі Леандро. – Це лише вступ до тої місії, яку пан голова поліції хоче нам доручити.

Леандро поглянув на Хіля де Партеру, показуючи, що передає слово йому. Той кахикнув і прибрав серйозного виразу обличчя.

– Те, що я розповім, – суворо конфіденційна інформація, і вона не повинна вийти за межі цього приміщення.

Алісія і Леандро одночасно кивнули.

– Як уже згадував ваш очільник, 2 листопада 1956 року під час учти, влаштованої на честь дона Маурісіо Вальса в будинку Товариства красних мистецтв у Мадриді, на міністра було скоєно невдалий замах, як видається, уже не перший. Розголосу про цю подію не було, адже так вирішив і уряд, і сам міністр Вальс, який не хотів тривожити свою родину і колег по роботі. Тоді було розпочато розслідування, яке тривае донині, але, попри всі зусилля Генеральної служби поліції та спеціального підрозділу Громадянської гвардії, нам досі не вдалося прояснити обставини цього замаху та багатьох інших, які могли статися раніше і про які поліцію не було повідомлено. Природно, що відтоді заходи безпеки та охорону міністра було посилено, а всі його публічні виходи скасовано до нового розпорядження.

– Які результати дало розслідування? – перервала його Алісія.

– Розслідування зосередилося на анонімних листах, які дон Маурісіо отримував протягом якогось часу і яким він не надавав значення. Невдовзі після невдалого замаху міністр повідомив про існування листів із погрозами, які він отримував протягом кількох років. Попередне розслідування виявило, що найімовірніше їх було надіслано таким собі Себастьяном Сальгадо, грабіжником і вбивцею, який відбував своє покарання у барселонській в’язниці Монтжуїк. Як вам напевно відомо, міністр Вальс був комендантом цього закладу на початку своєї кар’єри, а саме від 1939 до 1944 року.

– А чому міністр раніше не повідомив поліцію про ці анонімки? – запитала Алісія.

– Як я вже сказав, він стверджував, що спершу не надавав ім значення, хоча визнав, що, мабуть, даремно. Пізніше міністр сказав, що листи були такі загадкові, що він не знав, як їх тлумачити.

– І що ж було такого в тих листах?

– Здебільшого туманні натяки. Автор анонімок пише, що «правду» не вдасться приховати, що наближається «час розплати» для «дітей смерті» і що «він» – очевидно сам автор – чекатиме на Вальса «перед входом до лабіринту».

– Лабіринту?

– Я ж кажу, що в листах повно загадок. Можливо, автор пише про щось, що відомо тільки йому та Вальсові. Хоча міністр стверджував, що також нічого не розуміє. А може, це все справа рук божевільного. Такої можливості теж не можна відкидати.

– Коли Вальс керував в'язницею, Себастьян Сальгадо ще був за гратами?

– Так. Ми перевірили особову справу Сальгадо. Його було ув'язнено в тридцять дев'ятому, невдовзі після того, як дона Маурісіо призначили комендантом. Міністр розповів, що, як він пригадує, цей в'язень був конфліктною особою. Це підтверджує нашу теорію про те, що ці листи, дуже ймовірно, надсилав саме він.

– А коли Сальгадо вийшов на волю?

– Трохи більше ніж два роки тому. Дата вочевидь не збігається зі спробою замаху в будинку Товариства красних мистецтв, ані з попередніми спробами. Або Сальгадо мав спільника на волі, або його просто використовували як підсадну качку, щоб збити зі сліду. Що далі просувалося слідство, то ймовірнішою стала видаватися друга можливість. Як побачите самі у матеріалах справи, які я вам залишу, усі анонімні повідомлення було відправлено з поштового відділення Пуебло-Секо в Барселоні, через яке проходить усе листування в'язнів Монтжуїку.

– А звідки ви знаєте, які листи, надіслані з цього відділення, прийшли з в'язниці, а які ні?

– Усі, написані в Монтжуїку, мають на конверті розпізнавальний штемпель, який ставлять у тюремній канцелярії, перш ніж відправити листа.

– А хіба листи в'язнів не перлюструються? – запитала Алісія.

– Теоретично – так. Але практично – і нам це підтвердили відповідальні за перлюстрацію чиновники – кореспонденція переглядається лише у виняткових випадках. У кожному разі, послань із погрозами міністру ніхто не зауважив. Також існує можливість того, що через зашифровану мову листів тюремні цензори не помітили в них нічого важливого.

– Якщо Сальгадо мав спільника або спільників на волі, чи не могли б вони передавати йому листи, а він уже відправляв би їх із в'язниці?

– Могли б. Сальгадо мав право на одне побачення в місяць. Але в цьому не було б жодного сенсу. Набагато простіше відправляти листи звичним шляхом і не наражатися на небезпеку, що тюремні цензори їх виявлять, – сказав Хіль де Партера.

– Якщо тільки хтось не хотів навмисно лишити докази, щоб усі думали, ніби листи надсилаються з в'язниці, – зауважила Алісія.

Хіль де Партера кивнув, погоджуючись.

– Я одного не можу зрозуміти, – вела далі Алісія. – Сальгадо вочевидь було засуджено до максимального покарання – тридцяти років. Як він опинився на волі?

– Цього не розуміє ніхто, не тільки ви. Справді, Себастьянові Сальгадо лишалося щонайменше десять років ув’язнення, коли його несподівано було помилувано самим Франко. Ба більше. Згадану амністію було надано за клопотанням міністра Вальса.

Алісія вражено реготнула. Хіль де Партера суворо глянув на неї.

– Навіщо Вальсові було клопотатися за нього? – прийшов на допомогу Леандро.

– Попри наші доводи, міністр, посилаючись на те, що розслідування не дає сподіваних результатів, вважав, що Сальгадо, опинившись на волі, може привести до особи чи осіб, причетних до листів із погрозами та ймовірних замахів на його життя.

– А чому «ймовірних»? – вихопилося в Алісії.

– У цій справі немає нічого певного, – відрізав Хіль де Партера. – Це не значить, що я сумніваюся в словах міністра. І вам цього теж не раджу.

– Звісно. Вертаючись до звільнення Сальгадо… Воно дало ті результати, на які сподівався міністр? – запитала Алісія.

– Ні, не дало. Відтоді як Сальгадо покинув в’язницю, ми стежили за ним цілодобово. Насамперед він винайняв помешкання в низькосортному готельчику в Китайському кварталі, де заплатив за місяць наперед. Після цього він лише те й робив, що ходив щодня на Північний вокзал, де цілими годинами просиджував у вестибюлі, поглядаючи на камери схову, та ще час від часу навідувався до старенької комісійної книгарні на вулиці Святої Анни.

– «Семпере й сини», – пробурмотіла Алісія.

– Саме так. Ви її знаєте?

Алісія кивнула.

– Цей Сальгадо не видається типовим книголюбом, – зауважив Леандро. – Нам відомо, що він сподівався знайти в камері схову на вокзалі?

– Ми підозрювали, що Сальгадо заховав там якусь свою здобич, награбовану до того, як його затримали в тридцять дев’ятому році.

– Підозра підтвердилася?

– Коли йшов другий тиждень його волі, Сальгадо знову – цього разу востанне – навідався до книгарні «Семпере й сини», а опісля, як завжди, вирушив на Північний вокзал. Одначе того дня, замість сісти у вестибюлі й дивитися на камери схову, він підійшов до однієї з них і відімкнув її ключем. Звідти він дістав валізу й відкрив її.

– І що там було? – запитала Алісія.

– Нічого, – відказав Хіль де Партера. – Повітря. Те, що він там зберігав, зникло. Барселонська поліція мала намір його затримати, коли він виходив із вокзалу, але Сальгадо несподівано впав на землю. Наші агенти також зауважили, що за ним ішли назирцем аж до вокзалу двоє працівників книгарні. Щойно Сальгадо впав, один із них підбіг і опустився навколішки біля нього, а за кілька секунд пішов геть. Коли поліція прибула на місце події, Сальгадо вже був мертвий. Можна було б розводитися про Божу кару,

грабіжник, якого пограбували, і все таке, одначе докладний огляд тіла виявив проколи на спині й на одязі, а розтин показав залишки стрихніну в крові.

– Може, його вбили ті два працівники книгарні? Спільники, які прибрали підсадну качку, щойно вона перестала бути потрібною, або коли відчули себе в небезпеці, помітивши, що поліція стежить за ними?

– Це була одна з версій, але її відкинули. По суті, непомітно вбити Сальгадо міг будь-хто, присутній на тому вокзалі. Поліціянти уважно стежили за двома книгарями і не помітили жодного прямого контакту між ними й Сальгадо, доки той упав, імовірно вже мертвий.

– А вони не могли отруїти його ще в книгарні, перед тим як Сальгадо вирушив на вокзал? – запитав Леандро.

Цього разу відповіла Алісія.

– Ні. Стрихнін діє дуже швидко, тим паче на літнього чоловіка у, либонь, не найкращому фізичному стані після двадцяти років за гратами. Між уколом і смертю не могло минути більше ніж одна-дві хвилини.

Хіль де Партера глянув на неї, стримано кивнувши на знак схвалення.

– Саме так, – підтвердив він. – Найімовірніше, що того дня на вокзалі був іще хтось, кого не помітили наші агенти. І саме цей хтось вирішив, що настав час позбутися Сальгадо.

– А що нам відомо про тих двох книгарів?

– Один із них – такий собі Даніель Семпере, син власника книгарні. Другий називає себе Ферміном Ромеро де Торресом. Його особова справа в Цивільному реєстрі [26 - Цивільний реєстр (ісп. Registro Civil) – назва органу реєстрації актів цивільного стану в Іспанії.]має ознаки фальшування. Імовірно, ім’я цієї людини несправжнє.

– Як вони пов’язані з цією справою і що робили там?

– Це визначити не вдалося.

– Ви їх не допитували?

Хіль де Партера похитав головою.

– Знову ж таки, міністр Вальс заборонив. Усупереч нашій позиції.

– А сліди спільника чи спільників Сальгадо вдалося виявити?

– Ми зайшли в глухий кут.

– Можливо, тепер міністр змінить свою думку й дозволить…

На обличчі Хіля де Партери з’явився вовчий вищир досвідченого поліціянта.

– Саме до цього я й хотів вас підвести. Рівно дев’ять днів тому, рано-вранці після балу-маскараду, влаштованого у маетку міністра в Сомосагуас, дон Маурісіо Вальс покинув свою домівку в автомобілі разом із начальником своєї особистої охорони, Вісенте Кармоною.

– Покинув? – перепитала Алісія.

– Відтоді ніхто його не бачив і не чув про нього жодних новин. Він зникнув із лиця землі, не лишивши жодного сліду.

За столом запала тривала мовчанка. Алісія шукала очі Леандро.

– Мої люди працюють не покладаючи рук, але на цю мить у нас немає нічого. Так, наче міністр Вальс випарувався, сівши в ту машину…

– А перед тим як піти з дому, міністр не лишив якоісь записки чи якоісь підказки, куди він подався?

– Ні, не лишив. Ми схиляємося до версії, що міністр якимось чином – яким нам не вдалося визначити – нарешті дізнався, хто надсилав йому ті погрози, і вирішив з допомогою свого довіреного охоронця зустрітися сам із цією людиною.

– І, найпевніше, потрапити таким чином у пастку, – докінчив Леандро. – «Перед входом до лабіринту».

Хіль де Партера закивав головою.

– А звідки ми можемо бути певні, що міністр не знав від самого початку, хто й чому відправляє йому ці листи?

Тепер обоє, і Леандро, і Хіль де Партера скинули на неї осудливими поглядами.

– Міністр – жертва, а не підозрюваний, – заявив голова поліції. – Не плутайте.

– Як ми можемо вам допомогти, друже мій? – запитав його Леандро.

Хіль де Партера глибоко зітхнув і по якійсь хвилі відповів:

– У мого управління є процедурні обмеження. Нам не повідомляли достатньо інформації про цю справу, аж доки не стало запізно. Я визнаю, що, можливо, ми й припустилися певних помилок, але ми робимо все можливе, щоб розв’язати цю проблему, доки вона не стала публічною. Дехто з моїх керівників гадає, що, зважаючи на природу справи, ваш підрозділ зможе привнести в розслідування щось нове, що допоможе нам вирішити це питання якомога швидше.

– Ти теж так гадаєш?

– Сказати по правді, Леандро, я вже й не знаю, що гадати. Одне я знаю напевне: якщо ми протягом щонайкоротшого строку не відшукаємо міністра Вальса цілого й неушкодженого, Альтея відчинить скриньку Пандори, призначивши на цю справу свого давнього друга Ендайю. А цього не хочемо ні ти, ні я.

Алісія запитально глянула на Леандро, але той ледь помітно похитав головою. Хіль де Партера стиха гірко розсміявся. Очі його були підплилі кров’ю – а може, чорною кавою, – і вигляд у голови поліції був такий, наче за останній тиждень він спав не більше ніж дві години на добу.

– Я розповідаю вам усе, що знаю. Але мені не відомо, чи все те, що розповіли мені, – правда. Я з вами максимально відвертий. Уже дев’ять днів ми працюємо навмання, і кожна година, що минає, – втрачена година.

– Ви гадаєте, що міністр досі живий? – запитала Алісія.

Хіль де Партера опустив очі й довго не відповідав.

– Мій обов’язок – вірити, що так, він живий, і що ми знайдемо його цілого й неушкодженого раніше, ніж бодай щось із цієї історії випливе назовні. Раніше, ніж справу заберуть із наших рук.

– Ми також у це віримо, – запевнив його Леандро. – Не сумнівайся: ми зробимо все, що можливо, щоб допомогти вам у цьому розслідуванні.

Хіль де Партера кивнув, якось непевно позираючи на Алісію.

– Ви працюватимете з моєю людиною, Варгасом.

На якусь мить Алісія завагалася. Вона поглянула на Леандро, шукаючи його підтримки, але її начальник зосередився на своїй філіжанці кави.

– З усією належною повагою, сеньйоре, я завжди працюю сама.

– Ви працюватимете з Варгасом. Щодо цього питання не може бути жодних дискусій.

– Авжеж, – підтвердив Леандро, уникаючи розлюченого погляду Алісії. – Коли ми можемо починати?

– Учора.

На знак голови поліції один із його підлеглих підійшов до столика й подав товстий конверт. Хіль де Партера поклав конверт на стіл і підвівся, не приховуючи, що квапиться кудись-інде.

– Усі подробиці – в цьому досьє. Тримайте мене в курсі справи.

Він потиснув руку Леандро і, ледве чи й глянувши на Алісію востанне, рушив твердим кроком.

Алісія та її начальник провели голову поліції поглядами, доки він ішов через залу в супроводі своїх людей, а потім знову сіли за стіл. Протягом кількох хвилин вони мовчали. Алісія сиділа з відсутнім поглядом, а Леандро спочатку акуратно розрізав круасан, намастив скибку маслом і полуничним варенням, а потім узявся неквапливо насолоджуватися смаколиком, заплющивши очі.

– Дякую за підтримку, – промовила Алісія.

– Не сердься. Як мені відомо, цей Варгас – здібний хлопчина. Він тобі сподобається. Можливо, ти навіть навчишся в нього дечого.

– Оце так пощастило! Хто ж він такий?

– Бувалий служака. Колись був важковаговиком. Потім якийсь час провів у резерві, начебто розійшовся в поглядах із начальством. Щось там сталося, подейкують.

– Поліціянт, що впав у немилість? Я вже не заслуговую навіть на гідного напарника?

– Варгас – гідний напарник, не турбуйся. Йдеться лише про те, що його відданість і віра в наш Національний рух неодноразово викликали сумніви.

– Нехай не сподіваються, що я його наверну.

– Вони сподіваються тільки на те, що ми не наробимо галасу і дозволимо їм із честю вийти з цієї скрути.

– Пречудово.

– Могло бути й гірше, – зауважив Леандро.

– «Гірше» означає, що справу могли доручити «вашому давньому другові», якомусь Ендайі?

– Зокрема й це.

– А хто такий цей Ендайя?

Леандро відвів погляд.

– Краще, щоб тобі цього ніколи не довелося дізнатися.

Між ними знову запала довга мовчанка, під час якої Леандро налив собі ще одну філіжанку кави. Він мав неприємну звичку пити каву, тримаючи блюдце з філіжанкою біля самого підборіддя й сьорбаючи напій маленькими ковтками. У такі дні, як цей, майже всі його звички, які Алісія знала напам'ять, видавалися їй неприємними. Леандро помітив її погляд і відповів їй батьківською доброзичливою усмішкою.

– Якби поглядом можна було вбити… – промовив він.

– Чому ти не сказав голові поліції, що два тижні тому я подала у відставку і більше не на службі?

Леандро поставив філіжанку на стіл і витер губи серветкою.

– Мені не хотілося завдавати тобі сорому, Алісіе. Дозволю собі нагадати, що в нас тут не клуб настільних ігор, вийти з якого можна просто написавши заяву. Ми вже неодноразово говорили з тобою на цю тему, і, щиро кажучи, мені прикро, що ти так до цього ставишся. Я знаю тебе краще, ніж ти сама, і через ту велику прихильність, яку маю до тебе, я дав тобі кілька тижнів відпустки, щоб ти відпочила й поміркувала про своє майбутнє. Я розумію, що ти втомилася. Я втомився також. Я розумію, що тобі не до вподоби те, що інколи ми робимо. Мені так само. Але це наша робота й наш обов'язок. Ти знала це, коли погодилася в нас працювати.

– Мені тоді було сімнадцять років. І зробила я це не по своїй волі.

Леандро всміхнувся, неначе вчитель, що пишається своїм найкращим учнем.

– У тебе стара душа, Алісіе. Тобі ніколи не було сімнадцять років.

– Ми домовилися, що я йду. У нас була угода. Два тижні нічого не міняють.

Усмішка Леандро охолола, як його кава.

– Зроби мені цю останню послугу, а далі можеш чинити, що хочеш.

– Ні.

– Ти мені потрібна в цій справі, Алісіе. Не змушуй мене благати. Ані примушувати тебе.

– Передай справу Ломані. Я впевнена, він аж вищить, так хоче заробити собі додаткові бали.

– До речі, я ніколи не міг зрозуміти достоту, чому ви з Рікардо не можете поладнати?

– Мабуть, невідповідність характерів, – припустила Алісія.

– Річ у тому, що Рікардо Ломана був саме тим оперативником, якого кілька тижнів тому я відрядив на допомогу поліції і який досі не вийшов зі мною на контакт. Тепер мені кажуть, що він зник.

– Якби ж то. У що він вплутався?

– Коли людина зникає, зазвичай вона не повідомляє подробиць свого зникнення.

– Ломана не з тих, хто просто так може зникнути. Має бути якась причина, через яку він не подає ознак життя. Він щось знайшов.

– Я теж так гадаю, але доки в нас немає жодних новин про нього, ми можемо тільки припускати. А нам платять не за це.

– А за що нам платять?

– За те, щоб ми вирішували проблеми. А ця проблема – дуже серйозна.

– А якщо я теж зникну?

Леандро похитав головою. Потім довго дивився на неї, прибравши засмученого виразу обличчя.

– За що ти мене ненавидиш, Алісіе? Хіба я не замінив тобі батька? Не був твоїм найліпшим другом?

Алісія поглянула на свого наставника. У горлі став клубок, і слова ніяк не приходили на язик. Два тижні вона провела, намагаючись викинути все з голови, і ось тепер, коли Алісія сиділа навпроти свого начальника під велетенським склепінням «Паласу», вона знову відчувала себе тою нещасною дівчинкою, яка мала всі шанси не дожити до двадцяти, якби Леандро не витягнув її з ями.

– Я тебе не ненавиджу.

– Тоді ти, мабуть, ненавидиш сама себе, ненавидиш те, що ти робиш, ненавидиш тих, кому служиш. Ненавидиш увесь цей непотріб, який нас оточує і через який ми щодня потроху-потроху гниємо зсередини. Я знаю, як тобі, тому що сам через усе це пройшов.

Леандро всміхнувся знову, тою теплою усмішкою, що все розуміла і все пробачала. Він накрив своєю рукою руку Алісії, і міцно стиснув її.

– Допоможи мені з цією останньою справою, і обіцяю тобі: потім зможеш піти. Зникнути назавжди.

– Так просто?

– Так просто. Даю тобі слово.

– У чому фокус?

– Немає ніякого фокуса.

– Завжди е фокус.

– Цього разу нема. Я не зможу тримати тебе довіку біля себе, якщо ти цього не хочеш. Хоч як мені це не прикро.

Леандро простягнув руку.

– Згода?

Алісія завагалася, але зрештою таки подала свою руку, яку ii наставник підніс до губ і поцілував.

– Мені бракуватиме тебе, коли все це закінчиться, – промовив Леандро. – А тобі – мене, хоч ти поки що цього не усвідомлюеш. Ми з тобою – хороша команда.

– Бог нас створив, а біс поеднав.

– Ти думала вже, що робитимеш потім?

– Коли потім?

– Коли будеш вільною. Зникнеш, за твоіми словами.

Алісія стенула плечима.

– Ні, не думала.

– Я гадав, що навчив тебе краще брехати, Алісіе.

– Мабуть, ні на кого більше не працюватиму, – припустила вона.

– Ти завжди хотіла писати… – нагадав Леандро. – Чи, може, станеш новою Лафоре? [27 - Марі Лафоре (фр. Marie Lafor?t, справжне імя – Майтена Думенаш, нар. 1939 р.) – французька співачка й актриса.]

Алісія скинула на нього байдужим поглядом. Чоловік усміхнувся.

– Напишеш про нас?

– Звісно, що ні.

Леандро ствердно кивнув головою.

– Так, це була б погана ідея, ти це знаеш. Ми працюемо в тіні. Невидимі. Це частина нашоі роботи.

– Певно, що я це знаю. Немае потреби мені про це нагадувати.

– А все ж таки шкода, еге ж? Стільки захопливих історій можна було б розповісти!

– Побачити світ, – пробурмотіла Алісія.

– Перепрошую?

– Я хотіла б подорожувати, побачити світ. Знайти свое місце. Якщо для мене е місце в цьому світі.

– Сама?

– А потрібен ще хтось?

– Мабуть, ні. Для таких, як ми, самотність – найкраще товариство.

– Мені це підходить.

– Колись ти закохаешся.

– Звучить, як непогана назва для болеро.

– Тобі вже час. Якщо не помиляюся, Варгас уже мав би чекати на тебе надворі.

– Це помилка.

– Це втручання непокоїть мене більше, ніж тебе, Алісіе. Зрозуміло, що вони нам не довіряють. Ні тобі, ні мені. Поводься дипломатично і не лякай його. Зроби це заради мене.

– Я завжди поводжуся дипломатично. І нікого не лякаю.

– Ти знаеш, що я маю на увазі. Крім того, ми не збираемося конкурувати з поліцією. Не будемо навіть намагатися. У них свое розслідування, своі методи і своя процедура.

– Що ж у такому разі мені робити? Усміхатися і пригощати всіх цукерками?

– Я хочу, щоб ти робила те, що вмієш робити. Щоб ти розкопала те, чого поліція ніколи не розкопае. Щоб ти йшла не за процедурою, а за своею інтуіцією. Щоб ти робила все те, чого поліція не стане ніколи робити, тому що то поліція, а не моя Алісія Гріс.

– Це комплімент.

– Так. І наказ.

Алісія взяла зі стола конверт із матеріалами справи і встала. Леандро помітив, що, підводячись, вона взялася рукою за стегно і стиснула губи, щоб приховати біль.

– Скільки ти вживаеш? – запитав він.

– Останні два тижні – ніскільки. Час від часу кілька пігулок.

Леандро зітхнув.

– Ми з тобою про це вже неодноразово говорили. Ти ж знаеш, що тобі не можна цього робити.

– Але ж роблю.

Їі наставник тихо лайнувся.

– Я накажу, щоб увечері тобі доставили в готель чотириста грамів.

– Ні.

– Алісіе…

Вона обернулася й рівними кроками пішла до виходу, кусаючи язик і ковтаючи біль разом зі сльозами люті.

6

Коли Алісія вийшла з готелю, дощ уже вщух і пара імлистим запиналом здіймалася над бруківкою. Велетенські пасма світла, пробиваючись між рухливими хмарами, краяли середмістя Мадрида, немов прожектори, що шугали внутрішнім двориком в'язниці. Один із таких променів блиснув над площею Кортесів і відбився від кузова «форда», припаркованого за кілька метрів від дверей готелю. Спершись на капот машини, стояв чоловік у чорному пальті й із посрібленим сивиною волоссям. Він курив цигарку й незворушно споглядав на перехожих. Алісія дала йому років п'ятдесят із гаком, хоча чоловік був підтягнутий і мускулястий та мав міцний вигляд того, хто провів роки служби з користю, не затримуючись за письмовим столом. Немовби відчувши її погляд, він обернувся до Алісії та з усмішкою жіночого кумира звернувся до неї:

– Я можу вам чимось допомогти, сеньйорито?

– Сподіваюся, можете. Мене звати Гріс.

– Гріс? Ви Гріс?

– Алісія Гріс. Із підрозділу Леандро Монтальво. А ви, мабуть, Варгас?

Чоловік невиразно кивнув.

– Мені не сказали…

– Либонь, хотіли зробити вам сюрприз, – урвала його Алісія. – Вам потрібні кілька хвилин, щоб оговтатися?

Поліціянт затягнувся цигаркою востанне й пильно глянув на дівчину крізь димову завісу.

– Ні.

– Чудово. З чого почнемо?

– Нас чекають на віллі в Сомосагуас. Якщо ви не маєте нічого проти.

Дівчина кивнула. Варгас викинув недокурок на узбіччя й обійшов автомобіль. Алісія влаштувалася на пасажирському сидінні. Поліціянт сів за кермо, втупивши погляд попереду себе й тримаючи ключі від машини на колінах.

– Я багато чув про вас, – мовив Варгас. – Не уявляв собі вас такою… молодою.

Алісія холодно глянула на нього.

– У нас не виникне проблем, еге ж? – запитав поліціянт.

– Проблем?

– Ну, я і ви… – пояснив Варгас.

– Нам не обов'язково працювати разом.

Поліціянт поглянув на неї радше зацікавлено, ніж стурбовано. Алісія вишкірилася у відповідь однією з тих своїх солодкавих котячих посмішок, які так дратували Леандро. Варгас клацнув язиком і рушив, щось тихо бурмочучи собі під ніс.

– Гарна машина, – за якийсь час зауважила Алісія.

– Головне управління розстаралося. Знак, що ця справа для них неабияк важлива. Ви кермуете?

– У цій країні навіть рахунок у банку годі відкрити без дозволу чоловіка чи батька, – відказала Алісія.

– Розумію.

– Дозволю собі в цьому засумніватися.

Протягом кількох хвилин вони їхали мовчки. Варгас раз по раз скоса зиркав на Алісію, яка вдавала, що не помічає цього. Погляд поліціянта хоч уривчасто, але методично, наче рентгеном, просвічував її наскрізь, користуючись для цього зупинками на світлофорах і пішохідних переходах. Коли на середині Гран-Віа вони потрапили в затор, Варгас дістав вишуканий срібний портсигар і, розкривши його, простягнув Алісії. Цигарки були імпортні, зі світлого тютюну. Дівчина відмовилася. Поліціянт узяв цигарку в зуби й прикурив позолоченою запальничкою, яка – Алісія могла б заприсягтися в цьому – була марки «Дюпон». Варгасові подобалися гарні й дорогі речі. Алісія помітила, що, запалюючи цигарку, поліціянт дивиться на її складені на колінах руки, либонь, шукаючи очима обручку. На Варгасовому пальці зблискувала чималенька.

– Маєте сім’ю? – запитав він.

Алісія похитала головою.

– А ви?

– Одружений з Іспанією, – відповів її напарник.

– Гідно похвали. А каблучка?

– З іншого життя.

– Не хочете запитати, чому я працюю на Леандро?

– А це моя справа?

– Ні.

– Отож-бо.

Знову запала незручна мовчанка. Вони помалу просувалися середмістям повз ряди машин, аж доки не виїхали до парку Каса-де-Кампо. Варгас далі серіями вивчав Алісію. Погляд у нього був холодний, металевий, а очі – сірі й блискучі, немов щойно викарбувані монети. Алісія замислилася, ким був її вимушений партнер до того, як потрапив у неласку: щирим послідовником режиму чи лише найманцем. Перші заполонили всі щаблі влади й намножилися, як злоякісні пухлини, під прикриттям знамен і промов; другі поводилися тихо й обмежувалися тим, що допомагали державній машині функціонувати. Цікаво, скількох людей Варгас ліквідував протягом своєї роботи в поліції. Гризе його сумління, чи він уже й забув лік усім своїм

жертвам? А може, сумління прокинулося тільки під старість і зруйнувало всю життєву конструкцію?

– Про що ви думаєте? – запитав Варгас.

– Розмірковую над тим, чи подобається вам ваша робота.

Поліціянт розсміявся крізь зуби.

– Не хочете запитати, чи мені подобається моя? – запропонувала Алісія.

– А це моя справа?

– Мабуть, ні.

– Отож-бо.

Зрозумівши, що розмова не має майбутнього, Алісія дістала з конверта досьє, яке їй надав Хіль де Партера, і стала гортати його. На позір у ньому не було нічого надзвичайного. Звіти агентів. Свідчення особистої секретарки міністра. Кілька сторінок, присвячених імовірному невдалому замаху на Вальса, стандартним діям двох інспекторів, які відкрили справу, і деяким епізодам біографії Вісенте Кармони, Вальсового особистого охоронця. Або Хіль де Партера довіряв їм ще менше, ніж гадав Леандро, або еліта його департаменту протягом останнього тижня тільки те й робила, що длубалася в носі.

– Сподівалися на більше? – запитав Варгас, прочитавши її думки.

Алісія втупилася очима в алею перед входом до Каса-де-Кампо.

– Авжеж не на менше, – пробурмотіла вона. – Із ким ми маємо зустрітися?

– З Маріаною Седо, Вальсовою особистою секретаркою протягом останніх двадцяти років. Це вона повідомила про зникнення міністра.

– А вона трохи засиділася в секретарках, – зауважила Алісія.

– Злі язики стверджують, що вона – більше, ніж просто секретарка.

– Коханка?

Варгас похитав головою.

– Здається, донья Маріана замахнулася на зовсім інше. Подейкують, що біля керма насправді була саме вона, й у Вальсовому кабінеті нічого не робилося й не вирішувалося без її згоди.

– За спиною кожного негідного чоловіка е ще негідніша жінка. Так теж подейкують.

Поліціянт усміхнувся.

– Ніколи такого не чув. Мене попереджали, що ви дещо безтактна.

– Про що ще вас попереджали?

Варгас обернувся до неї і підморгнув.

– Хто такий Ендайя? – запитала Алісія.

– Як ви кажете?

– Ендайя. Хто це такий?

– Родріго Ендайя?

– Мабуть.

– А навіщо вам це знати?

– Знання за плечима не носити.

– Може, Монтальво згадував Ендайю з огляду на цю справу?

– Так, це ім’я звучало під час розмови. То хто він?

Поліціянт зітхнув.

– Ендайя – різник. Що менше ви про нього знаете, то краще.

– Ви з ним знайомі?

Варгас не відповів на ii запитання. Решту дороги вони проіхали, не промовивши ані слова.

7

Майже чверть години вони минали алеі, вздовж яких щокроку траплялися садівники у форменому одязі, аж доки не виіхали на проспект, обсаджений кипарисами, що привів іх до гратованих воріт «Вілли Мерседес». Небо набрало свинцевого кольору, і дрібні краплини дощу бризнули на вітрове скло автомобіля. Коло входу до маетку на них чекав служник, який відчинив грати, щоб пропустити машину. Поряд стояла вартівня, у якій озброений рушницею охоронець кивнув у відповідь на Варгасове вітання.

– Ви тут уже були? – запитала Алісія.

– Кілька разів від минулого понеділка. Вам тут сподобається.

Машина виіхала на посипану дрібною жорствою доріжку, що зміілася поміж сквериків і озерець. Алісія розглядала цілі ліси статуй, ставки, фонтани й зів’ялі розаріі, поколошкані осінніми вітрами. Поміж кущами й мертвими квітами виднілася невеличка залізниця. На територіі маетку прозирали обриси чогось, що скидалося на зменшену копію залізничноі станціі. На пероні під дощем стояв паровоз і два вагони.

– Забавка для доньки, – пояснив Варгас.

Невдовзі перед ними з’явився силует головноі будівлі, непомірного палацу, який, здавалося, звели для того, щоб пригнітити й залякати гостя. По обидва боки від палацу, метрів за сто, стояли два великі будинки. Варгас зупинив машину перед кам’яними сходами, що здіймалися вгору, до головного входу. Унизу біля сходів чекав мажордом в одностроі і з парасолею, який показав ім прямувати до гаражів, метрів за п’ятдесят звідти. Дорогою Алісія роздивлялася головний будинок.

– Хто платить за це все? – поцікавилася вона.

Варгас стенув плечима.

– Гадаю, ви і я. І, можливо, сеньйора Вальс, яка успадкувала статки від свого шановного батька, Енріке Сарм'енто.

– Банкіра?

– Одного з банкірів нашого Хрестового походу, як стверджують газети, – уточнив Варгас.

Алісія пригадала, що чула, як колись Леандро згадував про Сарм'енто і ще кількох банкірів, які фінансували франкістів під час громадянськоі війни, даючи в борг чималі суми грошей на взаемно вигідних умовах.

– Як я розумію, дружина міністра хвора, – мовила Алісія.

– Хвора не те слово…

Сторож біля гаража розчинив ім двері й показав проїжджати всередину. Варгас опустив віконце, і чоловік його впізнав.

– Ставте машину, де вам зручно, начальнику. Ключі, будь ласка, лишіть у замку запалювання.

Варгас кивнув і заіхав у гараж, споруду з кількома поєднаними склепіннями, що іх підтримували колони з залізними перекриттями, шереги яких губилися в бездонному мороці. Розкішні автомобілі, зблискуючи своіми хромованими корпусами, вишикувалися в нескінченні ряди. Варгас знайшов вільне місце між «іспано-суізою» та «кадиллаком». Доглядач гаража підійшов і схвально кивнув головою.

– Нічогенька у вас сьогодні машина, начальнику, – сказав сторож, коли вони вийшли з автомобіля.

– Сьогодні зі мною дама, тож начальство дозволило мені погарцювати на «форді», – відказав Варгас.

Доглядач у повністю голубому одностроі на вигляд був схожий на щось середне між гомункулом і щуром. Здавалося, тільки завдяки тим брудним ганчіркам, обмотаним довкола його пояса, і прошарку жиру сторож не розпадається на частини. Прискіпливо оглянувши Алісію з голови до ніг, доглядач шанобливо вклонився, а потім, гадаючи, що вона не бачить, по-змовницьки підморгнув Варгасові.

– Цей Луіс – непоганий хлопець, – виправдовуючи його, сказав Варгас. – По-моему, він тут і мешкае, у власній комірці, під навісом у глибині майстерні.

Вони рушили вздовж музейної колекціі на колесах до виходу, тимчасом як позаду Луіс узявся наводити лиск на «форд» за допомогою ганчірки й слини, водночас смакуючи сласні вихили стегон та обриси гомілок Алісіі.

Мажордом уже чекав на них із парасолею, якою Варгас поступився на користь Алісіі.

– Сподіваюся, ваша поіздка з Мадрида була приемною, – урочисто виголосив слуга. – Ходімо, донья Маріана чекае вас.

Мажордом мав ту прохолодну й дещо погордливу посмішку, що з'являється в багатьох слуг, які з роками починають гадати, ніби і в іхніх жилах тече,

нехай і розведена, але все ж блакитна кров, що дає їм змогу зверхньо дивитися на інших. Алісія зауважила, що, поки вони йшли до головного будинку, мажордом скоса позирає на неї, намагаючись за її рухами й одягом відгадати, хто вона така.

– Сеньйорита – ваша секретарка? – запитав мажордом, не відриваючи погляду від Алісії.

– Сеньйорита – мій начальник, – відповів Варгас.

Пиха миттю спала з обличчя мажордома, яке витягнулося у здивованому виразі, гідному того, щоб увічнити його на фотографії в рамці. Решту дороги він не розтулив губ, а очі не відривав від своїх черевиків. Парадний вхід вів до просторого вестибюля з мармуровою підлогою, від якого у різні боки розходилися коридори, галереї і сходи. Мажордом провів Алісію з Варгасом до читальної зали, де, споглядаючи крізь вікно на залитий дощем парк, на них чекала жінка середнього віку, яка обернулася з крижаною усмішкою на обличчі, щойно почула, як вони зайшли. Мажордом зачинив двері за ними й пішов оговтуватися від свого спантеличення.

– Мене звати Маріана Седо, я особиста секретарка дона Маурісіо.

– Варгас із Головного управління поліції, а це моя напарниця – сеньйорита Гріс.

Маріана своєю чергою взялася ретельно просвічувати Алісію поглядом. Почала з обличчя, затримавшись на кольорі помади. Далі перейшла до одягу й закінчила черевиками, на вигляд яких усміхнулася чи то з терпимістю, чи то зі зневагою, миттю, однак, заховавши усміх за стриманим і засмученим виразом, належним за таких обставин. Секретарка жестом запросила Варгаса й Алісію сідати. Вони влаштувалися на шкіряній канапі, а донья Маріана всілася на стілець, який присунула до столика, де на таці парував чайник для заварювання і стояли три філіжанки, які секретарка наповнила чаєм. Алісія оцінила ту роблену міну, за якою сховалася донья Маріана, і подумала, що незмінна Вальсова охоронниця випромінювала лиховісну ауру почасти хрещеної-феї, почасти ненажерливої самиці богомола.

– Чим я можу вам допомогти? Протягом останніх днів я вже говорила зі стількома вашими колегами, що сумніваюся, чи зможу розповісти щось нове.

– Дуже вам дякуємо за терплячість, донье Маріано. Ми розуміємо, що це тяжкі часи для родини і для вас, – почала Алісія.

Секретарка стримано кивнула з морозною усмішкою на губах, увійшовши в досконало завчений образ вірної служниці. Проте очі її видавали роздратування тим, що доводиться мати справу з дрібними службовцями. Зневага її виявлялася і в тому, що жінка дивилася переважно на Варгаса й уникала затримувати погляд на Алісії. Та вирішила передати ініціативу поліціянтові, від уваги якого ці дрібниці також не сховалися, і послухати.

– Донье Маріано, із матеріалів справи і ваших свідчень поліції випливає, що ви були тою, хто повідомив про зникнення дона Маурісіо Вальса…

Секретарка ствердно кивнула.

– У день маскараду дон Маурісіо дозволив своїм постійним працівникам узяти собі вихідний. Я скористалася цим, щоб поїхати до Мадрида провідати свою похресницю й провести час із нею. Наступного дня, хоча дон Маурісіо й не зазначав, що потребуватиме мене, я повернулася рано-вранці, близько восьмої, і, як завжди, стала готувати кореспонденцію та планувати розклад

дона Маурісіо. О дев’ятій я піднялася до його кабінету й побачила, що пана міністра там нема. Згодом одна зі служниць сказала мені, що донька дона Маурісіо, Мерседес, повідомила, що її батько на світанку від’їхав у машині разом із сеньйором Вісенте Кармоною, начальником його охорони. Мені це видалося дивним, адже, поглянувши на його розклад, я побачила, що дон Маурісіо власною рукою дописав неофіційну зустріч із комерційним директором «Аріадни» Пабло Каскосом, що мала відбутися о десятій годині того ранку тут, у «Віллі Мерседес».

– «Аріадни»? – перепитав Варгас.

– Так називається видавництво, що належить донові Маурісіо, – пояснила секретарка.

– Цієї деталі нема у ваших свідченнях, – промовила Алісія.

– Перепрошую?

– Зустріч, яку на той ранок запланував сам дон Маурісіо. Ви не згадували про неї раніше. Можна поцікавитися чому?

Донья Маріана поглянула на неї дещо неприязно, наче запитання здалося їй тривіальним.

– Я вважала цю інформацію неважливою, адже ця зустріч так і не відбулася. Треба було розповісти про неї?

– Ви це вже зробили, це найголовніше, – заспокоїв її Варгас. – Неможливо пам’ятати про всі дрібниці, і саме тому ми так надокучаємо вам і зловживаємо вашою ласкою. Прошу, розказуйте далі, донье Маріано.

Вальсова секретарка вдовольнилася вибаченням і повела розповідь знову, ігноруючи Алісію і дивлячись тільки на Варгаса.

– Як я вже сказала, мені видалося дивним, що пан міністр поїхав з дому, попередньо не повідомивши мене. Я поговорила з прислугою, і виявилося, що дон Маурісіо, певніше за все, не спав у своїй кімнаті, а провів усю ніч у кабінеті.

– А ви ночуєте тут, у головному будинку? – перервала її Алісія.

Донья Маріана прибрала ображеного виразу й похитала головою, підібгавши губи.

– Звісно, що ні.

– Пробачте. Розповідайте далі, коли ваша ласка.

Вальсова секретарка роздратовано пирхнула.

– Невдовзі, близько дев’ятої, сеньйор Ревуельта, начальник охорони будинку, сповістив мене, що йому не відомо про плани Вісенте Кармони й пана міністра їхати кудись того ранку, а те, що вони поїхали тільки вдвох, не взявши більше нікого з охорони, є в будь-якому разі геть незвичним. На мое прохання сеньйор Ревуельта спершу поговорив із персоналом Міністерства культури, а потім зв’язався з Міністерством управління. Ніхто не знав, де дон Маурісіо, але нам сказали, що зателефонують, щойно дізнаються його місцеперебування. Минуло близько півгодини, а новин так і не було жодних. Тоді до мене прийшла заплакана Мерседес, донька дона Маурісіо. Коли я запитала, що сталося, Мерседес відповіла, що її батько поїхав і ніколи більше не повернеться…

– Вона пояснила, чому так гадає? – запитав Варгас.

Донья Маріана лише стенула плечима.

– Що ви робили потім?

– Я подзвонила до секретаріату Міністерства управління й поговорила спершу з доном Хесусом Морено, а пізніше з головою поліції, сеньйором Хілем де Партерою. Решту ви вже знаете.

– Саме тоді ви згадали про анонімні листи, які отримував міністр.

Донья Маріана відповіла не відразу.

– Так. Ця тема виникла під час розмови з сеньйором Хілем де Партерою та його помічником, якого звали, здається, Гарсія…

– Гарсія Новалес, – допоміг Варгас.

Секретарка кивнула.

– Поліція, звісно, уже знала про існування цих листів і протягом багатьох місяців отримувала іхні копії. Того ранку сталося так, що, переглядаючи розклад пана міністра, я знайшла в його кабінеті теку, де він зберігав усі ті листи.

– Ви знали, що він іх зберігав? – запитала Алісія.

Донья Маріана похитала головою.

– Я гадала, що він показуе ці листи поліції для потреб слідства, яке було відкрито після прикрого випадку на зібранні Товариства красних мистецтв, а потім знищуе іх, але вочевидь я помилялася і дон Маурісіо іх час від часу перечитував. Про це я й сказала вашим начальникам.

– Як ви вважаете, чому дон Маурісіо стільки часу не повідомляв правоохоронні органи про існування цих листів? – знову поцікавилася Алісія.

Донья Маріана відвела на мить очі від Варгаса й зупинила свій хижий погляд на Алісіі.

– Сеньйорито, ви маете розуміти, що обсяг кореспонденції, яку отримуе така відома людина, як дон Маурісіо, просто величезний. До міністра звертаються багато всяких осіб та організацій, і часто трапляеться так, що дивні або й узагалі божевільні листи я просто викидаю і дон Маурісіо іх навіть не бачить.

– Однак ці листи ви не викинули?

– Ні.

– Ви знайомі з Себастьяном Сальгадо, чоловіком, якого поліція вважае головним підозрюваним у цій справі?

– Ні, певно, що ні, – відрізала секретарка.

– Але ви чули про нього? – наполягала Алісія.

– Авжеж. Я чула про Сальгадо, коли міністр клопотався за його звільнення і коли поліція повідомила про результати розслідування щодо тих листів.

– Це зрозуміло. А раніше? Ви не пригадуете, може, дон Маурісіо якось згадував ім’я Сальгадо? Може, багато років тому?

Донья Маріана відповіла після тривалої паузи.

– Може бути. Я не впевнена.

– Може бути, що він згадував це ім’я? – уточнила Алісія.

– Я не знаю. Можливо. Мабуть, таки згадував.

– І коли це сталося?

– У березні сорок восьмого року.

Алісія збрижила чоло, демонструючи своє здивування.

– Ви так точно пам’ятаете дату, але не впевнені, чи мова йшла про Сальгадо? – перепитала вона.

Донья Маріана почервоніла.

– У березні сорок восьмого дон Маурісіо попросив мене влаштувати неофіційну зустріч зі своїм наступником на посту коменданта в’язниці Монтжуїк, Луїсом Болеа.

– Із якого приводу?

– Як я зрозуміла, йшлося про неофіційний візит ввічливості.

– І ви були присутні під час цього, як ви висловилися, візиту ввічливості?

– Лише якоісь миті. Їхня розмова була приватною.

– Але, може, вам вдалося почути якийсь її уривок? Випадково. Заходячи й виходячи… Заносячи каву… Можливо, сидячи за своїм столом перед дверима до кабінету дона Маурісіо…

– Ваші натяки мені не подобаються, сеньйорито.

– Кожна дрібниця може допомогти нам знайти міністра, донье Маріано, – втрутився Варгас. – Прошу вас.

Секретарка вагалася.

– Дон Маурісіо розпитував сеньйора Болеа про деяких арештантів. Він хотів знати, чи вони досі живі, чи досі у в’язниці, чи, може, їх звільнили або перевели. Навіщо, він не казав.

– Ви пам’ятаете прізвища арештантів, про яких згадував міністр?

– Там було багато прізвищ. До того ж відтоді минуло чимало часу.

– Прізвище Сальгадо було одним із них?

– Так, гадаю, що так.

– Більше ви нікого не пригадуете?

– Ще одне-едине прізвище, яке я чітко пам’ятаю, – це Март?н. Давид Мартін.

Алісія перезирнулася з Варгасом, який записав щось у своєму нотатнику.

– Може, ще когось?

– Ще, здається, було прізвище якесь іноземне, французьке абощо. Точно не пригадую. Кажу ж вам, це сталося багато років тому. Яке значення це може мати сьогодні?

– Цього ми не знаємо, донье Маріано, але повинні дослідити всі можливості. Повертаючись до листів… Коли ви показали їх міністрові вперше, чи не пригадуєте, як він на них відреагував? Може, сказав щось, що привернуло вашу увагу?

Секретарка похитала головою.

– Ні, він не сказав нічого особливого. Здавалося, дон Маурісіо навіть не надав тим листам важливості. Лише сховав їх у шухляду й наказав наступні подібні листи віддавати йому до рук.

– Не розпечатуючи їх?

Донья Маріана кивнула.

– Дон Маурісіо просив вас не розповідати нікому про існування цих листів?

– У цьому не було потреби. Я не маю звички обговорювати справи дона Маурісіо з тими, кого вони не стосуються.

– Міністр часто просив вас зберігати його таємниці, донье Маріано? – запитала Алісія.

Вальсова секретарка стиснула губи й не відповіла.

– У вас ще є запитання, капітане? – роздратовано звернулася вона до Варгаса.

Алісія не дозволила доньї Маріані ухилитися від розмови з нею і подалася вперед так, щоб опинитися в секретарки просто перед очима.

– Вам було відомо, що дон Маурісіо клопотався перед каудильйо про помилування Себастьяна Сальгадо?

Донья Маріана глянула на неї згори донизу, вже навіть не намагаючись приховати ту ворожість, яку викликала в неї Алісія. Секретарка обернулася за підтримкою до Варгаса, але той сховав очі у свій нотатник.

– Звісно, мені це було відомо.

– Вас це не здивувало?

– Чому б це мало мене здивувати?

– Міністр вам казав, чому вирішив це зробити?

– Із гуманістичних намірів. Дон Маурісіо дізнався, що Себастьян Сальгадо дуже хворий і йому вже недовго лишилося на цьому світі. Пан міністр

хотів, щоб Сальгадо відвідав своіх рідних, щоб він мав змогу померти не у в'язниці, а в родинному колі.

– Згідно з рапортом поліції, після двадцяти років, проведених у в'язниці, у Себастьяна Сальгадо не лишилося родичів, про яких було б відомо, – зауважила Алісія.

– Дон Маурісіо – палкий прихильник національного примирення і прагне до якнайшвидшого загоєння ран минулого. Можливо, вам це важко зрозуміти, але е люди, яким притаманне християнське милосердя й великодушність.

– У такому разі чи вам відомо про інші випадки за час вашої роботи на пана міністра, коли б дон Маурісіо клопотався про помилування для котрогось із тих сотень чи тисяч політичних арештантів, що за багато років пройшли крізь в'язницю, комендантом якої він був?

Донья Маріана у відповідь, наче отруеним клинком, різонула крижаною посмішкою.

– Ні, мені про такі випадки не відомо.

Алісія і Варгас коротко перезирнулися. Поліціянт дав напарниці зрозуміти, що цю тему краще облишити: було зрозуміло, що цей шлях іх нікуди не приведе. Алісія знову подалася вперед, і донья Маріана хоч-не-хоч змушена була поглянути на неі.

– Ми вже закінчуемо, донье Маріано. Дякуемо за вашу терплячість. Ця зустріч, про яку ви згадували раніше, з комерційним директором видавництва «Аріадна»…

– Сеньйором Каскосом.

– Так, із сеньйором Каскосом, дякую. Ви не знаете, чого вона могла стосуватися?

Донья Маріана глянула на Алісію з таким виразом, ніби вважала зайвим пояснювати, яким безглуздим видалося ій це запитання.

– Видавничих справ, як легко здогадатися.

– Зрозуміло. А пан міністр часто обговорюе службові справи зі своіми працівниками у себе вдома?

– Я не розумію, до чого ви ведете.

– Чи не могли б ви пригадати, коли таке траплялося востанне?

– Раніше такого не траплялося, це правда.

– А про цю зустріч із Каскосом домовлялися ви?

Донья Маріана похитала головою.

– Як я вже вам казала, міністр сам записав іі в розклад своею власною рукою.

– А часто дон Маурісіо заплановуе зустрічі без вашого відома? «Своею власною рукою»?

Секретарка холодно глянула на неі.

– Ні, не часто.

– І, попри це, ви все ж не згадали про цей факт у своїх свідченнях.

– Я вам уже сказала, що це не видалося мені важливим. Сеньйор Каскос працює на дона Маурісіо. Немає нічого дивного в тому, що вони запланували зустрітися, адже це траплялося вже не вперше.

– Он як?

– Так. Вони час від часу зустрічалися й раніше.

– У цьому будинку?

– Як мені відомо, ні.

– Ці зустрічі влаштовували ви чи сам дон Маурісіо?

– Не пам’ятаю. Треба переглянути мої записи. Яка різниця?

– Пробачте мою настирливість, але, може, сеньйор Каскос, коли з’явився на зустріч, повідомив вам, про що міністр того ранку хотів із ним поговорити?

Донья Маріана на якусь хвилю замислилася.

– Ні. Тоді головним завданням було знайти міністра, і мені не спало на думку, що справи з працівником середньої ланки можуть бути пріоритетними.

– Сеньйор Каскос – працівник середньої ланки? – запитала Алісія.

– Так.

– Щоб ми могли порівняти, скажіть, будь ласка, працівником якої ланки е ви, донье Маріано?

Варгас непомітно штовхнув Алісію ногою. Секретарка підвелася з суворим виразом обличчя, даючи зрозуміти, що аудієнцію закінчено і час прощатися.

– Прошу мені вибачити. Якщо більше нічим не можу вам допомогти… – Вона вказала на двері, ввічливо, але рішуче запрошуючи Алісію і Варгаса покинути маеток. – За відсутності дона Маурісіо його справи потребують моеі уваги.

Варгас устав із канапи й кивнув, збираючись іти за доньею Маріаною. Він уже почав рухатися до виходу, коли помітив, що Алісія далі сидить на канапі, сьорбаючи чай, до якого навіть не торкнулася під час усіеі розмови. Варгас і секретарка обернулися до неі.

– Власне кажучи, е ще дещо, чим ви можете нам допомогти, донье Маріано, – промовила Алісія.

Вони пройшли за доньею Маріаною лабіринтом коридорів і опинилися перед сходами, що збігали на вежу. Вальсова секретарка вела перед мовчки й не озираючись, а за нею тягнулася аура неприязні, яку можна було ледве не намацати в повітрі. Струмені дощу, які омивали фасад будинку, кидали моторошні відсвіти крізь фіранки й великі вікна, створюючи враження, що «Вілла Мерседес» поринула під води якогось озера. Дорогою ім трапилася ціла армія слуг та працівників маленької Вальсової імперіі, які,

побачивши донью Маріану, схиляли голови, а деякі навіть спинялися, поштиво відступаючи вбік. Варгас і Алісія, час від часу обмінюючись збентеженими поглядами, спостерігали ці ієрархічні церемонії у виконанні слуг і лакеів міністра.

Унизу гвинтових сходів, що вели до кабінету на верхівці вежі, донья Маріана зняла зі стіни олійний ліхтар і збільшила яскравість полум'я. Вони підіймалися в цій бульбашці бурштинового світла, тягнучи за собою тіні по стінах. Опинившись перед дверима до кабінету, секретарка обернулася й, цього разу ігноруючи Варгаса, уп'ялася своїми отруєними злістю очима в Алісію. Та спокійно всміхнулась у відповідь і простягнула долоню. Донья Маріана, зібгавши губи, дала ій ключі.

– Нічого не чіпайте. Усе має лишатися на своїх місцях. А перед тим як поіхати, не забудьте залишити ключі мажордомові.

– Красно дякуемо, донье… – промовив Варгас.

Донья Маріана обернулася й, нічого не відповівши, рушила сходами вниз, забравши ліхтар і лишивши іх стояти в темряві перед дверима.

– Оце так вдало поспілкувалися, – зауважив Варгас. – Цікаво, скільки часу знадобиться доньі, щоб зателефонувати Гарсіі Новалесу й наскаржитися, насамперед на тебе.

– Менше хвилини, – вирішила Алісія.

– Щось мені підказуе, що працювати з тобою буде справжне задоволення.

– Можеш підсвітити?

Варгас дістав запальничку й підніс вогник до замкової щілини, щоб Алісія могла вставити ключ. Кругла ручка скреготнула металічним звуком, коли дівчина повернула іі.

– Наче мишоловка, – промовив Варгас.

У світлі вогника запальнички Алісія вишкірилася до нього недоброю посмішкою, якої Варгас волів би не бачити.

– Лишайте сподівання всі, хто входить [28 - Напис над воротами до пекла в «Божественній комедіі» Данте Аліг'єрі. Переклад Є. Дроб'язка.], – проказала вона.

Варгас загасив запальничку й штовхнув двері досередини.

8

Вальсів кабінет був залитий сіруватим сяйвом. Свинцеве небо й сльози дощу застилали вікна. Алісія і Варгас пройшли до приміщення, яке видалося ім кормовою каютою на розкішній яхті. Кабінет мав овальну форму. Посередині чільне місце посідав великий робочий стіл зі шляхетної деревини. Довкола нього майже весь простір уздовж стін займала домашня бібліотека, зроблена спіраллю, що, здавалося, закручувалася, наче ласо, здіймаючись до скляного ліхтаря на самій верхівці вежі. Лише в одному місці стіна була вільна від поличок із книжками – перед столом висіла дошка з десятками фотографій у рамочках. Алісія і Варгас підійшли поближче, щоб роздивитися

світлини. На всіх було одне-єдине обличчя: така собі фотографічна біографія, від дитинства до підліткового віку й першої юності. Дівчинка, бліда й світлява, зростала перед очима глядача, проживаючи все своє життя за сотню миттевостей.

– Схоже, таки е людина, яку міністр любить більше, ніж самого себе, – мовила Алісія.

Варгас затримався на якусь мить, розглядаючи портрети, тимчасом як Алісія підійшла до Вальсового столу. Вона відсунула адміральський фотель і всілася в нього. Потім поклала долоні на шкіряну оббивку й оглянула приміщення.

– І яким світ здається звідти? – запитав Варгас.

– Маленьким.

Алісія ввімкнула настільну лампу. Приміщення сповнилося теплим порохнистим світлом. Дівчина висунула верхню шухляду й виявила там різьблену дерев'яну шкатулку.

Варгас наблизився й присів на кут столу.

– Якщо це зволожувач для сигар, я б не відмовився від першокласної «монтекрісто» [29 - Марка дорогих сигар.], – промовив поліціянт.

Алісія розкрила скриньку. Та була порожньою. Середина її була оббита блакитним оксамитом і мала заглиблення, призначені, схоже, для револьвера. Варгас нахилився й провів рукою по борту шкатулки. Понюхавши пальці, він кивнув.

Дівчина висунула другу шухляду. Перед іхніми очима опинилася ціла колекція шкатулок, акуратно розставлених, наче на виставку.

– Схоже на маленькі труни, – промовила Алісія.

– Гляньмо, чи всередині немає мерців, – запропонував Варгас.

Алісія розкрила одну зі шкатулок. У ній був чорний лакований стрижень, увінчаний ковпачком із білою зіркою на самому кінчику. Дівчина дістала його зі скриньки й, усміхаючись, зважила на долоні. Потім зняла ковпачок і стала помалу крутити один із кінців. Перо із золота й платини, яке, здавалося, витворили якісь маги-ювеліри, зблиснуло в її руках.

– Чарівна ручка Фантомаса? – запитав Варгас.

– Майже. Це перша перова авторучка, виготовлена фірмою «Монблан», – пояснила Алісія. – 1905 року. Страшенно дорога річ.

– А звідки ти це все знаеш?

– Леандро має таку саму.

– Схоже, для тебе вона цінніша.

Алісія поклала ручку в шкатулку й засунула шухляду на місце.

– Так. Леандро пообіцяв подарувати її мені того дня, коли я вийду у відставку.

– І коли ж це станеться?

– Скоро.

Вона намірилася висунути третю й останню шухляду, коли зауважила, що та замкнена. Алісія глянула на Варгаса, який заперечно похитав головою.

– Якщо тобі потрібен ключ, спускайся й проси свою подругу донью Маріану.

– Мені б не хотілося ii турбувати. Вона така зайнята «справами дона Маурісіо»…

– То що ти пропонуеш?

– Я гадала, вас в Головному управлінні вчать, як застосовувати грубу силу.

Варгас зітхнув.

– Відійди, – наказав поліціянт.

Відтак опустився навколішки перед тумбою з шухлядами й дістав із кишені піджака руків'я зі слонової кістки, яке розклав у двосічний ніж із зубчастим лезом.

– Не думай, що лише ти знаешся на колекційних речах, – мовив Варгас. – Подай-но мені канцелярський ножик.

Алісія виконала його прохання, і поліціянт заходився своїм ножем колупати в замку, а канцелярський просунув у щілину між шухлядою і корпусом столу.

– Щось мені підказуе, що ти вже не вперше робиш таке, – зауважила Алісія.

– У кожного мае бути якесь хобі. Хтось ходить на футбол, а хтось відмикае замки без ключа…

Операція тривала трохи більше ніж дві хвилини. Пролунало металічне клацання, і канцелярський ніж упав до шухляди, коли замок піддався. Варгас витягнув лезо своеі навахи [30 - Іспанський складаний ніж.] із замкової щілини. На клинку не лишилося жодноі подряпини чи пощербини.

– Гартована сталь? – запитала Алісія.

Варгас вправно склав ніж, сперши вістрям об підлогу, і сховав назад до внутрішньоі кишені піджака.

– Колись мусиш мене навчити бавитися з цією штукенцією.

– Якщо добре поводитимешся, – відказав Варгас, висуваючи шухляду.

Алісія нетерпляче зазирнула всередину. Шухляда була порожньою.

– Тільки не кажи, що я даремно зламував письмовий стіл міністра.

Дівчина не відповіла. Вона опустилася навколішки поруч із Варгасом, помацала внутрішній бік шухляди, простукала кісточками пальців по дошках.

– Міцний дуб, – сказав поліціянт. – Тепер таких меблів уже не роблять…

Алісія збентежено насупила чоло.

– Тут ми нічого не знайдемо, – зауважив Варгас, підводячись. – Їдьмо краще до управління, подивимося на листи Сальгадо.

Алісія не звернула уваги на його слова. Вона далі обмацувала середину шухляди і ii спід. Бокові стінки шухляди виступали на два пальці нижче ii дна.

– Допоможи мені вийняти ii, – попросила дівчина.

– Тобі мало виламати замок, тепер ти хочеш розібрати весь стіл, – пробурмотів Варгас.

Поліціянт жестом наказав ій відступити і витягнув шухляду повністю.

– Бачиш? Нічого.

Алісія перевернула шухляду. До споду двома шматками ізострічки, наліпленими навхрест, був прикріплений предмет, схожий на книжку. Дівчина акуратно відліпила ізострічку. Варгас торкнувся клейкоі поверхні.

– Приклеено недавно.

Алісія поклала книжку на стіл. Відтак знову сіла у фотель і присунулася до світла. Варгас присів навпочіпки обік неі і зацікавлено поглянув на дівчину.

Книжка мала сотні дві сторінок і була оправлена чорною шкірою. Ні на обкладинці, ні на корінці назви не було. Єдиною прикметною ознакою на палітурці була тиснена золотом гравюра у формі спіралі. Зображення створювало щось на кшталт зорової омани: читачеві, який тримав книгу в руках, здавалося, що він дивиться на закручені, як мушля равлика, гвинтові сходи, що спускаються углиб.

На перших трьох сторінках не було нічого, крім трьох начерків перовою ручкою, що зображали шахові фігури: туру, пішака й королеву. Своіми рисами фігури дещо скидалися на людей. Королева мала чорні очі й вертикальні, як у плазунів, зіниці. Алісія перегорнула сторінку й нарешті натрапила на назву твору.

Лабіринт духів VII

Аріадна і Багряний Князь

Текст та ілюстрації Віктора Маташа

Під назвою була майстерна ілюстрація, що займала цілий розворот і була виконана чорним чорнилом. Малюнок зображував примарне на вигляд місто, у якому будинки мали обличчя, а хмари, наче гадюки, повзли поміж дахами. На вулицях палали багаття і здіймалися стовпи диму, а на вершечку гори над містом нависав великий хрест, охоплений полум’ям. Алісія впізнала на малюнку подобу Барселони. Однак Барселони інакшоі, Барселони, перетвореноі на нічний кошмар, побачений очима дитини. Алісія взялася далі гортати сторінки й затрималася на ілюстрації, що зображала храм Святоі Родини. На малюнку будівля, здавалося, жила своім власним життям.

Незавершений собор повз, неначе дракон, а чотири вежі Різдвяного фасаду звивалися до сірчаних небес, закінчуючись головами, що вергали вогонь.

– Ти бачила колись щось подібне? – запитав Варгас.

Алісія звільна похитала головою. На кілька хвилин вона поринула в дивний всесвіт, образи якого спливали з тих сторінок: мандрівний цирк із тваринами, що ховаються від світла; безкрайній цвинтар, що здіймається нагромадженням гробівців, і душі, що линуть до неба, пронизуючи хмари; судно, що сіло на мілину біля берега, всіяного рештками кораблетрощі, і море трупів, затягнутих під воду. А над усією цією химерно-фантастичною Барселоною владарює він, вбраний у туніку, що розвівається на вітрі, – Багряний Князь із обличчям янгола й очима вовка, що спостерігає з маківки собору на вулиці, які вирують унизу під його ногами.

Алісія загорнула книжку, ошелешена тою дивною порочною силою, що йшла від малюнків. І тоді дівчина зрозуміла: те, що вона тримала в руках, було лише дитячою казкою.

9

Коли вони спускалися з вежі сходами, Варгас м’яко притримав Алісію за лікоть.

– Треба сказати доньі Маріані, що ми знайшли ту книжку й забираємо її з собою.

Погляд Алісії вп’явся у руку Варгаса, і той прибрав її з вибачливим жестом.

– Мені здалося, що я достатньо зрозуміло висловилася про те, що не хочу більше її турбувати.

– Тоді принаймні треба згадати про книжку у звіті…

Замість відповіді Алісія зиркнула на нього непроникним поглядом. Варгасові спало на думку, що її зелені очі зблискують у півмороці, наче монети, які лежать на дні водойми, і надають своїй власниці дещо потойбічного вигляду.

– Я маю на увазі, оформити її як речовий доказ… – уточнив поліціянт.

– Доказ чого?

Тон Алісії був холодний, різкий.

– Того, що поліція виявила під час розслідування…

– Якщо бути точним, то книжку виявила не поліція. Книжку виявила я. А ти лише виламав замок на шухляді.

– Слухай-но…

Алісія рушила сходами вниз, не давши йому договорити. Варгас навпомацки кинувся за нею.

– Алісіе…

Парк зустрів іх мрячкою, що приставала до одягу, наче скляний пил. Служниця дала ім парасолю, проте, перш ніж Варгас устиг іі розкласти, Алісія вже прямувала до гаража, не чекаючи на нього. Поліціянт поквапився й, наздогнавши іі, прикрив від дощу парасолею.

– Будь ласка, – промовив він.

Варгас помітив, що Алісія трохи накульгує і зціплює зуби.

– Що сталося?

– Нічого. Давня рана. А вогкість у пригоді не стае. Пусте.

– Якщо хочеш, можеш зачекати мене, я піджену машину сюди, – запропонував поліціянт.

І знову Алісія наче не розчула його слів. Вона втупила очі кудись у далечінь, розглядаючи між деревами ледь помітне видиво – якусь будівлю, укриту запоною дощу.

– Що там? – запитав Варгас.

Алісія рушила вперед, лишивши його з парасолею в руці.

– Матір Божа! – пробурмотів поліціянт, укотре вже кидаючись за Алісією.

Коли він іі наздогнав, дівчина лише вказала на якусь споруду, схожу на оранжерею, заховану в глибині саду.

– Там хтось був, – промовила вона. – Стежив за нами.

– Хто б це міг бути?

Алісія спинилася на мить і замислилась.

– Ти йди до гаража. Я буду за хвилину.

– Ти впевнена?

Дівчина кивнула.

– Візьми принаймні парасолю…

Варгас дивився, як вона, злегка накульгуючи, зникае за імлистою завісою, перетворюючись на ще одну тінь серед дерев.

10

Під іі ногами простягнувся хідник із білуватого каменю. У шпаринах між тесаними брилами рівними лініями розрісся мох. Алісіі доріжка видалася брукованою надгробними плитами, вкраденими зі цвинтаря. Стежка заглиблювалася у вербовий гайок. Краплі дощу падали з віття дерев, яке торкалося Алісіі, коли та проходила повз нього, немов чиісь руки, що хотіли іі затримати. Попереду маячіла споруда, яка спершу видалася дівчині оранжереею, але тепер, зблизька, мала вигляд якогось неокласичного шатра. Мініатюрна залізниця, що оббігала весь маеток по

периметру, проходила повз цю будівлю, біля головного входу до якої було споруджено перон, мовби на справжній залізничній станції. Алісія переступила через рейки й піднялася по сходах, що вели до прочинених дверей. Біль пульсував і шпигав у стегні, неначе ногу було обкручено колючим дротом. Дівчина спинилася на якусь мить, щоб звести дух, а відтак штовхнула двері, які з тихим рипінням подалися вперед.

Спершу Алісія подумала, що потрапила до закинутої багато років тому танцювальної зали. Зі стелі, мов наморозь, звисали дві кришталеві люстри, а на шарі пилу, що вкривав дерев'яну підлогу, помережану ромбічними візерунками, виднілися сліди чиїхось ніг.

– Агов! – гукнула Алісія.

Голос її облетів залу й луною повернувся без відповіді. Вервечка кроків губилася в півмороці. Трохи далі місце вздовж усієї стіни займала шафа з темного дерева, поділена на невеличкі комірки на кшталт похоронних ніш. Алісія рушила по слідах, але відразу ж зупинилася, помітивши, що хтось на неї дивиться. Із темряви виринув скляний погляд, який належав обличчю зі слонової кістки, що посміхалося злостиво й виклично. Лялька мала руде волосся і вбрана була в чорну шовкову сукню. Алісія пройшла ще кілька метрів і зауважила, що лялька тут не одна. У кожній із тих комірок розміщувалося по фігурі в розкішних строях. Алісія нарахувала близько сотні ляльок, усі посміхалися, усі незмигно дивилися на неї. Вони були завбільшки з дитину, і навіть у темряві можна було розгледіти, з якою майстерністю виготовлено кожну їхню найдрібнішу деталь: від блиску нігтів чи білосніжних зубчиків, що визирали поміж нафарбованими губами, аж до райдужки їхніх очей.

– Хто тут?

Голос донісся з глибини зали. Алісія розгледіла чиюсь постать, що сиділа в кутку на стільці.

– Мене звати Алісія. Алісія Гріс. Я не хотіла тебе налякати.

Постать підвелася й повільно наблизилась. Коли вона виринула з темряви і стала на краю тьмяного світла, що линуло крізь дверний отвір, Алісія впізнала обличчя дівчинки, яке бачила на світлинах у Вальсовому кабінеті.

– У тебе гарна колекція ляльок.

– Вони майже нікому не подобаються. Батько каже, що мої ляльки скидаються на вампірів. Більшість людей вони лякають.

– Тим-то вони мені й подобаються, – сказала Алісія.

Мерседес пильно пригледілася до своєї незвичної гості. На мить дівчинка подумала, що та чимось подібна до експонатів її колекції, немовби котрась із ляльок, замість навіки застигнути в дитинстві, вирізьбленому в слоновій кістці, виросла й перетворилася на жінку з плоті, крові й пітьми. Алісія всміхнулася їй і простягнула руку.

– Ти Мерседес, еге ж?

Дівчинка кивнула й потисла руку. Щось у холодному й пронизливому погляді цієї жінки заспокоювало її та викликало довіру. Мерседес вирішила, що її новій знайомій трохи менше ніж тридцять років, хоча, подібно як і з ляльками, що ближче дівчинка придивлялася до неї, то тяжче було визначити її справжній вік. Вона мала точену талію і була вдягнута так, як потайки завжди хотілося вдягатися Мерседес, хоча дівчинка не мала певності, що

батько чи донья Ірена бодай колись ій це дозволять. Гостя випромінювала ту непоясненну ауру, що, як було відомо Вальсовій доньці, заворожувала чоловіків, змушуючи їх поводитися, як діти – чи як старці – і облизуватися, коли жінка проходила повз них. Мерседес бачила, як вона приїхала разом із якимось поліціянтом і заходила до будинку. Думка про те, що хтось у верхах розглядае цю людину як найвідповіднішу для того, щоб знайти батька Мерседес, здавалася такою самою незбагненною, як і обнадійливою.

– Ви приїхали сюди через мого батька, адже ж так?

Алісія кивнула.

– Звертайся до мене на «ти». Я не набагато старша за тебе.

Мерседес знизала плечима.

– Мене вчили казати «ви» геть усім.

– А мене вчили поводитися як сеньйорита з хорошої родини, і ось що з мене вийшло.

Мерседес тихенько, дещо сором'язливо, засміялася. Алісія подумала, що Вальсова донька не звикла сміятися і робить це так само, як і дивиться на світ: як дівчинка, що ховаеться в тілі жінки, або ж як жінка, що ій усе свое життя довелося прожити в дитячій казці зі слугами й ляльками, які мають скляне нутро.

– Ви з поліції?

– Щось на кшталт цього.

– Ви не схожі на поліціянтку.

– Ніхто не е тим, на кого схожий.

Мерседес зважила ці слова.

– Мабуть, ні.

– Можна присісти? – запитала Алісія.

– Звісно…

Мерседес поквапилася принести з кутка два стільці й поставила їх у смужці світла, що падало крізь відчинені двері. Алісія обережно опустилася на стілець. Дівчинка, миттю прочитавши на обличчі жінки страждання, кинулася, щоб допомогти. Алісія кволо всміхнулася, чоло іі вкрилося плівкою холодного поту. Мерседес завагалася на мить, але потім витерла його хустинкою, яку дістала з кишені. Коли вона це робила, то усвідомила, що шкіра в Алісіі така ніжна й така бліда, що дівчинці захотілося погладити іі кінчиками пальців. Вона відігнала цю думку, відчуваючи, що невідь-чому застидалася.

– Вам уже краще? – запитала вона.

Алісія кивнула.

– Що сталося?

– Це давня рана. Ще з тих часів, коли я була маленькою дівчинкою. Часом, коли дощить або дуже вогко, вона починає боліти.

– Нещасливий випадок?

– Щось на кшталт цього.

– Мені шкода.

– Таке трапляється. Ти не проти, якщо я поставлю тобі кілька запитань?

Очі дівчинки наповнилися тривогою.

– Про мого батька?

Алісія кивнула.

– Ви збираетеся його відшукати?

– Я збираюся спробувати.

Мерседес благально глянула на неі.

– Поліція не зможе його знайти. Це мусите зробити ви.

– Чому ти так кажеш?

Вальсова донька опустила очі.

– Тому що мені здається, він не хоче, щоб його знайшли.

– А чому ти так думаеш?

Мерседес далі стояла з похиленою головою.

– Не знаю…

– Донья Маріана розповіла, що того ранку, коли твій батько зник, ти сказала ій, ніби він пішов назавжди й ніколи не повернеться…

– Це правда.

– Того вечора батько сказав тобі щось, що змусило тебе так думати?

– Я не знаю.

– Ти говорила з ним того вечора, коли відбувався бал-маскарад?

– Я піднялася до нього в кабінет. Він так і не з’явився на балі. Був у кабінеті з Вісенте.

– Вісенте Кармоною, своім охоронцем?

– Так. Він був засмучений. Мав дивний вигляд.

– Він пояснив тобі, чому засмучений?

– Ні. Батько каже мені тільки те, що, на його думку, мені хочеться почути.

Алісія засміялася.

– Усі батьки так роблять.

– Ваш також?

Алісія лише всміхнулася, і Мерседес не наполягала на відповіді.

– Я пам’ятаю, що коли зайшла до кабінету, батько розглядав книжку.

– А не пам’ятаєш, чи це була книжка в чорній обкладинці?

На обличчі Мерседес з’явилося здивування.

– По-моєму, так. Я запитала батька, що це за книжка, і він відповів, що вона не для юних дівчаток. Мені здалося, він не хотів, щоб я її бачила. Мабуть, це була заборонена книжка.

– Твій батько має заборонені книжки?

Мерседес кивнула, знову з відтінком сором’язливості.

– У замкненій шафі у своєму кабінеті в міністерстві. Він не знає, що мені відомо про це.

– Ну, від мене він не дізнається. Скажи-но, а батько часто брав тебе з собою до свого кабінету в міністерстві?

Мерседес похитала головою.

– Я була там лише два рази.

– А в місті?

– Мадриді?

– Так, у Мадриді.

– Тут у мене є все, що потрібно, – відказала дівчинка не надто впевнено.

– Можливо, якось ми з тобою виберемося до міста разом. Прогуляємося. Або сходимо в кіно. Ти любиш кіно?

Мерседес закусила губу.

– Я ніколи там не була. Але мені хотілося б сходити з вами.

Алісія взяла долоні дівчинки у свої й усміхнулася щонайприязніше.

– Ми підемо на Кері Гранта.

– Я не знаю, хто це.

– Це ідеальний чоловік.

– Чому він ідеальний?

– Тому що його не існує.

Мерседес знову розсміялася своїм стриманим і невеселим сміхом.

– Що ще сказав тобі батько того вечора? Ти щось ще пам’ятаєш?

– Не багато. Сказав, що любить мене. І любитиме, хай що б там не сталося.

– Ще щось?

– Батько був знервований. Він побажав мені доброї ночі й лишився в кабінеті розмовляти з Вісенте.

– Може, ти чула щось із іхньої розмови? – запитала Алісія.

– Підслухувати за дверима недобре…

– А я завжди гадала, що тільки так можна почути найцікавіші розмови, – зауважила Алісія.

Мерседес лукаво всміхнулася.

– Батько гадав, що хтось там був. Під час балу. У його кабінеті.

– Він не сказав хто?

– Ні.

– Що ще? Нічого не привернуло твоєї уваги?

– Щось про список. Батько сказав, що хтось має список. Хто, я не знаю.

– А що це за список, про який вони говорили?

– Не знаю. Список із чисел, мабуть. Мені шкода. Я хотіла б допомогти вам більше, але це все, що мені вдалося розчути…

– Ти мені й так дуже допомогла, Мерседес.

– Справді?

Алісія кивнула й погладила її по щоці. Ніхто так не гладив Мерседес відтоді, як пальці її матері, що десять років тому опинилася прикутою до ліжка, перетворилися на рибальські гачки.

– Як ти гадаєш, що мав на увазі твій батько, коли казав «хай що б там не сталося»?

– Не знаю…

– Твій батько казав таке колись раніше?

Дівчинка не відповіла, лише пильно дивилася на Алісію.

– Мерседес?

– Мені не подобається говорити про це.

– Про що?

– Батько казав ніколи нікому про це не розповідати.

Алісія нахилилася до Мерседес і взяла її за руку. Дівчинка тремтіла.

– Але ж я не ніхто. Мені ти можеш про це розповісти…

– Якщо батько дізнається…

– Він не дізнається.

– Присягаетеся?

– Присягаюся. Нехай я помру, якщо брешу.

– Не говоріть так.

– Розкажи мені, Мерседес. Те, що ти розповіси, залишиться між нами. Даю тобі слово.

Мерседес поглянула на неї очима, затуманеними слізьми. Алісія стисла її руку.

– Мені було років сім чи вісім, точно не пригадую. Я ходила до Школи черниць у Мадриді. Над вечір, коли уроки закінчувалися, батькові охоронці приїжджали, щоб забрати мене. Ми з дівчатами чекали у внутрішньому дворику, обсадженому кипарисами, коли батьки чи слуги з'являться по нас. О пів на шосту. Та сеньйора приходила багато разів. Вона завжди стояла за гратами воріт і дивилася на мене. Часом усміхалася мені. Я не знала, хто ця жінка. Але вона приходила майже щодня. Знаками показувала, щоб я підійшла до неї, та я боялася. Одного дня батькові охоронці затрималися. Щось там сталося у Мадриді, в середмісті. Я пам'ятаю, як машини приїжджали, забирали інших дівчат, аж доки я не лишилася одна. Я не знаю, як це сталося, але коли одна з машин виїжджала, тій сеньйорі вдалося дістатися всередину. Вона підбігла і впала навколішки переді мною. Потім обійняла мене і зайшлася плачем. Стала мене цілувати. Я налякалася й закричала. Прибігли черниці. З'явилися охоронці, і я пам'ятаю, як двоє чоловіків схопили ту жінку попід руки й силоміць потягнули її. Сеньйора лементувала й плакала. Я пам'ятаю, як один із батькових охоронців ударив її в обличчя. Тоді вона дістала щось зі своєї сумочки. Це був пістолет. Охоронці сипонули врозтіч, а сеньйора підбігла до мене. Її обличчя було все в крові. Вона обійняла мене і сказала, що любить, і попросила ніколи її не забувати.

– А що сталося потім?

Мерседес сковтнула слину.

– Потім підбіг Вісенте й вистрілив їй у голову. Сеньйора впала до моїх ніг і лежала там у калюжі крові. Я пам'ятаю, тому що одна з черниць узяла мене на руки і зняла з мене черевички, забризкані кров'ю тої сеньйори. Черниця передала мене охоронцеві, який разом із Вісенте відніс мене до машини. Вісенте завів двигун, і ми помчали на повній швидкості, але я встигла побачити крізь вікно, як двоє охоронців волочили по землі тіло сеньйори…

Мерседес глянула Алісії в очі, і та її обійняла.

– Того вечора батько сказав мені, що та сеньйора була божевільною. Що поліція багато разів затримувала її за спроби викрасти дітей із мадридських шкіл. Він сказав, що ніхто й ніколи не вчинить мені нічого лихого, і що мені вже не треба боятися. І ще наказав мені нікому про це не розповідати. Хай що б там не сталося. До школи я більше ніколи не повернулася. Донья Ірена стала моєю навчителькою, і решту освіти я діставала тут, у цьому будинку…

Алісія, тримаючи Мерседес у обіймах і гладячи по голівці, дала ій виплакатися. Пізніше, коли на дівчинку нарешті спав розпачливий спокій, почувся гудок Варгасовоі машини, і Алісія підвелася.

– Мені вже треба йти, Мерседес. Але я повернуся. І ми прогуляємося Мадридом і сходимо в кіно. А поки мусиш мені пообіцяти, що з тобою все буде гаразд.

Мерседес схопила іі за руки й кивнула.

– Ти знайдеш мого батька?

– Обіцяю.

Алісія поцілувала дівчинку в чоло й пішла, накульгуючи, до виходу. Мерседес сіла на підлогу, обхопивши руками коліна, огорнута темрявою свого, розбитого назавжди, світу ляльок.

11

Дорога назад до Мадрида була позначена дощем і мовчанням. Алісія іхала, заплющивши очі й притулившись головою до запітнілого скла, подумки за тисячу кілометрів звідти. Варгас позирав на неі скоса, час від часу закидаючи вудку, щоб дізнатися, чи не вдасться йому втягнути напарницю в розмову, яка б перекинула місток через ту порожнечу, що супроводжувала іх відтоді, як вони виіхали з «Вілли Мерседес».

– Ти надто жорстко повелася з Вальсовою секретаркою, – зауважив він. – Щоб не сказати інакше.

– Вона гарпія, – пробурмотіла Алісія не дуже приязним тоном.

– Якщо бажаеш, можемо змінити тему й поговорити про погоду, – запропонував Варгас.

– Дощить, – відказала Алісія. – Про що ще ти хочеш поговорити?

– Ти могла б розповісти мені, що сталося там усередині, у тому будиночку в парку.

– Нічого не сталося.

– Одначе ти була там півгодини. Сподіваюся, ти не провела весь цей час, чіпляючись до когось іще. Буде краще, якщо ми не налаштовуватимемо весь світ проти себе від першого ж дня. Повір мені, я знаю, що кажу.

Алісія не відповіла йому.

– Слухай-но, ми зможемо розплутати цю справу тільки тоді, коли працюватимемо разом, – заявив Варгас. – Обмінюватимемося інформацією. Тому що я не твій шофер.

– Якщо так, то я можу іздити на таксі. Завжди так роблю.

Варгас зітхнув.

– Не зважай на мене, гаразд? – сказала Алісія. – Я не дуже добре почуваюся.

Поліціянт пильно глянув на неі. Дівчина далі сиділа із заплющеними очима і стискала стегно з виразом муки на обличчі.

– Може, заіхати до аптеки абощо?

– Для чого?

– Не знаю. У тебе не дуже хороший вигляд.

– Дякую.

– Пошукати якесь знеболювальне?

Алісія похитала головою. Дихання іі було уривчастим.

– Можеш зупинитися на хвилинку? – нарешті промовила вона.

За сотню метрів Варгас помітив придорожний ресторанчик біля станціі техобслуговування, де прилаштувалося з десяток вантажівок. Він з'іхав з шосе й зупинив машину просто перед входом до закладу. Відтак вискочив із автомобіля й, оббігши його, відчинив Алісіі дверцята й простягнув руку.

– Я сама.

Після двох невдалих спроб Варгас підхопив-таки іі попід руки й витягнув із машини. Узявши сумочку, яку Алісія залишила на сидінні, він повісив іі дівчині на плече.

– Іти можеш?

Алісія кивнула й рушила до дверей. Варгас м'яко підтримував іі попід руку, і цього разу напарниця не пручалася. Зайшовши до бару, поліціянт за звичкою перебіг очима по приміщенню, оглянувши входи, виходи й публіку, що зібралася там. Гурт далекобійників бесідував за столиком, застеленим паперовою скатертиною, на якій стояло домашне вино й газована вода. Кілька іх обернулися, щоб глянути на нових відвідувачів, однак, зустрівшись із Варгасовим поглядом, мовчки втопили своі очі й усю свою сміливість у полумисках із косідо [31 - Косідо (ісп. cocido) – популярна страва іспанськоі кухні, густий суп із квасолі з овочами і м'ясом.]. Офіціант, суб'ект із виглядом трактирника з якоісь оперетки, що проходив повз них із тацею кави, жестом припросив іх сідати на місце, вочевидь призначене для почесних гостей, осторонь плебсу і з виглядом на дорогу.

– За хвилинку я до вас підійду, – сказав офіціант.

Варгас підвів Алісію до столика й посадив на стілець, спиною до відвідувачів бару. Сам усівся навпроти й вичікувально поглянув на дівчину.

– Ти починаеш мене лякати, – промовив він.

– Не лести собі.

Офіціант миттю повернувся і, виструнчившись, осяяв усмішкою таких шановних і неочікуваних гостей.

– Доброго дня! Бажаете замовити щось поісти? Сьогодні у нас смачнюще косідо, фірмова страва моеі господині, але ми можемо проготувати все, що захочете. Стейк…

– Склянку води, будь ласка, – попросила Алісія.

– Уже несу!

Офіціант метнувся по пляшку мінеральноі води й повернувся, прихопивши два написаних рукою меню з ламінованого картону. Він налив дві склянки води й, відчувши, що його присутність е небажаною, шанобливо покинув іх, перед цим промовивши:

– Я залишу меню на випадок, якби вам захотілося його глянути.

Варгас пробурмотів якісь слова подяки й поглянув на Алісію, яка припала до своеі склянки з водою так, наче щойно перетнула Сахару.

– Ти зголодніла?

Дівчина взяла свою сумочку й підвелася.

– Я на хвилинку до туалету. Замов за мене.

Проходячи повз Варгаса, вона поклала руку йому на плече й кволо всміхнулася.

– Не хвилюйся. Зі мною все буде гаразд…

Поліціянт дивився, як Алісія, шкутильгаючи, дісталася до вбиральні й зникла за дверима. Офіціант, що поглядав із-за барноі стійки, мабуть, замислювався над тим, яка ж природа стосунків між цим чоловіком і такою жінкою.

Алісія зачинила двері й замкнулась на засув. У тісній вбиральні смерділо дезінфектантом, а стіни було викладено вицвілим кахлем, списаним непристойними малюнками й не дуже доречними фразами. Вузеньке віконце обрамляло вентилятор, поміж лопатями якого гострими смужками просмикувалося порохниете світло. Алісія підійшла до рукомийника і сперлася на нього. Вона відкрутила кран і пустила воду, від якоі тхнуло іржею. Потім дістала з сумочки металевий футляр. Руки іі тремтіли. Алісія взяла шприц і скляну пляшечку з гумовим корком. Занурівши голку в пляшечку, дівчина набрала півшприца. Потім постукала по ньому пальцем і натиснула на поршень, доки на кінчику голки не зібралася густа й блискуча крапля. Після цього підійшла до унітаза, опустила накривку, сіла, спершись на стіну, і лівою рукою закасала одяг аж до пояса. Помацавши внутрішній бік стегна, вона глибоко вдихнула, а потім увігнала голку трохи вище краю панчохи і випорснула весь уміст шприца. За кілька секунд вона відчула немовби поштовх. Шприц випав ій із рук і свідомість затуманилася, тимчасом як відчуття прохолоди розповзалося по іі жилах. Алісія прихилилася до стіни й кілька хвилин провела не думаючи ні про що, окрім ціеі крижаноі зміі, що звивалася в іі тілі. Якоісь миті дівчині здалося, що вона знепритомніла. Алісія розплющила очі, не розуміючи де вона, не впізнаючи смердючоі й похмуроі комірчини. Їі увагу привернув далекий звук, немовби хтось стукав у двері.

– Алісіе! З тобою все гаразд?

Голос Варгаса.

– Так, – над силу промовила вона. – Уже виходжу.

Минуло кілька секунд, а потім кроки поліціанта стали віддалятися. Алісія витерла струминку крові, що потекла по стегні, й опустила спідницю. Потім підібрала шприц, що тріснув, і поклала його назад до футляра. Відтак умилася й витерла обличчя туалетним папером, що висів на цвяху, забитому в стіну. Перш ніж вийти із вбиральні, вона глянула на себе в дзеркало. Подібна була до одніеі з ляльок Мерседес. Алісія підфарбувала губи й розгладила одяг. Потім глибоко вдихнула й приготувалася повернутися до світу живих.

Підійшовши до столика, вона сіла навпроти Варгаса й обдарувала його своею щонайчарівливішою усмішкою. Поліціянт тримав кухоль із пивом, до якого ледве доторкнувся, і дивився на Алісію, не приховуючи стурбованості.

– Я замовив стейк, – нарешті промовив він. – Із кров'ю. У ньому багато білка.

Алісія кивнула, даючи зрозуміти, що цілком схвалює його вибір.

– Я не знав, що замовити, але потім мені спало на думку, що ти, мабуть, кровожерна.

– М'ясо з кров'ю – це едине, чим я харчуюся, – запевнила його Алісія. – І бажано, щоб із невинних жертв.

Варгасові жарт не видався смішним. У його погляді Алісія побачила свое відображення.

– Можеш це сказати.

– Що сказати?

– Те, про що думаеш.

– А про що я думаю?

– Ти думаеш, що я схожа на наречену Дракули.

Варгас насупився.

– Так мені завжди каже Леандро, – промовила Алісія приязним тоном. – Я не ображаюся. Уже звикла.

– Я думав не про це.

– Вибач за те, що було раніше.

– Тобі немае за що вибачатися.

Підійшов офіціант із двома тарілками і послужливим виразом на обличчі.

– Стейк для сеньйорити… і наша фірмова страва, косідо, для кавальеро. Бажаете чогось іще? Може, ще хліба? Домашнього винця?

Варгас заперечно похитав головою. Алісія глянула на свій стейк, який лежав на тарілці серед гарніру з картоплі.

– Якщо хочете, можна трішки підсмажити… – запропонував офіціант.

– Не треба, дякую.

Вони взялися до їжі мовчки, зрідка позираючи одне на одного й обмінюючись заспокійливими усмішками. Алісія не мала апетиту, але змусила себе вдати, ніби стейк їй дуже подобається.

– Смачно. А як твое косідо? Одружився б із кухаркою, що його приготувала?

Варгас відклав ложку й відкинувся на стільці. Алісія знала, що він вивчає її розширені зіниці й причмелений вигляд.

– Скільки ти вколола?

– Це не твоя справа.

– Що це за рана?

– Така, про яку виховані сеньйорити не говорять.

– Якщо ми збираємося працювати разом, мені треба знати, чого очікувати.

– Я ж не твоя наречена. Ця справа триватиме не довше кількох днів. Тобі не доведеться знайомити мене з матір'ю.

На обличчі Варгаса не з'явилося навіть тіні усмішки.

– Мене поранило ще маленькою дівчинкою. Бомбардування під час громадянської війни. Лікар, що збирав мое стегно, не спав цілу добу і зробив усе, що міг. Але, гадаю, в мене там досі лишилося кілька сувенірів від італійської авіації.

– Це сталося в Барселоні?

Алісія кивнула.

– У мене в Генеральній службі був товариш з Барселони, який жив два роки з картечиною завбільшки з оливку, що застрягла йому в аорті, – сказав Варгас.

– І що з ним? Помер?

– На нього наїхав розвізник газет перед вокзалом Аточа [32 - Аточа – один із двох вокзалів Мадрида (другий – вокзал Чамартін).].

– Не можна довіряти газетникам. Наїдуть на тебе за першої-ліпшої нагоди. А ти? Де ти був під час війни?

– То там, то тут. Переважно в Толедо.

– Всередині Алькасара [33 - Алькасар (ісп. Alcazar) – традиційна назва середньовічних фортець в Іспанії, фактично місцева назва замку. Під час громадянської війни в Іспанії відбувалася відома оборона толедського Алькасара повсталими військовими (націоналістами й «фалангістами»), яка тривала від 22 липня до 27 вересня 1936 року й закінчилася перемогою повстанців.] чи зовні?

– Яка різниця?

– Лишилося щось на згадку?

Варгас розщіпнув сорочку й показав їй круглий шрам із правого боку грудей.

– Можна? – запитала дівчина.

Поліціянт кивнув. Алісія нахилилася й торкнулася рубця пальцями. Офіціант за барною стійкою впустив на підлогу склянку, яку витирав.

– Нічогенький шрам, – сказала Алісія. – Болить?

Варгас защіпнув сорочку.

– Тільки коли сміюся. Я серйозно.

– Із такою роботою ти, либонь, і на аспірин не заробляєш.

Варгас нарешті всміхнувся. Алісія піднесла свою склянку з водою.

– За наші страждання.

Поліціянт підняв свою, і вони цокнулися. Далі іли мовчки: Варгас підчищав свою тарілку, Алісія дзьобала своє м’ясо то тут, то там. Коли дівчина відставила тарілку вбік, іі напарник став брати звідти картоплю, якоі Алісія майже не торкнулася.

– То які в нас плани на день? – запитав він.

– Я гадала, що ти міг би з’іздити до Головного управління, щоб дістати копіі листів Сальгадо й розвідати, чи немае новин на тому фронті. А якщо матимеш час, відвідай ще того Каскоса з видавництва «Аріадна». Щось тут не сходиться.

– А ти не хочеш навідатися до нього разом?

– У мене інші плани. Я збираюся заскочити до свого давнього знайомого, який, можливо, зможе нам допомогти. Краще мені піти до нього одній. Він своерідний персонаж.

– Схоже, це обов’язково умова для твоіх друзів. Ти хочеш розпитати в нього про книгу?

– Так.

Варгас показав офіціантові, щоб той приніс ім рахунок.

– Не хочеш кави, чи солодкого чи ще чогось?

– У машині можеш пригостити мене однією з твоіх імпортних цигарок, – відказала Алісія.

– Це ж не було просто хитрим приводом, щоб позбутися мене за першоі-ліпшоі нагоди, адже ж ні?

Алісія похитала головою.

– О сьомій ми зустрінемося в кафе «Хіхон» і «обміняемося» інформаціею.

Варгас суворо поглянув на неі. Дівчина врочисто піднесла долоню.

– Обіцяю.

– Краще тобі дотриматися своеі обіцянки. Де тебе висадити?

– На бульварі Реколетос. Тобі по дорозі.

12

Того року, коли Алісія Гріс прибула до Мадрида, її наставник і керівник Леандро Монтальво розповів, що кожен, хто прагне зберегти здоровий глузд, повинен мати в цьому світі місце, де він міг би й хотів би загубитися. Це місце – останній притулок, така собі прибудова до душі, куди людина завжди може втекти, щоб замкнутися там і викинути ключі, коли світ зазнає краху у своїй комедії абсурду. Однією з найдратівливіших звичок Леандро було те, що він завжди мав рацію. Із часом Алісія зрештою підкорилася очевидному й вирішила, що, можливо, настала мить знайти собі власний притулок, адже абсурдність світу більше не видавалася їй комедією, перетворившись на просту рутину. Одного разу долі таки забажалося здати їй на руки хороші карти. Як і всі великі відкриття, сталося це тоді, коли Алісія найменше цього очікувала.

Одного далекого дня її першої осені в Мадриді злива зненацька захопила дівчину, коли та прогулювалася бульваром Реколетос. Посеред алеї Алісія побачила розкішний, у класичному стилі, будинок, який видався їй музеєм і в якому вона вирішила перечекати негоду. Змокла до рубця, вона піднялася сходами, довкола яких стояли прегарні статуї, і не зауважила напису над входом. Якийсь чоловік із флегматичним виразом обличчя й поглядом пугача стояв на порозі, спостерігаючи за дощем, і побачив Алісію. Його хижі очі вп’ялися в неї, немов у дрібного гризуна.

– Добрий день! Що у вас тут показують? – запитала навмання Алісія.

Чоловік вбирав її своїми схожими на дві лупи очима, і враження про дівчину в нього склалося вочевидь не найкраще.

– У нас тут показують терплячість, сеньйорито, а ще вряди-годи подивування перед нахабством невігласів. Це Національна бібліотека.

Чи то сповнившись співчуття до неї, чи то просто від нудьги кавальєро з совиним поглядом повідав дівчині, що вона ступила до однієї з найбільших на планеті книгозбірень, у надрах якої на неї чекають понад двадцять п’ять мільйонів книжок, і якщо Алісія прийшла сюди з наміром скористатися туалетом або переглянути журнали про моду у великій читальній залі, то може забиратися звідси на поталу запаленню легень.

– А можна поцікавитися особою вашої вельможності? – запитала Алісія.

– Уже багато років я не бачив жодної вельможності, але якщо ви маєте на увазі мою скромну персону, то досить сказати, що я є директором цієї установи і що однією з моїх найулюбленіших розваг є виганяти втришия всяких неуків і випадкових зайд.

– Але я хотіла би записатися до вашої бібліотеки.

– А я хотів би написати «Девіда Копперфільда», але ось, стою тут перед вами, із сивиною на голові й досі без бібліографії, вартої на увагу. Як вас на ім’я, кралечко?

– Алісія Гріс, до ваших послуг і до послуг Іспанії.

– Те, що я не лишив для нащадків творів, які могли б стати класикою, не заважає мені відчувати іронію чи недоречність. За Іспанію казати нічого

не буду – нині й без мене досить тих, хто мовить за неї. А ось щодо себе, то я не бачу, як ви можете послужити мені, окрім того, що нагадати про мій літній вік. Одначе не думайте, ніби я якесь страшидло: якщо бажання ваше записатися щире, то я не стану тим, хто перешкоджатиме вашому просвітленню. Мое ім'я – Бермео Пумарес.

– Для мене честь познайомитися з вами. Звіряю себе до ваших рук, сподіваючись дістати науку, що вирятує мене з пітьми неуцтва й розчахне переді мною двері цієї очолюваної вами Аркадської академії [34 - Аркадська академія або академія Аркадії – спільнота вчених, поетів і прихильників мистецтва, заснована в Римі в 1690 році.].

Бермео Пумарес звів догори брови й уважніше приглянувся до розмовниці.

– Мені починає здаватися, що ви здатні вирятуватися самі й не потребуєте будь-чиєї підпомоги, а неуцтво ваше значно поступається вашому зухвальству. Я свідомий того, що надмірне споживання книжок перемінило мою мову, налаштувавши її на бароковий лад, одначе це ще не значить, що треба кпити зі старого професора.

– Мені ніколи в житті не спало б на думку кпити з вас.

– Еге ж. По іхній мові пізнаете іх [35 - Перекручена цитата з Біблії, Євангеліє від Матвія, 7: 16: «По іхніх плодах ви пізнаете іх».]. Алісіе, ви мені припали до вподоби, хоч це, може, й не очевидно. Проходьте всередину і йдіть просто до віконечка. Скажете Пурі, нехай випише вам абонемент.

– Чим я можу вам віддячити?

– Приходьте сюди й читайте хороші книжки, ті, які вам хочеться читати, а не ті, які я або хтось іще порекомендують вам як обов'язкові до прочитання, бо ж я, попри мою схильність до пишномовності, не е зарозумілим всевідою.

– Я так і зроблю, будьте певні.

Ось так Алісія отримала свій читацький квиток до Національної бібліотеки Іспанії. Той вечір став першим із багатьох, проведених у просторій читальній залі, коли Алісія видобувала на світ Божий ті скарби, що їх людській думці вдалося нагромадити за цілі століття. Не раз, відірвавши очі від книжки, вона зустрічалася зі совиним поглядом дона Бермео Пумареса, який мав звичку прогулюватися залою, щоб подивитися, що читають його гості, і витурити з бібліотеки тих, хто прийшов туди поспати чи пошушукатися, адже, як казав директор, люди, розум яких або спить, або ласий до базарних пліток, мають до своїх послуг цілий світ за цими дверима.

Відтоді минув рік, коли одного разу Бермео Пумарес, що за весь цей час уже переконався в читацькій натурі Алісії та її щирій зацікавленості книжками, запросив її до підсобного приміщення й розчахнув перед нею двері відділу, зачиненого для загалу. Там, як пояснив він, зберігалися найкоштовніші бібліотечні примірники, і потрапити до цього відділу могли тільки привілейовані власники особливого абонемента, який видавався окремим академікам і науковцям для іхніх розслідів.

– Ви ніколи не казали мені, якому фаху присвятили свое земне існування, одначе ніс мені підказує, що ви маете справу з розслідженнями, і я кажу не про відкриття похідних продуктів пеніциліну й не про відновлення загублених віршів Архіпресвітера Ітського [36 - Хуан Руіс, також відомий

як Архіпресвітер Ітський (бл. 1283 – бл. 1350 рр.) – іспанський поет і священик.].

– А ви на правильному шляху.

– Я все свое життя на правильному шляху. Проблемою нашої коханої країни є дороги, а не подорожні.

– Щодо мене, то мені шлях вказує не Господь, а установа, яку ваша вельможність назвала би державним апаратом безпеки.

Бермео Пумарес повільно кивнув.

– Ви наче скринька з сюрпризом, Алісіе. Із тих, які краще не відчиняти, щоб не бачити сюрпризів, які там заховані.

– Мудра думка.

Пумарес простягнув їй абонемент зі своїм ім'ям.

– У будь-якому разі, перш ніж піти, мені хотілося забезпечити вам дослідницький абонемент, щоб ви могли навідатися до цього місця в будь-який час.

– Перш ніж піти?

Пумарес прибрав відповідного виразу обличчя.

– Секретар міністра дона Маурісіо Вальса був такий ласкавий довести до мого відома, що мене звільнено з посади наказом, який має зворотну дію, і що моїм останнім днем на чолі цієї установи була вчорашня середа. Рішення пана міністра, либонь, спричинене багатьма факторами, серед яких вирізняються, з одного боку, мій вочевидь недостатній запал стосовно священних принципів нашого Національного руху, хай якими б вони не були, а з другого – зацікавленість свояка згаданого державного мужа в тому, щоб обійняти місце директора Національної бібліотеки Іспанії, адже якомусь йолопові, мабуть, здається, що гучна посада дає в певних колах майже таке саме визнання, як запрошення до президентської ложі на матч мадридського «Реала».

– Мені дуже шкода, доне Бермео. Справді.

– Не шкодуйте. Дуже рідко в історії цієї країни на чолі культурної установи перебувала кваліфікована людина або ж хоча б не безпросвітній неук. Щоб цього не сталося, застосовується суворий контроль, а численний штат чиновників навчений перешкоджати цьому. Меритократія [37 - Меритократія – принцип управління, згідно з яким керівні пости повинні займати найздібніші люди, незалежно від їхнього соціального походження та матеріального становища.] і середземноморський клімат несумісні між собою. Гадаю, це та ціна, яку ми платимо за найкращу в світі оливкову олію. Те, що Національною бібліотекою Іспанії керував – нехай навіть лише трохи більше року – досвідчений бібліотекар, сталося випадково, і видатні розуми, що вершать нашу долю, виправили це непорозуміння, тим паче коли є сила-силенна родаків і свояків, яких можна найменувати на цю посаду. Можу сказати лише одне: мені вас бракуватиме, Алісіе. Вас, ваших таємниць і ваших шпильок.

– Мені вас теж бракуватиме, доне Бермео.

– Я повертаюся до мого прекрасного Толедо, чи то пак до того, що від нього залишилося. Сподіваюся, мені вдасться винайняти кімнату в якомусь

спокійному будиночку на пагорбі, з якого можна буде насолоджуватися краевидами міста. Там я проведу решту своїх змерхлих днів, буду пудити на берегах Тахо й перечитувати Сервантеса, а також усіх його противників, більшість із яких мешкала недалеко звідси, однак не змогла ані на крихту змінити курс цього судна, попри все золото й усю поезію іхньої доби.

– Може, я чимось могла б вам допомогти? Я не пишу віршів, однак ви здивувалися б, які стилістичні засоби я маю до своїх послуг, щоб із легкістю розхитати нерозхитуване.

Пумарес довго дивився на неї.

– Я б не здивувався. Але я б на це не наважився, я сміливий тільки з невігласами. До того ж, хоча ви цього ще не усвідомлюєте, ви й так мені неабияк допомогли. Щасти вам, Алісіе!

– І вам щасти, маестро.

На обличчі Бермео Пумареса з'явилася усмішка, широка й відкрита. Уперше й востанне Алісія бачила, як він усміхається. Бібліотекар міцно потиснув їй руку і стишеним голосом промовив:

– Скажіть-но мені одну річ, Алісіе. Дуже мені цікаво знати: окрім вашого захоплення світом Парнасу, потягу до знань та інших звичних причин, що насправді приводить вас до цього місця?

Дівчина стенула плечима.

– Спогади, – відказала вона.

Бібліотекар зацікавлено звів брови.

– Спогади дитинства. Про місце, яке приверзлося мені, коли я була на межі життя й смерті. Багато років тому. Собор, побудований із книжок…

– А де це сталося?

– У Барселоні. Під час громадянськоі війни.

Бібліотекар спроквола кивнув, усміхаючись мовби сам до себе.

– Кажете, це вам приверзлося? Ви впевнені?

– Майже.

– Певні знання підбадьорюють, однак вчимося ми тільки сумніваючись. І ще одне. Настане день, коли вам доведеться нишпорити там, де не можна нишпорити, і збурити все це каламутне болото аж до дна. Я знаю це, тому що ви не перша й не остання, хто приходить сюди з тою самою тінню в очах. І коли настане цей день – а він неодмінно настане, – знайте, що цей будинок таїть у собі набагато більше, ніж здається, і що люди, такі, як я, приходять і відходять, але тут е дехто, хто, можливо, стане вам у пригоді.

Пумарес показав на чорні двері в глибині широкоі галереі з арок і стелажів, заставлених книжками.

– За цими дверима – сходи, що спускаються у підземелля Національноі бібліотеки. Поверх за поверхом незчисленні переходи провадять до зал, заповнених мільйонами книжок, багато з яких – першодруки. Тільки під час війни до колекціі додалося півмільйона надходжень, щоб урятувати іх від

вогню. Але це не едине, що е тут. Гадаю, ви ще не чули легенди про вампіра з палацу на бульварі Реколетос.

– Не чула.

– Але визнайте: початок інтригує.

– Не заперечую. Але невже ви говорите серйозно?

Пумарес підморгнув ій.

– Колись я вам уже казав, що, попри свій вигляд, можу оцінити іронію. Порозмірковуйте добре над цією думкою. І, сподіваюся, ви ніколи не перестанете навідуватися до цього – або подібного – місця.

– Я робитиму це заради вас.

– Краще заради світу, який переживае зараз нелегкі часи. Бережіть себе, Алісіе. Бажаю вам знайти той шлях, який вислизнув від мене.

Відтак, не промовивши більше ні слова, дон Бермео Пумарес востанне пройшов галереею дослідників, потім перетнув велику читальну залу й, жодного разу не озирнувшись назад, вийшов із Національноі бібліотеки. Опинившись на бульварі Реколетос, він рушив у напрямку до забуття – ще одна краплина в безкрайньому морі поламаних життів, що загубилися в сірості тогочасноі Іспанii.

А кілька місяців по тому настав день, коли цікавість Алісіі переважила розсудливість, і дівчина вирішила пройти крізь ті чорні двері, щоб поринути в темряву підземель, які ховалися під Національною бібліотекою, і вивідати іхні таемниці.

13

Легенда – це брехня, яку вигадують, щоб пояснити універсальну правду. Місця, де брехня й марева угноюють землю, особливо родючі для іі культивування. Першого разу, коли Алісія Гріс у пошуках легендарного вампіра заглибилася в похмурі коридори сутеренів Національноі бібліотеки, то знайшла тільки підземне місто, заповнене сотнями тисяч книжок, які мовчки чекали, обсновані павутиною і відлунням.

Украй рідко життя дозволяе людині прогулятися іі власними снами й торкнутися рукою власних спогадів. Йдучи цими коридорами, Алісія не раз зупинялася в півмороці, очікуючи знову почути вибухи бомб і металічне ревіння літаків. Єдиними живими створіннями, яких вона зустріла за кілька годин блукань поверхами підземелля, були два чи три ласі до книг хробачки, що повзали по корінцю збірки Шиллерових поем у пошуках харчу. Спорядившись кишеньковим ліхтариком, купленим у крамниці господарських продуктів «Кальяо», Алісія вторглася до підземних надр бібліотеки вдруге, однак цього разу не натрапила навіть на своіх друзів-хробачків. Натомість через півгодини розвідин виявила коло входу приколоту шпилькою записку, у якій мовилося:

Добрий ліхтарик.

Ви завжди ходите в одному й тому самому жакеті?

У цій країні це заледве чи не екстравагантність.

Щиро Ваш,
Вірхіліо [38 - Іспанська форма латинського імені Вергілій.]

Наступного дня Алісія знову зайшла до крамнички, щоб придбати ще один такий самий ліхтарик і упакування батарейок. Одягнувши той самий нещасний жакет, дівчина заглибилася в найдальший закуток останнього поверху й сіла перед зібранням творів сестер Бронте, її найулюбленіших письменниць ще з часів патронату «Рібас». Вона дістала сандвіч із маринованою шинкою, який їй приготували в кафе «Хіхон», і пиво, придбане в тому самому закладі, й узялася до їжі. Відтак, натоптавши черево, задрімала.

Розбудили її кроки в темряві, легкі, немов розчерки пера в поросі. Алісія розплющила очі й зауважила шпичаки бурштинового світла, що проймалося крізь стелажі книжок із другого боку коридору. Бульбашка світла переміщувалася поволі, наче медуза. Алісія підвелася й змахнула хлібні крихти з відлог жакета. За кілька секунд із-за рогу з'явилася постать і рушила далі, просто до дівчини, тепер уже швидшим кроком. Найперше, що зауважила Алісія, – це очі, блакитні й призвичаєні до темряви. Бліда, немов сторінки щойно видрукованої книжки, шкіра і пряме, зачесане назад волосся.

– Я принесла вам ліхтарик, – промовила Алісія. – І батарейки.

– Дуже люб'язно з вашого боку.

Голос був хрипкий і незвично різкий.

– Мене звати Алісія Гріс. А ви, мабуть, Вірхіліо.

– Він самий.

– Це лише проста формальність, проте мушу запитати, чи ви не вампір.

На обличчі Вірхіліо з'явилася дивна усмішка. Алісії він у цю мить здався схожим на мурену.

– Якби я був вампіром, то вже помер би від запаху часнику з вашої канапки.

– То ви не п'єте людської крові?

– Я віддаю перевагу «ТриНаранхусу» [39 - Негазований фруктовий напій.]. У вас цілий список таких запитань?

– Боюся, я стала жертвою жахливого розіграшу, – відказала Алісія.

– А хто не став? Такою є природа життя. Скажіть-но, чим я завдячую вашому візиту?

– Сеньйор Бермео Пумарес розповів мені про вас.

– Я так і думав. Бібліотечні жарти.

– Він сказав мені, що ви, можливо, допоможете мені, коли настане потреба.

– Потреба настала?

– Я в цьому не певна.

– Отже, не настала. Можна глянути на ліхтарик?

– Він ваш.

Вірхіліо прийняв подарунок і оглянув його.

– Скільки років ви тут працюєте? – поцікавилася Алісія.

– Близько тридцяти п’яти. Я починав ще зі своїм батьком.

– Ваш батько теж мешкав у цих глибинах?

– Мабуть, ви плутаете нас із родиною ракоподібних.

– Так починається легенда про вампіра-бібліотекаря?

Вірхіліо весело розсміявся. Сміх його був наче наждачний папір.

– Такої легенди ніколи не існувало, – заявив він.

– Сеньйор Пумарес вигадав її, щоб пошити мене в дурні?

– Якщо бути точним, то вигадав її не він. Він лише взяв її з роману Хуліана Каракса.

– Ніколи не чула про такого письменника.

– Майже ніхто про нього не чув. А дуже шкода. Роман неймовірно захопливий. У ньому розповідається про диявольського вбивцю, що ховається в підземеллях Національної бібліотеки в Парижі й використовує кров своїх жертв, щоб написати демонічну книгу, за допомогою якої він сподівається викликати сатану. Сама насолода. Якщо мені вдасться розшукати цю книжку, я дам вам її почитати. Скажіть-но мені, ви з поліції чи з чогось на такий самий кшталт?

– Із чогось на такий самий кшталт.

Протягом того року, поміж інтригами й брудною роботою, яку доручав їй Леандро, Алісія за найменшої нагоди шукала й знаходила можливість навідатися до підземного володіння Вірхіліо. Із часом бібліотекар став її єдиним справжнім другом у Мадриді. Вірхіліо завжди мав для неї приготовані книжки й ніколи не помилявся.

– Слухай-но, Алісіе, не зрозумій мене неправильно, але ти б не хотіла якось вечором сходити зі мною в кіно?

– Лише за умови, що це не буде фільм про житіє святих та інших достойників.

– Нехай безсмертний дух дона Мігеля де Сервантеса вразить мене на цьому ж місці, якщо одного дня мені стрілить до голови запропонувати тобі піти на якусь епопею про тріумф людського духу.

– Амінь, – підсумувала дівчина.

Час від часу, коли Алісія була вільна, вони йшли разом на останній сеанс до котрогось із кінотеатрів на Гран-Віа. Вірхіліо захоплювався

кольоровими фільмами на біблійну й давньоримську тематику, адже там він міг бачити сонце й безперешкодно насолоджуватися м'язистими торсами гладіаторів. Одного вечора, після перегляду «Quo vadis» [40 - «Quo vadis» (лат. «куди йдеш») – екранізація однойменного роману польського письменника Генрика Сенкевича, який розповідає про гоніння перших християн у Римській імперії.], бібліотекар проводжав Алісію до «Гіспанії» і задивився на неі, коли дівчина зупинилася перед вітриною книгарні на Гран-Віа.

– Алісіе, була б ти легенем, я попрохав би твоеі руки й серця з метою незаконного співжиття.

Дівчина простягнула йому руку, яку Вірхіліо поцілував.

– Так приемно це чути, Вірхіліо.

Чоловік усміхнувся, та в очах його був увесь смуток світу.

– Ось що значить бути начитаним – ти вже знаеш усі вірші й усі виверти долі.

Часом, суботніми вечорами, Алісія купляла кілька пляшок «ТриНаранхусу» і йшла до бібліотеки, щоб послухати розповіді Вірхіліо про невідомих авторів, імен яких не чув ніхто й ніколи. Життеписи цих проклятих письменників зберігалися під замком у бібліографічній крипті на найнижчому поверсі підземелля.

– Алісіе, я знаю, що це не моя справа, але все-таки… Що трапилося з твоею ногою?

– Війна.

– Розкажи мені.

– Я не люблю розповідати про це.

– Я здогадуюсь. І саме тому розкажи мені. Тобі поліпшае.

Алісія ще нікому не розповідала історіі про те, як незнайомець урятував ій життя тоі ночі, коли авіація Муссоліні на службі у франкістів безжально бомбардувала Барселону. Дівчина здивувалася, коли почула сама себе й переконалася, що не забула нічого і що досі відчувае в повітрі запах сірки й обсмаленоі плоті.

– І ти так і не знаеш, хто був той чоловік?

– Друг моіх батьків. Той, хто любив іх по-справжньому.

Тільки коли Вірхіліо простягнув ій хусточку, Алісія усвідомила, що плаче і що, попри весь сором і попри всю злість на себе, не може спинитися.

– Я ніколи не бачив, щоб ти плакала.

– Ніхто не бачив. І ніколи більше не побачить.

Того дня після візиту до «Вілли Мерседес» Алісія відіслала Варгаса на розвідини до Головного управління поліції, а сама знову навідалася до Національноі бібліотеки. Що всі іі тут уже знали, то дівчині навіть не довелося показувати свій читацький. Вона перетнула читальну залу й

попрямувала до крила, відведеного для дослідників. Чимала кількість академіків снили наяву над столами, коли Алісія тишком пробралася повз них і рушила до чорних дверей наприкінці галереї. За кілька років вона вже встигла вивчити звички Вірхіліо, тож вирахувала, що о цій порі – була перша година дня – він найпевніше на третьому ярусі, впорядковуе першодруки, які цього ранку науковці брали для консультацій. Там Алісія його й знайшла – споряджений ліхтариком, який вона йому подарувала, Вірхіліо насвистував почуту по радіо мелодійку, ліниво вигойдуючи своїм блідим і худорлявим тілом. Видовище було неповторне й заслуговувало на власну легенду.

– Твоі тропічні ритми мене зачарували, Вірхіліо.

– Ритми клаве [41 - Ритмічний малюнок, що використовуеться в афро-кубинській музиці, зокрема в таких іі жанрах, як румба, конга, сон, сон монтуно, мамбо, сальса та інші.] чіпляють за саму душу. Але ти сьогодні щось зарано, чи це я втратив відчуття часу?

– Я прийшла з напівофіційним візитом.

– Тільки не кажи, що мене заарештовано.

– Ні, тебе не заарештовано. Однак твоі знання тимчасово залучаються для державних потреб.

– Коли так, то кажи, чим я можу бути корисним.

– Я хотіла б, щоб ти глянув на дещо.

Алісія дістала книжку, яку знайшла у Вальсовому столі, і простягнула іі бібліотекареві. Вірхіліо узяв книжку до рук і запалив ліхтарик. Побачивши на обкладинці гравюру з гвинтовими сходами, він пильно глянув на Алісію.

– А ти не маеш ні найменшоі гадки, що це таке?

– Я сподівалася, що ти мені це поясниш.

Вірхіліо озирнувся через плече, неначе боявся, що в коридорі може бути ще хтось, і кивком голови запропонував Алісіі йти за ним.

– Краще ходімо до моеі робітні.

За робітню Вірхіліо правила вузька комірчина, що розміщувалася наприкінці одного з коридорів на найнижчому ярусі. Здавалося, приміщення утворилося під тиском мільйонів книг, нагромаджених на численних поверхах. Це було щось на кшталт кающи, заваленоі книжками, теками і щонайрізноманітнішим начинням: починаючи від склянок з пензликами й голками для шиття й закінчуючи лінзами, лупами й тюбиками з барвниками. Алісія гадала, що саме тут Вірхіліо надае невідкладну медичну допомогу загиблим примірникам, відновлюючи іх і повертаючи до життя. Найважливішим предметом у робітні був невеличкий холодильник. Вірхіліо відчинив його, і Алісія побачила, що там геть усе заставлено пляшками «ТриНаранхусу». Їі приятель дістав звідти дві, а потім, озброівшись збільшувальними окулярами, поклав книжку на прямокутник червоноі оксамитовоі тканини й натягнув тонкі шовкові рукавички.

– Зважаючи на весь цей ритуал, я роблю висновок, що йдеться про неймовірно рідкісний примірник…

– Ша, – закликав іі до тиші Вірхіліо.

Протягом кількох хвилин Алісія спостерігала, як бібліотекар захоплено оглядає книжку Віктора Маташа, насолоджуючись кожною сторінкою, погладжуючи кожну ілюстрацію і милуючись кожною гравюрою так, наче йшлося про якусь диявольськи ласу потраву.

– Вірхіліо, я вже починаю дратуватися. Кажи вже щось.

Чоловік обернувся до неї. Його блакитно-крижані очі здавалися велетенськими за лінзами годинникарських окулярів.

– Гадаю, ти не можеш мені розповісти, де дістала цю книжку, – почав він.

– Правильно гадаеш.

– Це колекційний примірник. Якщо хочеш, можу сказати, кому його можна продати за шалені гроші. Хоча тут треба бути неабияк обережним: ця книжка заборонена не тільки урядом, але й Святою Церквою.

– Ця і ще сотні інших. Що ти можеш розповісти мені про цю книжку такого, про що я сама не можу здогадатися?

Вірхіліо зняв збільшувальні окуляри й одним ковтком вихилив півпляшки «ТриНаранхусу».

– Вибач, я перехвилювався, – визнав він. – Ось уже щонайменше двадцять років я не бачив таких смаколиків…

Вірхіліо відкинувся на спинку свого фотеля з перфорованої шкіри. Очі його блищали, і Алісія зрозуміла, що день, передбачений Бермео Пумаресом, настав.

14

– Як мені відомо, – почав свою розповідь Вірхіліо, – із 1931 до 1938 року в Барселоні вийшла серія з восьми книжок, що називалася «Лабіринт духів». Про ії автора, Віктора Маташа, я можу повідати тобі небагато. Знаю, що він час від часу підпрацьовував ілюстратором дитячих книжок, що під псевдонімом опублікував кілька романів у поганенькому видавництві «Баррідо й Есковільяс» (тепер його вже не існуе), і що подейкували, буцімто він позашлюбний син розбагатілого в Латинській Америці барселонського промисловця, який відмовився від Маташа і його матері, акторки, у свій час доволі відомої в театрах Паралело. Маташ також працював художником-сценографом і виготовляв каталоги для виробника іграшок з Ігуалази [42 - Ігуалаза (кат. Igualada) – муніципалітет в Автономній області Каталонія, в Іспанії.]. У 1931 році вийшла перша частина циклу «Лабіринт духів», яка називалася «Аріадна і затонулий храм». Їі видало, якщо не помиляюся, видавництво «Орбе».

– Тобі щось каже фраза «вхід до лабіринту»?

Вірхіліо схилив голову набік.

– Ну, тут під «лабіринтом» маеться на увазі все місто.

– Барселона?

– Інша Барселона. Та, що в його книжках.

– Схожа на пекло.

– Щось на кшталт цього.

– І де ж цей вхід?

Вірхіліо замислено стенув плечима.

– Місто має багато входів. Не знаю. Я поміркую над цим, гаразд?

Алісія кивнула.

– А ця Аріадна? Хто вона така?

– Прочитай книжку. Не пошкодуеш.

– Хоча б кілька слів.

– Аріадна – це дівчинка, головна героїня всіх романів циклу. Аріадною звали старшу доньку Маташа, вважається, що він писав свої твори для неї. Цей персонаж – відображення його доньки. Також Маташ частково надихався «Алісою в Країні Чудес», улюбленою книжкою своеі доньки. Хіба не дивовижно?

– Ти ж бачиш, я вся аж тремчу від захвату.

– Коли ти так поводишся, тебе неможливо терпіти.

– Ти ж мене терпиш, Вірхіліо, і за це я тебе так люблю. Розказуй далі.

– За що мені цей хрест? Сам-один на білому світі, і надіі лишилося менше, ніж у Кармілли з твору Ле Фаню [43 - «Кармілла» – готична новела Джозефа Шерідана Ле Фаню, яка вийшла 1872 року і в якій розповідається про молоду дівчину, за котрою полює жінка-вампір на ім’я Кармілла.].

– Про книжку, Вірхіліо, про книжку…

– Отже, Аріадна була його Алісою, а замість Країни Чудес Маташ вигадав Барселону-пекло, зі страхіттями, неначе з нічних кошмарів. Сюжет здебільшого обертається довкола Аріадни та дивних персонажів, яких вона зустрічае під час своіх пригод, і з кожною книжкою стае дедалі моторошнішим. В останній відомій частині, що була опублікована в розпал громадянськоі війни і називалася «Аріадна і пекельні машини», якось так, розповідається, як у місто після облоги нарешті вдираеться вороже військо, і після опису вчиненоі ним різні падіння Константинополя видаеться комедіею Лорела і Гарді [44 - Стен Лорел (сценічне ім'я Артура Стенлі Джефферсона) (1890–1965) і Олівер Гарді (1892–1957) – американські кіноактори, коміки, були однією з найпопулярніших комедійних пар в історіі кіно.].

– Ти сказав «в останній відомій частині»?

– Дехто вважае, що перед тим як зникнути після війни, Маташ саме закінчував дев’яту й останню книжку циклу. Власне, уже багато років поінформовані колекціонери ладні заплатити чималі гроші тому, кому вдасться роздобути цей рукопис, але, як мені відомо, ніхто ніколи його не бачив.

– А як зникнув Маташ?

Вірхіліо стенув плечима.

– Назви мені краще місце, щоб зникнути, ніж післявоенна Барселона.

– А можливо розшукати решту книжок із цієї серії?

Вірхіліо допив свій «ТриНаранхус» і поволі похитав головою.

– Мені гадається, що це буде вкрай важко. Років десять-дванадцять тому я чув, що хтось виявив два чи три примірники «Лабіринту» на самому споді ящика в підвалі книгарні Сервантеса в Севільї і що заплатили за них дуже-дуже добре. Нині, гадаю, знайти щось таке можна хіба що у Віку [45 - Вік – місто в автономній області Каталонія.] в книгарні антиквара Кости або в Барселоні. Може, у Густаво Барсело і, якщо дуже пощастить, у Семпере, однак я б не надто тішив себе надією.

– «Семпере й сини»?

Вірхіліо здивовано глянув на неї.

– Ти знаєш цю книгарню?

– З чуток, – відказала Алісія.

– Я почав би з Барсело. Він володіє унікальними примірниками і спілкується з найшанованішими колекціонерами. Якщо Маташ е в Кости, Барсело про це знатиме.

– А цей сеньйор Барсело матиме бажання порозмовляти зі мною?

– Як я розумію, він частково відійшов від справ, але час для статної сеньйорити він завжди знайде. Якщо ти мене розумієш.

– Я причепурюся.

– Шкода, мене там не буде, щоб це побачити. Ти мені не розкажеш, до чого це все, ні?

– Я ще сама цього не знаю, Вірхіліо.

– Можна попросити тебе про послугу?

– Звісно.

– Коли це все, над чим ти зараз працюеш, закінчиться, і якщо ти вийдеш із цієї історії цілою, а книжка на той час іще буде в тебе, принеси іі мені. Я хотів би провести кілька годин наодинці з нею.

– А чому б це я мала вийти з цієї історії не цілою?

– Хто зна. Щось е таке в книжках Маташевого «Лабіринту»: усі, хто іх торкався, погано закінчують.

– Ще одна твоя легенда?

– Ні. Це правда.

Наприкінці XIX століття від світу відділився острів у формі літературного кафе й салону примар. Відтоді його, застиглого в часі, носило течією

історіі по широких бульварах уявного Мадрида, аж доки не викинуло на мілину за кілька кроків від будівлі Національноі бібліотеки. Там, у вигляді кафе «Хіхон», острів чекав, готовий порятувати жертв кораблетрощі, які приходили до нього, прагнучи духовноі або смаковоі насолоди. Це був неначе велетенський пісочний годинник, де кожен за ціною філіжанки кави міг поглянути в дзеркало пам'яті й повірити бодай на мить, що житиме вічно.

Сутеніло, коли Алісія перетнула бульвар, прямуючи до дверей кафе. Варгас чекав на неі за столиком біля вікна, насолоджуючись однією зі своіх імпортних цигарок і спостерігаючи за перехожими очима поліціянта. Побачивши, як Алісія заходить до кафе, він підвів погляд і махнув ій рукою. Алісія сіла за столик і перехопила офіціанта, який пробігав повз них, щоб замовити кави з молоком, якою сподівалася зігрітися після холоду бібліотечного підземелля.

– Довго чекаеш на мене? – запитала Алісія.

– Ціле життя, – відказав Варгас. – Щось прояснилося?

– Залежить, як подивитися. А в тебе?

– Мені нарікати нема чого. Спочатку я поіхав до Вальсового видавництва й навідався до того Пабло Каскоса Буендіа. Ти мала рацію. Щось тут не сходиться.

– І?

– Сам собою Каскос виявився телепнем. Телепнем, однак, чваньковитим.

– Що людина дурніша, то більше в неі пихи, – прокоментувала Алісія.

– Спершу друзяка Каскос запропонував мені першокласну екскурсію офісом видавництва, а потім узявся розводитися про особу дона Маурісіо та його зразковий життевий шлях так, наче від цього залежало його власне життя.

– Можливо, так і е. Персонажі на кшталт Вальса зазвичай тягнуть за собою цілий почет прихвоснів і лакиз.

– Тут, ясна річ, не бракуе ні одних, ні других. Каскос усе ж видався мені стривоженим. Щось у ньому було підозріливе, і я не переставав його розпитувати.

– Він сказав, навіщо Вальс викликав його до себе додому?

– Мені довелося добряче на нього натиснути, бо спершу він нізащо не хотів зізнаватися.

– А ще мені дорікаеш.

– Будьмо відверті: зі шмаркачами й кар'еристами саме так і треба.

– Розповідай.

– Дай лишень звірюся зі своім нотатником, бо історія мае деякі цікавинки, – відказав Варгас. – Ось він. Отже, слухай уважно. Виявляеться, що в юності дон Пабліто був заручений із панянкою на ім'я Беатріс Агілар. Ця Беатріс покинула бідолаху, коли той служив у арміі, і вийшла заміж, щоб, так би мовити, ступити на шлях материнства в офіційному статусі, за такого собі Даніеля Семпере, сина власника комісійноі книгарні в Барселоні, що називаеться «Семпере й сини»,

улюбленого закладу Себастьяна Сальгадо, який після виходу з в'язниці кілька разів навідувався туди, певна річ, щоб надолужити й ознайомитися з усіма літературними новинками, які він пропустив за останні двадцять років. Як пам'ятаєш, згідно з матеріалами справи, двоє працівників згаданої книгарні, один із них – Даніель Семпере, стежили від крамниці до Північного вокзалу за Сальгадо того дня, коли він помер.

Очі Алісії аж заіскрили.

– Далі, будь ласка.

– Повертаючись до Каскоса. Наш відкинутий герой, молодший лейтенант і рогоносець, утратив зв'язок зі своєю коханою, прекрасною Беатріс, що, як присягається Пабліто, була і є такою вродливицею, яка б у справедливому світі мала належати тільки йому, а не якомусь шарпакові на кшталт Даніеля Семпере.

– Не ослячим язиком мед лизати, – увернула Алісія.

– Після півгодинної розмови з Каскосом я, хоч і не знайомий із донькою Беатріс, щиро порадів за неї. Це був лише вступ. Далі переходимо до середини п'ятдесят сьомого року, коли, розіславши свої резюме разом із родинними рекомендаціями до половини іспанських підприємств і організацій, Пабло Каскос несподівано дістає пропозицію від видавництва «Аріадна», заснованого доном Маурісіо Вальсом у 1947 році, де міністр і донині лишається головним акціонером і президентом. Каскоса запрошують на бесіду й пропонують роботу в комерційному відділі відповідальним за Арагон, Каталонію та Балеарські острови. Добра платня, можливості для кар'єрного росту. Захоплений Пабло Каскос погоджується й береться до роботи. Минають місяці, аж тут одного дня в кабінеті Каскоса ні з того ні з сього з'являється дон Маурісіо Вальс і запрошує нашого героя на вечерю до ресторану «Орчер».

– Отакоі! Високо залетів.

– Каскосу видається дивним, що голова видавництва і найвідоміший діяч іспанськоі культури запрошує на вечерю – як сказала би донья Маріана – працівника середньоі ланки, із яким доти не був навіть особисто знайомий, і веде його до ресторану фашистськоі слави, у підвалі якого, подейкують, поховано мумію дуче [46 - Дуче (італ. Duce, «лідер», «вождь») – титул, який носив Беніто Муссоліні.]. Під час аперитиву Вальс розповідає, як схвально йому відгукувалися про Каскоса та його роботу в комерційному відділі.

– І Каскос купляється на це?

– Ні. Той хоч і йолоп, але не настільки. Він відчуває, що щось тут не так, і замислюється, чи та пропозиція роботи, на яку він погодився, не була чимось іншим. Вальс далі грає комедію, і тільки за кавою, коли вони вже встигли зробитися найкращими приятелями, а міністр намалював перед Каскосом блискуче майбутне свого видавництва й натякнув, що має намір призначити нашого героя комерційним директором, тільки тоді зненацька виявляється справжня причина зустрічі.

– Прохання про невеличку послугу.

– Саме так. Вальс приголомшує Каскоса зізнанням про свою невмирущу любов до книгарень, цих храмів, що бережуть диво літератури. А найбільшу прихильність, як виявилося, міністр плекає до книгарні «Семпере й сини».

– І звідки ж така прихильність?

– Вальс не уточнив. Про що він висловився цілком ясно, то це про свое зацікавлення долею родини Семпере, а найпаче долею давнього друга померлої дружини власника й матері Даніеля, Ізабелли.

– Вальс був знайомий із цією Ізабеллою Семпере?

– За словами Каскоса, не тільки з Ізабеллою, але і з її добрим другом. Як гадаєш, із ким? Таким собі Давидом Марті?ном.

– Бінго.

– Цікаво, еге ж? Те саме, насилу пригадане доньєю Маріаною таємниче ім'я, що прозвучало в тій давній розмові міністра зі своїм наступником на посаді очільника в'язниці Монтжуїк.

– Розповідай далі.

– Далі Вальс нарешті чітко сформулював свое прохання. Міністр був би навіки вдячний Каскосові, якби тому вдалося, використавши свої чари, кмітливість і колишню любов до Беатріс, відновити з нею зв'язок і, так би мовити, відбудувати спалені мости.

– Звабити її?

– Можна й так сказати.

– Навіщо?

– Щоб довідатися, чи цей Давид Мартін живий і чи він зв'язувався з родиною Семпере протягом усіх цих років.

– А чому Вальсові самому просто не запитати Семпере?

– Каскос у нього теж це запитав.

– А міністр відповів…

– Що йдеться про делікатну тему особистого характеру і що з причин, які справи не стосуються, він воліє спершу прозондувати грунт, щоб дізнатися, чи має підстави його підозра, що Мартін досі на сцені.

– І що сталося далі?

– Каскос, не довго думаючи, узявся писати квітчасті листи своїй колишній коханій.

– І отримав відповідь?

– А, шельмо, як тебе зацікавили альковні інтриги…

– Варгасе, зосередься.

– Пробач. Отож, вертаючись до справи. Попервах жодної відповіді Каскос не отримав. Беатріс, яка незадовго перед тим стала матір'ю і дружиною, нехтувала всіма зальотами цього Дон-Жуана низького штибу. Але Каскос не здавався і навіть почав думати, нібито дістав унікальну можливість повернути собі те, чого його позбавили.

– Над шлюбом Даніеля й Беатріс збираються чорні хмари?

– Хтозна. Пара доволі молода, одружилися поспіхом, та ще й зробивши дитину, перш ніж стати під вінець… Крихка споруда. Але минає тиждень за тижнем, а Беатріс не відповідає на листи свого колишнього. А Вальс стає дедалі наполегливішим. Каскос починає нервуватися. Вальс натякає на неприємності для нашого героя. Каскос надсилає останнього листа й запрошує колишню кохану на таємне побачення до номера-люкс у готелі «Рітц».

– Беатріс прийшла?

– Ні. А ось Даніель прийшов.

– Її чоловік?

– Атож.

– Беатріс розповіла йому про листи?

– Або він сам їх знайшов… Хай там як, Даніель Семпере з'являється в готелі й, коли наш жевжик у напахченому халаті, капцях і келихом шампанського в руці відчиняє йому двері, молодчина Даніель дає йому прочухана й добряче підрихтовує мармизу.

– Цей Даніель починає мені подобатися.

– Не поспішай із висновками. За словами Каскоса, якому обличчя болить ще й досі, Даніель ледь-ледь не задушив його. І завадило цьому лише втручання поліціянта в цивільному, який несподівано опинився там.

– Яким чином?

– Цей пункт цілковито незрозумілий. Моя здогадка: за поліціянта видав себе спільник Даніеля Семпере.

– А потім?

– А потім Каскос, підібгавши хвоста, повертається до Мадрида з розфарбованою пикою, тремтячи від страху перед тим, що мав розповісти Вальсові.

– І що Вальс сказав на це все?

– Міністр мовчки вислухав Каскоса й змусив того присягнути, що нікому не розкаже ні про те, що сталося, ні про те, що він його попросив.

– Та й по всьому?

– Здавалося, що так, доки за кілька днів до свого зникнення Вальс не подзвонив Каскосу знову й не призначив йому зустріч у своєму маетку. Він не уточнив, про що хотів поговорити, але, ймовірно, про щось, пов'язане з родиною Семпере, Ізабеллою і таємничим Давидом Мартіном.

– І на цю зутріч Вальс так ніколи й не з'явився.

– І тут уже нічого не поробиш, – підсумував Варгас.

– А що ми знаємо про цього Давида Мартіна? Ти встиг про нього щось дізнатися?

– Небагато. Але те, що мені вдалося з’ясувати, обіцяє куди більше. Забутий усіма письменник і – увага! – в’язень замку Монтжуік у 1939–1941 роках.

– Якраз тоді, коли у цій самій в’язниці сидів Сальгадо, а комендантом був Вальс, – відзначила Алісія.

– Однокашники, так би мовити.

– А що сталося з Давидом Мартіном після того, як він вийшов із в’язниці в сорок першому?

– Він не вийшов. У поліційній справі зазначено, що його було застрелено під час спроби втечі.

– А це значить…

– Ймовірно страчений без суду і слідства й похований у канаві чи братській могилі.

– За наказом Вальса?

– Найпевніше. На той час тільки він міг мати владу й повноваження, щоб віддати такий наказ.

Протягом якоїсь хвилі Алісія зважувала почуте.

– Навіщо Вальсові розшукувати небіжчика, якого він сам наказав стратити?

– Іноді трапляються небіжчики, які відмовляються помирати. Переглянь «Ель-Сіда» [47 - «Ель Сід» – історична драма 1961 року режисера Ентоні Манна. Прототип головного персонажа – легендарний герой Реконкісти, національний герой Іспанії – Сід Кампеадор, відомий також як Ель Сід та Родріго Діас де Вівар.].

– Припустімо тоді, що Вальс гадає, ніби Мартін лишився живим… – почала Алісія.

– Це логічно.

– Живим і з жадобою помсти. Можливо, смикаючи Сальгадо за мотузочками, ховаючись у темряві й чекаючи на час відплати.

– В’язничні побратими не забувають один про одного, – підтвердив Варгас.

– Незрозумілими тільки лишаються стосунки Мартіна з родиною Семпере.

– Щось тут нечисто, якщо сам Вальс збив поліцію з цього сліду, воліючи використовувати Каскоса для того, щоб розвідати про Мартіна.

– І це щось, можливо, і е ключем до розгадки цієї історії, – замислено промовила Алісія.

– А ми з тобою непогана команда, хіба ні?

Дівчина помітила котячу усмішку, що зачаїлася в кутиках Варгасового рота.

– Що ще?

– Тобі мало?

– Викладай усе.

Варгас закурив цигарку і з насолодою затягнувся, спостерігаючи, як кружальця диму звиваються поміж його пальцями.

– Отож, доки ти візитувала до знайомих, я після того, як практично розв'язав усю справу, щоб згодом усі лаври дісталися тобі, заіхав до Головного управління, щоб забрати листи в'язня Себастьяна Сальгадо, і взяв на себе сміливість проконсультуватися зі своїм приятелем Сіхесом, нашим почеркознавцем. Не турбуйся, я не розповідав йому подробиці справи, а він не запитував. Я показав йому чотири листи, вибраних навмання, і, ретельно оглянувши іх, мій товариш повідомив, що е численні ознаки щонайменше в чотирнадцяти літерах і з'єднаннях між ними, які дозволяють відкинути версію про правшу. Не кажучи вже про нахил, розтікання чорнила по папері, натиск і ще щось на кшталт цього.

– І що це нам дае?

– Те, що особа, яка писала Вальсові ці всі листи з погрозами, – шульга.

– І?

– Якби ти уважніше читала доповідь барселонськоі поліції, що стежила за Себастьяном Сальгадо після його несподіваного звільнення в січні минулого року, то пригадала б, що товариш Сальгадо під час свого ув'язнення втратив ліву руку й носив порцеляновий протез. Схоже на те, що на допиті хтось доклав свою руку – вибачай за каламбур – до цього каліцтва.

Поліціянтові здалося, що Алісія збиралася щось сказати, але зненацька дівчина заніміла, втупивши погляд кудись удалечінь. За хвилину вона зблідла, і Варгас зауважив краплини поту, що вкрили іі чоло.

– Хай там як, а однорукий Сальгадо не міг написати ті листи. Алісіе, ти мене слухаеш? З тобою все гаразд?

Дівчина раптом підвелася й накинула на себе пальто.

– Алісіе?

Вона взяла зі столу теку з листами, буцімто написаними Сальгадо, і подивилася на Варгаса відсутнім поглядом.

– Алісіе?

Алісія рушила до виходу, лишивши Варгаса збентежено дивитися ій услід.

15

Щойно вона вийшла на вулицю, біль посилився. Алісія не хотіла, щоб Варгас бачив іі такою. Не хотіла, щоб будь-хто бачив іі такою. Напад болю, що наближався, обіцяв бути одним із найгірших. Клятий мадридський холод. Укол тільки дав змогу ій виграти трохи часу. Алісія, повільно дихаючи, намагалася не зважати на біль, що вже починав шпигати в стегно, і йшла далі, вивіряючи кожен крок. Але не встигла вона дістатися навіть до площі Сібелес, коли мусила зупинитись і спертися на ліхтарний стовп, щоб перечекати, доки мине спазм, що неначе електричним струмом пройняв ій

кістки. Дівчина відчувала, як люди проходили повз неі, кидаючи косі погляди.

– Ви себе добре почуваете, сеньйорито?

Алісія кивнула, навіть не знаючи кому. Перевівши дух, вона зупинила таксі й попросила відвезти іі до готелю «Гіспанія». Водій глянув на дівчину дещо стривожено, однак нічого не сказав. Вечоріло, і вогні Гран-Віа притягували до себе натовпи місцевих і приїжджих: немовби накочувалося хвилями сіре море тих, хто виліз із печер своіх офісів, щоб нарешті піти додому, і тих, хто не мав, куди йти. Алісія притиснулася обличчям до скла й заплющила очі.

Коли вони під'іхали до «Гіспаніі», дівчина попросила таксиста, щоб той допоміг ій вийти з машини. Лишивши йому чималі чайові, вона рушила до вестибюля, опираючись на стіни. Щойно побачивши, як вона заходить, Маура, портье, підскочив зі свого місця й зі стурбованим виразом обличчя підбіг до Алісіі. Підтримуючи дівчину за талію, він допоміг ій дійти до ліфта.

– Знову? – запитав портье.

– Це скоро минеться. Все через погоду…

– Мені ваше обличчя зовсім не подобається. Може, викликати лікаря?

– Не треба. У номері е ліки, які мені потрібні.

Маура кивнув, не надто переконаний. Алісія поплескала його по плечі.

– Ви хороший друг, Мауро. Мені вас бракуватиме.

– Ви перебираетеся до іншого готелю?

Алісія всміхнулася й зайшла у ліфт, побажавши портье доброі ночі.

– До речі, у вас, здається, гість… – повідомив Маура, коли дверцята вже зачинялися.

Вийшовши з ліфта, Алісія рушила довгим темним коридором до своеі кімнати, кульгаючи і спираючись на стіну. Обабіч іі шляху за зачиненими дверима стояли порожніми десятки номерів. Такими вечорами, як цей, Алісія підозрювала, що вона едина жива мешканка на всьому поверсі, хоча й мала завжди відчуття, ніби хтось стежить за нею. Часом, коли зупинялася в темряві, вона заледве не відчувала потилицею дихання вічних квартирантів або доторки чиіхось пальців до іі обличчя. Діставшись до дверей свого номера наприкінці коридору, Алісія на якусь мить зупинилася, щоб перепочити.

Відчинивши двері, дівчина зайшла, але навіть не стала вмикати світло. Неонові вивіски театрів та кінотеатрів на Гран-Віа кидали блимаве сяйво, що огортало приміщення різнокольоровим півмороком. У фотелі, спиною до дверей, сидів хтось із запаленою цигаркою в руці. Звоі сизого диму витинали візерунки в повітрі.

– Я думав, ти навідаешся до мене надвечір, – промовив Леандро.

Алісія, хитаючись, дошкутильгала до ліжка й повалилася на нього, знесилена. Їі наставник обернувся й зітхнув, похитавши головою.

– Приготувати тобі?

– Нічого не хочу.

– Це якась форма покутування гріхів чи ти просто отримуеш насолоду, страждаючи без потреби?

Леандро підвівся й підійшов до Алісіі.

– Покажи мені.

Нахилившись над нею, він помацав стегно з холоднокровністю лікаря.

– Коли ти востанне робила укол?

– Сьогодні опівдні. Десять міліграмів.

– Ти ж знаеш, що цього не досить.

– Може, двадцять.

Леандро тихо лайнувся собі під ніс. Потім пішов до ванноі і зупинився просто перед шафкою. Там він відшукав металевий футляр і повернувся до Алісіі. Присівши на краю ліжка, Леандро розкрив футляр і став готувати ін'екцію.

– Ти ж знаеш, як мені не подобаеться, коли ти так робиш.

– Це мое життя.

– Коли ти так мордуеш себе, воно стае і моім. Повернися.

Алісія заплющила очі й повернулася набік. Леандро закасав ій одяг до пояса, потім розстібнув корсет і зняв його. Алісія застогнала від болю, зажмуруючи очі й уривчасто дихаючи.

– Мені це болить більше, ніж тобі, – промовив Леандро.

Він узявся за стегно й притиснув його до ліжка. Алісія тремтіла, коли голка входила в іі зранену плоть. У дівчини вихопилося глухе виття, тіло іі напружилося, наче корабельна линва. Леандро повільно витягнув голку й поклав шприц на ліжко. Він поступово відпускав ногу Алісіі, а відтак перевернув іі горілиць. Поправив сукню й обережно поклав подушку під голову. Чоло Алісіі було вкрито потом. Леандро дістав хустинку й витер його. Дівчина поглянула на свого наставника скляними очима.

– Котра година? – пробелькотіла вона.

Леандро погладив іі по щоці.

– Ще рано. Відпочивай.

16

Алісія прокинулася в темряві кімнати й побачила обриси силуету Леандро, що сидів у фотелі коло іі ліжка. У руках він тримав книжку Віктора Маташа й читав іі. Алісія зрозуміла, що доки спала, Леандро обшукав іі кишені, сумочку й, можливо, геть усі шухляди в номері.

– Краще? – запитав Леандро, не відриваючи очей від тексту.

– Краще, – відказала Алісія.

Її пробудження завжди супроводжувалося якоюсь дивною ясністю і відчуттям, ніби по судинах повільно розтікається захололе желе. Леандро накрив її ковдрою. Алісія помацала себе й виявила, що на ній досі той самий одяг. Дівчина підвелася на ліктях і сперлась на приголів'я ліжка. Заморожений біль пульсував глухо й ледь чутно. Леандро нахилився і простягнув їй склянку. Алісія зробила два ковтки. На смак не схоже було на воду.

– Що це?

– Випий усе.

Алісія допила. Леандро згорнув книжку й поклав її на стіл.

– Ніколи не міг зрозуміти твоїх літературних смаків, Алісіе.

– Я знайшла цю книжку в кабінеті Вальса, у його робочому столі.

– Тобі здається, що вона може мати якийсь стосунок до нашої справи?

– Наразі я не відкидаю жодної можливості.

Леандро схвально кивнув.

– Ти вже говориш, як Хіль де Партера. Як твій новий напарник?

– Варгас? Схоже, користь від нього е.

– Йому можна довіряти?

Алісія стенула плечима.

– Коли бачу такий сумнів у людини, що не довіряе і власній тіні, я навіть не знаю, як його розуміти. Може, як знак того, що ти навертаешся до віри в наш уряд?

– Розумій, як хочеш, – відрізала дівчина.

– Між нами далі війна?

Алісія зітхнула й похитала головою.

– Це не просто дружній візит, Алісіе. Мені треба залагодити ще багато справ, а в «Паласі» на мене вже чекають за вечерею. Що ти маеш мені розказати?

Дівчина стисло переповіла Леандро події дня і стала чекати, доки той, не зраджуючи своеі звички, мовчки зважить і підсумуе все. Потім чоловік підвівся й підійшов до вікна. Алісія дивилася на його нерухому постать, що окреслювалася у вуличних вогнях Гран-Віа. Хирляві руки й ноги, що кріпилися до непропорційно великого тулуба, надавали йому схожості з павуком, який зачаївся в центрі своеі павутини. Алісія не переривала його розмірковування. Вона вже знала, що Леандро любив неспішно розважати й висновувати своі подальші вчинки, насолоджуючись кожним шматочком інформаціі й вираховуючи, як дістати з неі максимальну користь.

– Я так розумію, що ти не повідомила Вальсову секретарку про те, що знайшла цю книжку й забираеш її з собою, – нарешті озвався він.

– Ні. Лише Варгас знає, що книжка в мене.

– Бажано, щоб так це й лишилося. Як гадаєш, зможеш переконати його не розповідати про книжку своєму начальству?

– Гадаю, що зможу. Принаймні на кілька днів.

Леандро, злегка невдоволений, зітхнув. Він відступив від вікна й неспішно повернувся до фотеля. Зручно вмостився, перекинувши ногу за ногу, і протягом якоїсь хвилі вивчав Алісію очима судмедексперта.

– Я хотів би, щоб ти сходила до лікаря Вальехо.

– Ми вже про це говорили.

– Він найкращий у країні спеціаліст.

– Ні.

– Дозволь, я запишу тебе на прийом. Лише один огляд, який ні до чого не зобов’язує.

– Ні.

– Якщо ти маєш намір і далі розмовляти односкладовими словами, то принаймні вигадай щось нове.

– Гаразд, – відказала Алісія.

Леандро знову взяв роман Маташа зі столу й погортав його, усміхаючись сам до себе.

– Смішна книжка?

Чоловік звільна похитав головою.

– Ні. Власне кажучи, у мене від неї волосся дибки стає. Я тільки подумав про те, що вона здається написаною неначе саме для тебе.

Леандро зі скептичним виразом на обличчі пробігав очима сторінки, зупиняючись то там, то тут. Зрештою простягнув книжку Алісії, пильно вивчаючи дівчину езуїтським поглядом, одним із тих, які бачать усі гріхи раніше, ніж ти встигнеш про них подумати, і яким досить одного змига оком, щоб змусити тебе розкаятися.

– Та дуже важлива вечеря в «Паласі» скоро зовсім захолоне, – натякнула Алісія.

Леандро не став заперечувати.

– Не вставай із ліжка й відпочивай. Я лишив тобі в аптечці у ванній десять флаконів по сто.

Алісія розлючено стиснула губи, однак промовчала. Леандро кивнув і рушив до дверей. Перш ніж вийти, він обернувся й наставив указівний палець на Алісію.

– Тільки не втни якоїсь дурниці, – попередив він.

Алісія склала руки як до молитви й усміхнулася.

17

Позбавлена присутності Леандро та його начальницькоі аури, що линула за ним повсюди, Алісія замкнулася на засув, стала під душ і майже на сорок хвилин забулася серед пари й крапель гарячої води. Чекаючи, доки вода змие з неі турботи дня, що минув, дівчина навіть не вмикала світла, задовольняючись тьмяним світінням, яке соталося крізь віконце ванної кімнати. Опалювальні котли «Гіспанііі» розміщувалися, мабуть, аж у самому пеклі, і металічне гримотіння в трубах просякало крізь стіни гіпнотичною музикою. Коли Алісіі здалося, що шкіра іі ось-ось уже почне відставати клаптями, вона закрутила кран, але ще якусь хвилю не рушала з місця, слухаючи капотіння води з душу й гул машин на Гран-Віа.

Пізніше, загорнута в рушник, у товаристві повного келиха з білим вином, Алісія розляглася на ліжку разом із матеріалами справи, яку ій того ранку вручив Хіль де Партера, і текою з листами, буцімто написаними чи то в'язнем Сальгадо, чи то непевним небіжчиком Давидом Мартіном.

Почала вона з матеріалів справи, порівнюючи офіційну версію поліціі з тим, що дізналася протягом дня. Як і в більшості поліційних доповідей, у цій ішлося лише про найменш важливе; найцікавіші теми вона обминала. Звіт про начебто замах на Вальса в будинку Товариства красних мистецтв становив собою геніальний приклад твору, побудованого на необгрунтованих і чудернацьких здогадах. У звіті не було жодного спростування, жодноі думки, що суперечила б словам Вальса, який стверджував, що бачив серед присутніх когось, хто мав намір вчинити замах на його життя. Кольорова вкладка містила начебто свідчення начебто злочину, який начебто збирався скоіти чоловік, якого начебто бачили за кулісами в чомусь на кшталт маски, що частково затуляла його обличчя. У Алісіі вихопилося невдоволене зітхання.

– Тільки Зорро [48 - Зорро (ісп. Zorro – лисиця) – вигаданий персонаж, герой у масці, що подібно до Робін Гуда приходить на допомогу до знедолених. Уперше з'явився у пригодницьких книжках Джонстона Маккалі.] нам бракувало, – пробурмотіла вона сама до себе.

Невдовзі Алісіі набридло розбирати документи, склепані вочевидь лише для годиться. Вона покинула теку з матеріалами справи й узялася до листів.

Алісія нарахувала дванадцять послань, кожне на аркуші пожовклого паперу, помережаного химерним почерком. Найдовше мало заледве чи два скупі абзаци. Судячи з вигляду літер, іх виводило перо спрацьоване й стерте, що подавало чорнило нерівномірно, лишаючи риски, насичені кольором, поряд із ледь помітними подряпинами на папері. Рука автора майже не поєднувала літери між собою, через що складалося враження, ніби текст написано побуквено. Тематика листів стосувалася завданоі колись кривди й акцентувала в кожному посланні на одних і тих самих моментах. Анонімний автор раз по раз згадував «правду», «дітей смерті» і зустріч «перед входом до лабіринту». Вальс отримував ці повідомлення протягом багатьох років, і тільки тепер щось спонукало його до дій.

– Що ж саме? – прошепотіла Алісія.

Відповідь майже завжди лежить у минулому. Це був один із перших уроків від Леандро. Колись, після похорону одного з керівників барселонського відділення Бригади соціальних розслідувань, на якому була присутня й

Алісія (Леандро змусив її прийти, вважаючи це частиною її навчання), її наставник промовив цю фразу. Думка Леандро полягала в тому, що, починаючи від певної миті в житті людини, її майбутнє незмінно визначається її минулим.

– Хіба це не очевидно? – запитала тоді Алісія.

– Ти неабияк здивувалася б, якби дізналась, як часто в теперішньому й майбутньому шукають відповіді, які є тільки в минулому.

Леандро мав певну схильність до повчальних афоризмів. Тоді Алісія гадала, що її наставник говорив про небіжчика або, можливо, навіть про себе самого й про те темне море, що викинуло його на береги влади, як і інших достойників, що видерлися нагору похмурої споруди режиму, – обраних, як їх стали називати з часом. Вони, як сміття, завжди спливають у каламутній воді. Плеяда переможців, яких, здавалося, породило не материне лоно, а та гниль, що тече вулицями цього безплідного краю, наче кривава річка, що вирвалася з каналізаційних люків. Алісія усвідомила, що цей образ вона запозичила з книжки, знайденої у Вальсовому кабінеті. Кров, що витікає з каналізаційних люків і поволі затоплює вулиці. Лабіринт.

Алісія впустила листи на підлогу й заплющила очі. Холод у жилах, який приносили ці чи то ліки, чи то отрута, завжди відчиняв темні комірки в її мозку. Це була та ціна, яку вона платила за можливість угамувати біль. Леандро знав це. Знав, що під цим морозним покривалом, де не існувало ні болю, ні свідомості, Алісія здатна була бачити в темряві, чути й відчувати те, чого інші не могли навіть уявити, здатна викривати таємниці, які решта вважали давно похованими. Леандро знав: щоразу, коли Алісія занурюється в ці чорні води й виринає зі здобиччю в руках, вона лишає там частинку тіла й душі. І він знав, що Алісія ненавидить його за це. Ненавидить з такою люттю, яку тільки може відчувати створіння, що знає свого творця і знає, що він відповідальний за всі її нещастя.

Дівчина підхопилася з ліжка й попрямувала до ванної. Відчинивши дверцята-дзеркало невеличкої шафки, вона побачила акуратно виставлені пляшечки, які залишив їй Леандро. Її нагорода. Алісія обіруч вигребла їх усі й поскидала в раковину. Прозора рідина витекла поміж друзками скла.

– Сучий син, – пробурмотіла дівчина.

У номері задзвонив телефон. Алісія, не зважаючи на деренчання, якусь хвилю розглядала в дзеркалі своє відображення. Вона чекала цього дзвінка. Потім повернулася до кімнати й мовчки взяла слухавку.

– Знайшли Вальсову машину, – почувся голос Леандро на тому кінці.

Алісія мовчала.

– У Барселоні, – нарешті промовила вона.

– Так, – підтвердив Леандро.

– І жодного сліду самого Вальса.

– Ані його охоронця.

Алісія сіла на ліжко, втупивши загублений погляд у вуличні вогні, що кривавими плямами блимали за вікном.

– Ти ще тут, Алісіе?

– Я іду вранці першим потягом. Здається, виїжджае о сьомій з Аточі.

Вона почула зітхання Леандро і уявила, як він сидить у ліжку в своіх апартаментах у готелі «Палас».

– Не знаю, чи це хороша ідея, Алісіе.

– Краще лишити все в руках поліції?

– Я хвилююся через те, що ти будеш сама в Барселоні, ти знаеш це. Барселона – небезпечне місце для тебе.

– Все буде гаразд.

– Де ти зупинишся?

– А ти як гадаеш?

– У квартирі на вулиці Авіньйон… – зітхнув Леандро. – Чому не в якомусь пристойному готелі?

– Тому що там мій дім.

– Твій дім тут.

Алісія обвела поглядом приміщення, свою темницю протягом останніх років. Мабуть, тільки Леандро могло спасти на думку назвати цю домовину іі домівкою.

– Варгас знае?

– Повідомлення прийшло з Головного управління поліції. Якщо ще не знае, то знатиме рано-вранці.

– Ще щось?

Вона почула, як Леандро глибоко зітхнув.

– Я хочу, щоб ти обов’язково дзвонила мені щодня.

– Гаразд.

– Обов’язково.

– Я ж пообіцяла, що дзвонитиму. На добраніч.

Вона вже збиралася завершувати розмову, коли донісся голос Леандро. Дівчина знову приклала слухавку до вуха.

– Алісіе?

– Я слухаю.

– Будь обережна.

Вона завжди знала, що одного дня повернеться до Барселони. Те, що це сталося під час ii останньоі справи, надавало подіі іронічного забарвлення, і це не могло приховатися від ii наставника. Алісія уявила, як Леандро замислено ходить туди-сюди по своему номері, позираючи на телефон. Опираючись спокусі зняти слухавку й зателефонувати ій знову, щоб наказати лишатися в Мадриді. Леандро не подобалося, коли його ляльки намагалися обірвати мотузочки. Багато хто пробував це зробити й щоразу переконувався в тому, що іхне ремесло не для прихильників романтичних фільмів зі щасливим кінцем. Та Алісія завжди була інакшою. Вона була його улюбленицею. Його найкращим творінням.

Дівчина налила собі ще келих білого вина, лягла в ліжко і стала чекати дзвінка. У голові промайнула думка відімкнути телефон. Востанне, коли вона це зробила, з'явилися двое його посіпак, щоб допровадити Алісію до вестибюля, де на неі чекав Леандро. Таким вона його ще ніколи не бачила: виснаженого тривогою, позбавленого свого звичного незворушного виразу. Тоді він поглянув на дівчину з сумішшю злості й ніжності, неначе сумнівався, як йому вчинити: обійняти Алісію чи наказати своім людям затовкти ii прикладами в нього на очах. «Ніколи більше не роби мені такого», – сказав він тоді. Від того вечора минуло два роки.

Алісія чекала дзвінка до пізньоі ночі, однак Леандро так і не зателефонував. Либонь, дуже вже хотів відшукати Вальса й вислужитися перед державними зверхниками, якщо наважився-таки відчинити дверцята ii клітки. Переконана, що цієі ночі ані йому, ані ій не вдасться стулити очей, Алісія вирішила шукати прихистку в единому місці у світі, де Леандро ніколи б не зміг ii дістати. На сторінках книжки. Вона взяла зі столу роман, який знайшла у Вальсовому кабінеті, і розгорнула його, приготувавшись поринути у витвір Маташевоі уяви.

Ще не дійшовши до кінця першого абзацу, Алісія забула, що тримає в руках речовий доказ. Вона дозволила аромату слів заколисати себе й невдовзі загубилася на сторінках книжки, занурившись у море образів і ритмів, якими дихала розповідь про пригоди Аріадни під час ii мандрівки в глиб тоі зачаклованоі Барселони. Здавалося, кожен абзац, кожне речення було побудоване за законами музичного твору. Розповідь в'язала слова в разки намиста й не давала змоги відірвати очей від читання, що заворожувало своею мелодикою і колористикою, вимальовуючи перед очима образи з театру тіней. Алісія читала дві години поспіль, розкошуючи кожною фразою і побоюючись, що книжка ось-ось закінчиться. Коли, нарешті перегорнувши останню сторінку, дівчина побачила малюнок театральноі завіси, що опускається на сцену, з якоі слова зникають, розвіюючись пилом, наче тіні, вона згорнула книжку, поклавши ii собі на груди, і простягнулася в темряві, не здатна розлучитися з пригодами Аріадни в ii лабіринті.

Підпавши під чар історіі, Алісія заплющила очі і спробувала заснути. Вона уявила Вальса в його кабінеті, як він ховає книжку під сподом шухляди й викидає ключ. З усього, що міністр міг заховати перед тим, як зникнути, він обрав цю книжку. Поволі, по краплині, утома стала просякати до тіла Алісіі. Дівчина скинула рушник і гола шаснула під укривало. Вона лягла на бік, згорнувшись клубком і обхопивши руками стегно. Їй спало на думку, що ця ніч цілком імовірно виявиться останньою, яку вона проведе в цій кімнаті, що була ii темницею протягом кількох років. Так вона й лежала, чекаючи, слухаючи шемрання й нарікання будинку, який уже відчував розлуку з Алісією.

Дівчина прокинулася перед світанком, саме вчасно, щоб устигнути зібрати до валізи все необхідне й лишити решту як прощальний дарунок невидимим мешканцям готелю. Вона поглянула на свій невеличкий замок із книжок, складених стосами вздовж стін, і сумовито всміхнулася. Маура знатиме, що робити з ii друзями.

Саме світало, коли Алісія йшла вестибюлем, не маючи наміру прощатися з заблуканими душами «Гіспанії». Вона вже підходила до дверей, коли почула за спиною голос Маури.

– Отже, це таки правда, – сказав портье. – Ви нас покидаете.

Алісія зупинилася й обернулася. Маура дивився на неі, спершись на швабру, що побачила на своему віку, либонь, не менше за нього. Щоб не заплакати, він усміхнувся, та очі його були сповнені безмежним сумом.

– Я іду додому, Мауро.

Портье закивав головою.

– І правильно робите.

– Я лишила там нагорі свої книжки. Вони для вас.

– Я берегтиму іх.

– І одяг також. Може, він підійде комусь із мешканців готелю.

– Я занесу його до «Карітас» [49 - Карітас (від лат. car?tas – «любов-милосердя») – католицька благодійна організація.]. Тут живе багато всяких слинявих збоченців, і мені б не хотілося, щоб вони порпалися там, де не слід.

Алісія підійшла до чоловічка й обійняла його.

– Дякую вам за все, Мауро, – прошепотіла вона на вухо. – Мені вас бракуватиме.

Маура впустив швабру на підлогу й обхопив дівчину тремтячими руками.

– Забудьте нас, забудьте, щойно приідете додому, – промовив портье ламким голосом.

Дівчина збиралася поцілувати його на прощання, але Маура, лицар сумного образу і давнього гарту, простягнув ій руку, яку Алісія потиснула.

– Якби подзвонив такий собі Варгас і запитався про мене…

– Не турбуйтеся. Я зіб’ю його зі сліду. Ну ж бо, йдіть уже.

Дівчина сіла в таксі, що чекало біля дверей готелю, і попросила відвезти іі на вокзал Аточа. Місто вкривало свинцевим запиналом, і вікна машини взялися памороззю. Таксист мав такий вигляд, наче провів усю ніч – а то й цілий тиждень – за кермом, і з дійсністю його пов’язував тільки недокурок, що стримів у нього з рота. Глянувши на Алісію в дзеркало заднього огляду, водій запитав.

– Повертаетесь чи від’іжджаете?

– Сама не знаю, – відказала Алісія.

Прибувши на вокзал, Алісія побачила, що Леандро іі випередив. Він чекав за столиком в одній із кав’ярень біля кас, читаючи газету й бавлячись ложечкою від кави. Трохи подалі, за колонами, вартували двое його церберів. Побачивши Алісію, Леандро згорнув газету й привітав дівчину батьківською усмішкою.

– Хоч як рано не вставай, сонце швидше не зійде, – промовила вона.

– Приказки – то не твое, Алісіе. Сідай. Ти снідала?

Вона похитала головою й сіла за столик. Найменше ій хотілося сперечатися з Леандро зараз, коли вже зовсім скоро вони будуть на відстані шестисот кілометрів одне від одного.

– У смертних е багато корисних звичок. Наприклад, снідати або мати друзів. Тобі, Алісіе, не завадило б перейняти ці звички.

– У тебе багато друзів, Леандро?

Алісія помітила сталевий зблиск в очах начальника – застережливий знак – і опустила погляд. Відтак покірливо взяла тарілку спагеті й філіжанку кави з молоком, які ій приніс офіціант на замовлення Леандро, і відсьорбнула трохи під пильним наглядом наставника.

Чоловік дістав із пальта конверт і простягнув ій.

– Я зарезервував для тебе ціле купе в першому класі. Сподіваюся, ти не маеш нічого проти. У конверті також знайдеш трохи грошей. Сьогодні перекажу ще на твій банківський рахунок. Якщо потребуватимеш більше, дай мені знати.

– Дякую.

Алісія взяла до рота трохи спагеті, сухих і шорстких на смак, пожувала й насилу проковтнула. Леандро не спускав із неі очей. Алісія потайки глянула на годинник, що висів угорі.

– Не хвилюйся, – сказав іі наставник. – У тебе ще десять хвилин.

Групки пасажирів уже прямували на перон. Алісія обхопила чашку двома руками, не знаючи, куди іх подіти. Мовчанка, що запала між ними, була нестерпною до болю.

– Дякую, що прийшов попрощатися, – нарешті промовила вона.

– То ми прощаемось?

Алісія заперечливо хитнула головою. Кілька хвилин вони далі сиділи мовчки. Урешті-решт, коли дівчина вже гадала, що розчавить чашку, яку стискала обіруч, Леандро підвівся, защепнув пальто і спокійно пов’язав шалик. Натягнувши шкіряні рукавички, він доброзичливо всміхнувся й нахилився, щоб поцілувати Алісію в щоку. Його губи були холодні, а з рота пахло м’ятою. Алісія сиділа незрушно, не наважуючись навіть дихати.

– Я хочу, щоб ти дзвонила мені щодня. Обов’язково. Починаючи від сьогоднішнього вечора, коли будеш на місці. Я хочу знати, що все гаразд.

Вона не відповіла.

– Алісіе?

– Дзвонити щодня, обов’язково, – повторила вона.

– Не треба глузувати.

– Вибач.

– Як стегно?

– Добре. Краще. Значно краще.

Леандро дістав із кишені пальта флакон і простягнув його дівчині.

– Я знаю, що тобі не подобаються ліки, але ти ще мені будеш вдячна. Це пігулки, не такі діеві, як укол. Не ковтай іх натщесерце й у жодному разі не запивай алкоголем.

Алісія взяла флакон і сховала до своеі сумочки. Їй не хотілося починати суперечку зараз.

– Дякую.

Леандро кивнув і рушив до виходу, з обох боків супроводжуваний своіми людьми.

Потяг уже чекав під склепінням вокзалу. Хлопчина, якому на вигляд не було й двадцяти років, перед виходом на перон попросив Алісію показати квиток і провів іі до вагона першого класу, який розміщувався в голові потяга й був зовсім порожній. Помітивши, що дівчина трохи накульгує, хлопчина допоміг ій піднятися й супроводив аж до купе, де закинув валізу на багажну поличку й відтулив фіранку. Скло вікна запітніло, і хлопець протер його рукавом свого піджака. Пасажири, немов балерини, ковзали по перону, перетвореному на дзеркало вологим подихом ранку. Алісія віддячила хлопчині щедрими чайовими, і той, шанобливо вклонившись, покинув купе й зачинив за собою двері.

Дівчина опустилася на сидіння й утупилася відсутнім поглядом у вокзальні вогні. По якійсь хвилі потяг помалу рушив, і Алісія розслабилася, насолоджуючись розміреним похитуванням вагона й уявляючи собі, як перші промені сонця зблискують над огорнутим імлою Мадридом. Саме тоді вона побачила його. Варгас мчав пероном, намагаючись догнати потяг. Його марний забіг увінчався тим, що поліціянтові вдалося ледь-ледь пальцями торкнутися вагона й наштовхнутися на непроникний погляд Алісіі, що безпристрасно дивилася на напарника крізь вікно. Зрештою Варгас відстав. Засапавшись, він поклав руки на коліна й схилився з гіркою посмішкою на губах.

Місто зникало в далечині, і незабаром потяг уже мчав неозорою рівниною, що простяглася без кінця-краю. Алісія відчула, що за ціею темною стіною вітер уже доніс до Барселони іі запах. Дівчина уявила, як рідне місто, наче чорна троянда, розтуляе своі пелюстки, і на якусь мить Алісію переповнила та спокійна впевненість у неминучому, яка дае розраду проклятим істотам. А може, це була тільки втома. Це вже не мало значення. Алісія заплющила очі й віддалася на волю сну, тимчасом як потяг, розтинаючи пітьму, нісся до лабіринту духів.

Місто дзеркал

Барселона

Грудень 1959 року

1

Холод. Холод, що кусає за шкіру, розтинає плоть і просвердлює кістки. Вогкий холод, що, немов кліщами, стискає м’язи й випалює нутрощі. Холод. Протягом перших кількох секунд свідомості він не може думати ні про що інше.

Темрява майже цілковита. Лише вузесенький просвіт видніється вгорі. Тьмяне світло, що лине звідти, блискучими порошинками приклеюється до пітьми, ледь-ледь окреслюючи межі того приміщення, в якому він перебуває. Зіниці його розширюються, і по якійсь хвилі він бачить комірку завбільшки з невеличку кімнату. Стіни – муровані з голого каменю – дихають вогкістю, краплини якої світяться в мороці, стікаючи додолу, неначе темні сльози. Підлога кам’яна, залита якоюсь рідиною, не схожою на воду. У повітрі – густий сморід. Попереду видніється товсте іржаве пруття, а далі – сходинки, що здіймаються вгору, зникаючи в пітьмі.

Він у якійсь камері.

Вальс пробує підвестися, але ноги його не слухаються. Йому ледве вдається ступити крок, коли коліна підсікаються і він падає набік. Він ударяється обличчям об підлогу й лається. Протягом кількох хвилин, намагаючись звести дух, він безпорадно лежить, обличчям у липкій рідині, що вкриває долівку і має металічний солодкавий запах. У роті Вальсові пересохло, мовби він ів землю, а губи потріскалися. Він хоче обмацати себе правою рукою, але виявляє, що не відчуває її, неначе нижче ліктя нічого нема.

Спершись на ліву руку, йому вдається сісти. Він підносить до обличчя правицю й оглядає її проти жовтуватого світла, що паволокою заснувало повітря. Рука тремтить. Вальс бачить, як вона тремтить, але не відчуває цього. Він пробує стиснути й розтиснути кулак, але м’язи не слухаються. Тільки тоді він помічає, що на руці бракує двох пальців – вказівного й середнього. На іхньому місці два почорнілих оцупки, з яких звисають клапті шкіри й плоті. Вальс хоче закричати, але голос його такий надірваний, що з горла видобувається тільки хрипкий стогін. Вальс падає навзнак і заплющує очі. По якомусь часі починає дихати ротом, щоб уникнути нестерпного смороду, який отруює повітря. У голові спливає спогад із дитинства про далеке літо, проведене в батьківському маетку неподалік Сеговії, і про старого пса, який заповз до підвалу, щоб там здохнути. Вальс пригадує, що сморід, який тоді заполонив будинок, був подібний до того, що зараз випалює йому ніздрі. Але цей куди гірший: неможливо навіть думати. Незабаром – за кілька хвилин, а може, годин – Вальса долає втома, і він провалюється в неспокійну дрімоту, між сном і явою.

Міністрові сниться, що він іде потягом, у якому більше немає пасажирів. Локомотив, наче скажений кінь, крізь хмаровище чорної пари мчить до укритого за міськими мурами лабіринту монументальних, наче собори, фабрик, шпичакуватих веж і переплетених під найнеймовірнішими кутами мостів і дахів, над якими нависає криваве небо. Потяг в’їжджає у тунель, який здається безкінечним, але незадовго до цього Вальс визирає у вікно й бачить, що вхід охороняють статуї двох велетенських янголів із розпростертими крилами й гострими іклами, що стирчать із рота. На перехнябленій табличці над входом написано:

Барселона

Потяг із пекельним гуркотом пірнає у тунель, а коли виринає з другого боку, попереду нависає силует гори Монтжуік, на вершині якої огорнутий ореолом багряного світла здіймається замок. Вальс відчуває, як усередині в нього все холоне. Контролер, покручений, наче стовбур старого дерева, пошарпаного негодою, йде коридором і зупиняється перед Вальсовим купе. На його уніформі – бейджик із написом: САЛЬГАДО.

– Ваша зупинка, пане комендантe…

Потяг здіймається звивистою дорогою, яку так добре пам’ятає Вальс, і заїжджає на територію в’язниці. Відтак зупиняється в темному коридорі, і Вальс виходить. Потяг рушає знову і зникає в темряві. Вальс озирається й бачить, що потрапив у пастку: він у одній із в’язничних камер. З другого боку грат за ним спостерігає темна постать. Вальс хоче пояснити, що сталася помилка, що він має бути по той бік грат і що він комендант в’язниці, але слова застрягають у горлі.

Пізніше з’являється біль і вириває Вальса зі сну, проймаючи його немовби електричним струмом.

Сморід мертвечини, темрява й холод нікуди не поділися, але тепер він майже не зважає на них. Він може думати тільки про біль. Біль, якого ніколи раніше йому не доводилося зазнавати. Якого він навіть уявити не міг. Його права рука палає, наче він сунув її в полум’я і не може вийняти звідти. Він хапається лівицею за правицю. Навіть у темряві Вальс бачить, що два темні оцупки на тому місці, де мали бути його пальці, кривавлять густою рідиною. Він німотно кричить.

Біль допомагає йому пригадати.

У голові вимальовуються образи того, що сталося. У пам’яті зринає та мить, коли в присмерку вдалині показуються обриси Барселони. Крізь вітрове скло Вальс дивиться на неї, схожу на велетенську святкову декорацію, і пригадує, як ненавидить це місто. Його вірний охоронець Вісенте мовчки кермує, зосереджений на дорозі. Якщо він і боїться, то не показує цього. Вони їдуть вулицями й проспектами, де бачать закутаних у теплий одяг пішоходів, які поспішають кудись під сніжним запиналом, що висить у повітрі, наче кришталевий туман. Вальс із Вісенте прямують бульваром до горішньої частини міста й невдовзі виїжджають на дорогу, яка, викреслюючи безліч закрутів, здіймається згір’ями Вальвідрери. Вальс одразу пізнає цей дивний квартал із будинками, що наче зависли між небом і землею. Барселона лишилася далеко внизу – килим із тіней, краї якого зливаються з морем. Схилом повзе фунікулер, викреслюючи змійкою слід золотавого світла, у якому вимальовуються величезні модерністські вілли, що підпирають гору. Там, поміж дерев, видніються обриси старого занедбаного будинку. Вальс натужно ковтає слину. Вісенте запитально дивиться на нього, і міністр киває головою. Дуже скоро вже все закінчиться. Вальс зводить курок револьвера, який тримає в руці. Уже споночіло, коли вони під’їжджають до воріт вілли. Грати розчинено. Машина заїжджає до поросłого бур’яном саду й минає фонтан, висохлий і обснований плющем. Вісенте зупиняється перед сходами, що ведуть до входу. Він вимикає двигун і дістає револьвер. Вісенте ніколи не користується пістолетом, тільки револьвером. Револьвер, каже він, ніколи не дає осічки.

– Котра година? – ледь чутно запитує Вальс.

Вісенте не встигає відповісти. Усе відбувається дуже швидко. Ледве охоронець виймає ключ із замка запалювання, як Вальс зауважує за вікном автомобіля постать, яка наблизилася до них непомітно. Вісенте, не промовивши ні слова, відштовхує свого хазяїна вбік і стріляє. Скло розлітається зовсім близько, і Вальс відчуває, як дрібні скалки впиваються йому в обличчя. Гуркіт пострілу оглушує його, вуха закладає від пронизливого свисту. Перш ніж хмара пороху, що здійнялася в машині, розвіюється, дверцята з боку водія відчиняються ривком. Вісенте обертається з револьвером у руці, але вистрілити вдруге не встигає: щось пробиває йому горлянку. Охоронець хапається обома руками за горло. Темна кров струменить між його пальцями. На якусь мить їхні погляди зустрічаються: в очах охоронця застиг подив. Наступної секунди Вісенте падає головою на кермо, вмикаючи клаксон. Вальс намагається підтримати його, але тіло завалюється набік і випадає наполовину з машини. Міністр обіруч тримає револьвер, наставляючи дуло в чорноту за відчиненими водійськими дверцятами. Аж раптом відчуває дихання позаду себе. Вальс обертається, щоб вистрілити, але руку йому обпікає холодом. Метал скрегоче по кістці, і Вальса переповнює млість, що потьмарює зір. Револьвер падає йому на коліна, і міністр бачить, як із руки цебенить кров. Постать наближається; із леза ножа, який вона тримає в руці, стікають червоні краплі. Вальс намагається відчинити дверцята машини, але перший постріл, мабуть, заклинцював замок. Чиїсь руки хапають його за горло й люто шарпають. Вальс усвідомлює, що його витягають із машини через вікно й волочать посипаною жорствою доріжкою до потрісканих мармурових сходів. Чути легкі кроки, що наближаються. У місячному сяйві вимальовується постать, яка у Вальсовому маренні спершу ввижається йому янголом, а потім він думає, що це смерть. Міністр підводить очі й розуміє свою помилку.

– Чого ти сміешся, виродку? – запитує голос.

Вальс усміхається.

– Ти такий схожий… – бурмоче він.

Вальс заплющує очі й чекає на постріл милосердя, але пострілу не відбувається. Міністр відчуває, що янгол плює йому в обличчя. Кроки віддаляються. Бог – чи чорт – зглянувся над ним, і якоісь миті Вальс непритомніє.

Він не може пригадати, скільки часу це все тривало: години, дні чи тижні. У цій кам’яній клітці не існує часу. Усе, що тут є, – це холод, біль, і темрява. Зненацька Вальса охоплює напад люті. Він підповзає до грат і гамселить кулаками по холодному залізу, обдираючи шкіру. Коли вгорі утворюється прямокутник світла, у якому вимальовуються сходи, що спускаються до камери, міністр усе ще чіпляється за пруття. Вальс чує кроки і з надією підводить очі. Потім благально простягає руку крізь грати. Тюремник нерухомо стоїть і дивиться на нього крізь півморок. Обличчя його щось вкриває, і через це воно здається застиглою машкарою, немов у тих манекенів у вітринах крамниць на Гран-Віа.

– Мартіне? Це ти? – запитує Вальс.

Але відповіді не отримує. Тюремник лише мовчки дивиться на нього. Зрештою Вальс киває, немовби хоче показати, що розуміє правила гри.

– Води, будь ласка, – стогне він.

Тривалий час тюремник не рухається. Відтак, коли Вальс уже гадає, що йому все примарилося і що цей чоловік – лише витвір його хворого мозку, який

пожирає біль і запалення, тюремник ступає кілька кроків до нього. Вальс покірливо всміхається.

– Води, – благає він.

Струмінь сечі зрошує йому обличчя, і порізи, якими воно вкрите, починають пекти вогнем. У Вальса вихоплюється скавучання, і він відповзає в глиб камери. Він задкує, доки не впирається спиною в стіну й, зібгавшись у клубок, лишається там. Тюремник підіймається сходами нагору, дверцята з лунким відляском закляпуються, і прямокутник світла зникає.

Лише тоді Вальс помічає, що він не сам у камері. У куті, прихилившись спиною до стіни, сидить Вісенте, його вірний охоронець. Він не рухається. Видно лише обриси його ніг. І рук. Долоні й пальці розпухли і мають фіолетовий колір.

– Вісенте?

Він повзе до охоронця, але зупиняється, відчувши наближення смороду. Вальс ховається в протилежний куток і скручується вдвое, обхопивши руками коліна й засунувши голову між ноги, щоб позбутися сопуху. Він намагається викликати в пам’яті образ своеі доньки, Мерседес. Вальс уявляе, як вона бавиться в парку, у своему будиночку з ляльками, катається на власному потязі. Він уявляе іі дівчинкою, яка дивиться на нього поглядом, що все пробачае й несе світло туди, де його ніколи не було.

За якийсь час Вальс піддається холоду, болю й знемозі і відчувае, що знову непритомніе. «Може, я помираю», – з надіею думае він.

2

Фермін Ромеро де Торрес прокинувся зненацька. Серце його калатало, немов кулемет, а в грудях неначе хтось виконував партію сопрано з Вагнерівськоі опери. Він розтулив очі в оксамитовій півтемряві, намагаючись заспокоітися. Стрілки будильника підтвердили те, про що він підозрював. Ще не було навіть півночі. Йому вдалося сяк-так подрімати лише якусь годинку, перш ніж безсоння знову наскочило на нього, мов некерований трамвай. Поруч, благословенно всміхаючись в обіймах Морфея, хропла, наче молодий бичок, Бернарда.

– Ферміне, здаеться, ти станеш батьком.

Вагітність зробила іі ще бажанішою, ніж будь-коли: Фермін тоі самоі миті радо б накинувся на іі розквітлі принади і на весь той бенкет вигинів і опуклостей, який Бернарда становила собою. Він уже збирався виконати свій коронний номер під назвою «Опівнічний експрес», але не наважився розбудити дружину й порушити той небесний спокій, яким світилося іі обличчя. Він знав, що в такому разі могло бути два варіанти розвитку подій: або воднева бомба з гормонів, які сочилися з усіх пор іі тіла, вибухне й Бернарда перетвориться на дику тигрицю, що розтерзае його на шматки, або ж іскра не проскочить і його свята дружина, охоплена всілякими страхами, стане відмовлятися, посилаючись навіть на те, що будь-яке посягання на неі може зашкодити дитині. Фермін іі не звинувачував. Їхню першу дитину, яку вони зачали незадовго до одруження, Бернарда втратила. Горе іі було таке безмежне, що Фермін боявся тоді втратити назавжди і дружину. Та минув час, і, як обіцяв лікар, Бернарда завагітніла знову й повернулася до життя. Однак тепер вона жила в

постійному страху, і часом, здавалося, боялась навіть зітхнути, щоб знову не стався викидень.

– Кохана, але ж лікар сказав, що все буде гаразд.

– Він такий самий брехун, як і ти.

Мудрий чоловік не стане будити вулкани, революції чи вагітних жінок. Фермін тихцем покинув подружне ложе й прослизнув навшпиньках до ідальні їхнього скромного помешкання на вулиці Хоакіна Кости, до якого вони з Бернардою в'їхали, повернувшись з медового місяця. Він сподівався притлумити свою хіть і гризоти «Сугусом», але після короткого огляду виявилося, що запаси його підійшли до нуля. А це вже було геть кепсько. Розпач огорнув Ферміна. Але тут він пригадав, що у вестибюлі Французького вокзалу до пізньої ночі працює торговець солодощами й цигарками, Сліпий Діего, у якого завжди було вдосталь всіляких лагоминок та масних жартів. На саму думку про лимонний «Сугус» Фермінові потекла слинка, і він, не гаючи ні секунди, скинув піжаму й убрався в пальто, достатньо тепле, щоб сироти не виступали на шкірі холодної, як у Сибіру, ночі. Спорядившись таким чином, Фермін кинувся на вулицю, щоб задовольнити свої низькі інстинкти й надавати копняків безсонню.

Раваль – маленька батьківщина для всіх тих, кого мордують нічниці. Хоч квартал також не спить, однак спонукає до забуття, і хай яким не був би твій тягар, досить пройти кілька кроків, щоб натрапити на когось або на щось, що нагадає тобі: завжди є хтось, кому життя здало ще гірші карти, ніж тобі. Тої ночі, коли перетнулися між собою людські долі, жовтуваті випари, породжені почасти вбиральнями, почасти газовими ліхтарями, почасти відлунням спогадів кольору сепії, линули над плутаницею провулків, чи то як чари, чи то як попередження – кому як більше до смаку.

Фермін блукав поміж галасу, смороду та інших продуктів життєдіяльності люмпену, що оживляли ці вулички, темні й покручені, наче фантазії єпископа. Урешті-решт він опинився біля статуї Колумба, яку зграя мартинів закаляла білим послідом, віддаючи сумнівну шану середземноморській дієті. Фермін попрямував бульваром до Французького вокзалу, не наважуючись обернутися й глянути на лиховісний силует замку Монтжуїк, що завмер на вершині гори, наче хижак, який приготувався до нападу.

Ватаги моряків-американців тинялися околицями порту в пошуках розваг і можливостей культурного обміну з дамами легкої поведінки, готовими ознайомити їх із найпростішими фразами і трьома-чотирма фокусами, відомих тільки мешканцям портових міст. Фермінові згадалася Росіїто, розрада стількох темних ночей його молодості, чиста пишногруда душа, що не раз рятувала його від самотності. Він уявив Росіїто разом з її кавалером, успішним торговцем із Реуса, завдяки якому вона покинула активну роботу; уявив, як вона мандруе світом – справжня сеньйора, якою вона завжди й була, – і, можливо, думає, що нарешті життя їй усміхнулося.

Із думками про Росіїто і про породу, що перебуває під загрозою вимирання, – породу людей із добрим серцем, Фермін прийшов на вокзал. Побачивши Сліпого Діего, який уже збирався згортатися, він підбіг до нього.

– Ферміне, о такій порі ти мав би жарити в ліжку свою супружницю, – промовив Діего. – Закінчився «Сугус»?

– Самі крихти лишилися.

– У мене е лимонний, ананасовий і полуничний.

– Давай лимонний. П’ять пакетиків.

– Тримай ще один у подарунок.

Фермін заплатив йому й не взяв решти. Діего, не перераховуючи, поклав монети до шкіряної сумочки, яку носив на поясі, подібно до трамвайних кондукторів. Фермін ніколи не міг збагнути, як Сліпий Діего знав, коли його обшахровують, а коли ні, але якимось чином він це знав. Ба більше, Діего міг це передбачити. Він народився незрячим, і в житті йому поталанило менше, ніж кадетові-піхотинцю. Мешкав сам у кімнаті без вікон у пансіоні на вулиці Принцеси зі своїм найкращим другом, радіоприймачем, по якому слухав футбол і новини, від яких йому робилося смішно.

– Прийшов подивитися на потяги, еге ж?

– Давня звичка, – відказав Фермін.

Він дивився услід Сліпому Діего, що потягнувся до свого пансіону, де його не чекала жодна жива душа, і подумав про Бернарду, яка спала у своєму ліжку й пахла трояндовою водою. Він збирався повертатися додому, але все ж вирішив вийти на перон, під велетенське шатро вокзалу, цього сповненого парою і залізом собору, куди Фермін прибув, коли повернувся до Барселони тої далекої ночі 1941 року. Він завжди вважав, що доля, коли не нападає підступно й безсоромно на невинних, любить перепочивати на залізничних вокзалах. Тут починаються або закінчуються трагедії і романи, відбуваються втечі й повернення, зради й розлуки. Саме життя – це, так би мовити, вокзал, на якому хтось завжди сідає – або когось садять – на не той потяг.

Такі роздуми, глибокі, як філіжанка кави, зазвичай приходили до Ферміна саме після півночі, коли тіло, стомлене щоденними турботами, затихало, тоді як розум далі вертівся, наче дзига. Вирішивши проміняти дешеву філософію на суворий комфорт дерев’яної лавки, він зайшов під склепіння вокзалу, таке вигнуте, наче хитрий архітектор хотів підказати, звідки народжується крива доля Барселони.

Фермін улаштувався на лавці, розгорнув один «Сугус» і кинув його до рота. Поринувши в цукеркову нірвану, він утупився поглядом у залізничні колії, що втікали в ніч і губилися в темряві. За якийсь час він відчув, як перон затремтів під його ногами, і побачив світло локомотива, що пронизувало опівнічну темінь. Через кілька хвилин потяг, огорнутий хмарою пари, прибув на станцію.

Запинало імли, що прийшла з моря, огортало перон, перетворюючи на марево пасажирів, які виходили з вагонів після тривалої подорожі. Щасливих облич поміж них було небагато. Фермін спостерігав, як пасажири проходили мимо, вдивлявся в іхні стомлені лиця, фантазуючи про те, які життеві обставини й переміни змусили цих людей приіхати до Барселони. Йому вже починала подобатися ця нова роль біографа, що похапцем пише життепис нікому не відомого містянина, коли він побачив іі.

Вона вийшла з вагона, огорнута тою завісою білої пари, яку Фермін завжди сподівався побачити довкола своеі улюбленої Марлен Дітріх, коли та виходила з потяга на вокзалі Берліна, Парижа чи будь-якого іншого, може, й неіснуючого, міста того славетного чорно-білого XX століття, яке можна було побачити на ранкових сеансах у кінотеатрі «Капітоль». Жінка – хоч ій, схоже, не було й тридцяти років, але Фермінові ніколи б не спало на

думку назвати її дівчинкою, юнкою чи якимось іншим подібним словом – ішла злегка накульгуючи, що надавало їй загадкового й водночас вразливого вигляду.

Загострені риси її обличчя випромінювали одночасно і світло, і темряву. Якби Фермінові треба було б описати її зовнішність своєму другові Даніелю, то він сказав би, що жінка була подібна до одного з тих примарних опівнічних янголів, які іноді з'являлися на сторінках романів його колишнього товариша по в'язничному блоку в замку Монтжуїк Давида Мартіна. Найбільше вона скидалася на дивовижну Хлою, головну героїню багатьох не надто добропристойних історій із моторошного циклу «Місто проклятих», яка позбавила Ферміна не одніеї години сну, коли під час довгих годин гарячкового читання він здобував енциклопедичні знання про мистецтво отруювання, каламуть пристрастей злочинного розуму і блиск жіночої білизни. Можливо, настав час перечитати ці захопливі готичні романи, подумав він, доки ще дух його і чоловіче причандалля не зачахли остаточно.

Фермін дивився, як жінка підходить, і раптом на якусь коротку мить зустрівся з нею очима. Він відразу ж утік від цього випадкового погляду, опустивши голову й перечекавши, доки вона пройде повз нього. Прикривши обличчя коміром пальта, він обернувся їй услід. Пасажири простували до виходу, і жінка – серед них. Фермін сидів на лавці, наче приклеений, і ледве не тремтів, аж доки начальник вокзалу не підійшов до нього.

– Слухайте-но, цієї ночі потягів більше не буде, а спати тут не дозволяється…

Фермін кивнув, підвівся й пішов із перону, ледве переставляючи ноги. У вестибюлі він роззирнувся, але жінки ніде не було видно. Він поспішив на вулицю, де дув холодний вітер, який нагадав Фермінові, що надворі зима.

– Алісіе? – запитав він у вітру. – Це ти?

Зітхнувши, Фермін рушив темними вулицями, переконуючи себе, що це неможливо, що ті очі, в яких він потонув, не могли бути тими самими, які він покинув тоі далекоі вогняноі ночі під час війни, і що дівчинка, яку йому не вдалося врятувати, Алісія, загинула тоді разом із багатьма іншими. Навіть його Немезіда [50 - Немезіда – у грецькій міфологіі – богиня людськоі долі, покровителька суспільного порядку, уособлення кари богів.], його лиха доля не могла мати аж такого чорного почуття гумору.

«Може, це привид, який повернувся з царства мертвих, щоб нагадати тобі, що той, хто колись лишив помирати дитину, не заслуговує мати нащадків на цьому світі. Священики кажуть: не сила осягнути того, що Всевишній прагне сказати нам», – розмірковував Фермін.

– Тут мусить бути якесь наукове пояснення, – сказав він уголос. – Як у ранкового стояка.

Схопившись за цей емпіричний принцип і одночасно кинувши до рота черговий «Сугус», Фермін попрямував додому, до теплого ліжка, у якому на нього чекала Бернарда, переконаний, що нічого не стається випадково і що рано чи пізно або він розгадає цю таємницю, або вона назавжди позбавить його сну.

Коли Алісія прямувала до виходу з перону, вона зауважила сухорлявого чоловічка, що сидів на лавці й крадькома витріщався на неї. Найприкметнішим у його обличчі, яке, здавалося, зійшло з картин Гойі [51 - Франсіско-Хосе де Гойя (1746–1828) – відомий іспанський живописець і гравер.], був величезний ніс. Чоловік мав на собі пальто, яке було йому завелике і на вигляд якого на думку спадав равлик, що носить на собі свою мушлю. Алісія могла б заприсягтися, що під сподом у чоловіка були газети, складені вдвое, – звичка, яка не траплялася ій на очі вже давно, ще з перших післявоенних років.

Мабуть, найпростіше було б забути його, сказавши собі, що це лише ще один уламок у морі знедолених, які досі, майже двадцять років після закінчення війни, пробували в темних кварталах найбільших міст, не покидаючи надії, що історія нарешті згадає про Іспанію і врятує ії від забуття. Мабуть, найпростіше було б повірити, що Барселона дасть ій бодай кілька годин перепочинку, перш ніж зіштовхнути з долею. Алісія пройшла повз чоловіка й, не обертаючись, попрямувала до виходу, благаючи пекло, щоб він ії не впізнав. Від тої ночі минуло двадцять років, а вона тоді була маленькою дівчинкою.

Біля виходу з вокзалу Алісія сіла в таксі й попросила водія відвезти ії на вулицю Авіньйон до будинку номер дванадцять. Коли вона промовляла цю адресу, голос ії тремтів. Машина рушила бульваром Ізабелли II в напрямку до Віа-Лаетана, обганяючи по дорозі кілька трамваїв, що запалювали імлу танцем блакитних іскор, які сипалися з проводів. Алісія вдивлялася крізь вікно в темне обличчя Барселони, в арки й вежі, у вулички, що заглиблювалися в старе місто, і в далекі вогні замку Монтжуік на горі. «Рідний дім, похмурий дім», – подумала вона.

О цій нічній порі машин було мало, і за п’ять хвилин вони вже прибули на місце. Таксист висадив ії перед під’їздом будинку номер дванадцять на вулиці Авіньйон і, подякувавши за щедрі чайові (Алісія заплатила йому вдвічі більше за названу ціну), поїхав вулицею вниз у напрямку до порту. Дівчина лишилася стояти перед будинком, ії обдував холодний вітер, що ніс із собою запах кварталу, запах старої Барселони, який жодному дощу годі було змити. Алісія всміхнулася, чим здивувала сама себе. Із часом навіть погані спогади починають видаватися приємними.

Її колишне помешкання було за кілька кроків від перехрестя з вулицею Фернандо, навпроти «Гран Кафе». Алісія саме шукала ключі в кишені свого пальта, коли почула, що двері під’їзду відчиняються. Дівчина підвела очі й побачила радісне обличчя консьержки Хесуси.

– Господи Ісусе! – вигукнула вона, вочевидь схвильована.

Перш ніж Алісія встигла відповісти, Хесуса, наче удав, кинулася на неї, обійняла й стала покривати обличчя поцілунками, що пахли анісівкою.

– Дай лишень погляну на тебе, – відпускаючи ії, сказала консьержка.

Алісія всміхнулася ій.

– Тільки не кажи, що я занадто худа.

– Це тобі скажуть чоловіки, і вперше в житті вони матимуть рацію.

– Якби ти знала, як мені тебе бракувало, Хесуса.

– Підлесниця! У тебе зовсім сорому немае. Дай-но поцілую тебе ще раз, хоч ти того й не заслуговуеш, стільки часу ні подзвонити, ні написати, ні приіхати – анічогісінько…

Хесуса Лабордета була однією з тих удів війни, що мали дух і волю до нового життя, якого вони так ніколи не прожили й не могли б прожити. П’ятнадцять років вона працювала придверницею в будинку, де мала крихітну двокімнатну квартирку в самому кінці вестибюля, яку вона ділила з радіоприймачем, налаштованим на романтичні передачі, і старезним дворнягою, якого вона підібрала на вулиці й охрестила Наполеоном, хоча псові не завжди вдавалося вчасно відвоювати бодай ріг вулиці, щоб рано-вранці задерти там ногу, і через раз він випорожнював уміст свого сечового міхура під поштовою скринькою коло входу. До своеі мізерноі платні Хесуса додавала те, що заробляла, прибираючи та лагодячи старий одяг для половини мешканців кварталу. Злим язикам – а котрогось дня такими стали майже всі – подобалося розповідати, що Хесуса прикладаеться до анісівки частіше, ніж матроси, і що іноді, коли добряче хильне, чути, як вона плаче й голосить у своій тісній комірчині, тимчасом як бідолашний Наполеон злякано підвивае.

– Чого ж ти стоіш? Заходь-бо! Тут холодно, наче в дев’ятому колі пекла.

Алісія пройшла за консьержкою досередини.

– Сеньйор Леандро дзвонив сьогодні вранці, щоб попередити, що ти повертаешся.

– Сеньйор Леандро завжди дуже люб’язний.

– Він справжній кавальеро, – переконано ствердила Хесуса, яка його неабияк поважала. – Так гарно говорить…

У будинку не було ліфта, а сходи були облаштовані так, ніби архітектор мав на меті відлякати потенційних мешканців горішніх поверхів. Хесуса вела перед, а за нею, як могла, дерлася нагору Алісія, перетягуючи свою валізу зі сходинки на сходинку.

– Я провітрила й трохи прибрала твою квартиру – це було вкрай потрібно. Фернандіто мені допомагав. Сподіваюся, ти не маеш нічого проти? Коли він дізнався, що ти приіжджаеш, то місця собі не знаходив, аж доки я не дозволила йому щось зробити…

Фернандіто був небожем сеньйори Хесуси. Щира душа, якою не кожен святий міг би похизуватися, Фернандіто страждав на страшну хворобу – підліткову закоханість у хронічному стані. Щоб довершити насмішку, мати природа позловтішалася, наділивши його наівною вдачею. Хлопець жив із матір’ю в сусідньому будинку й працював розсильним у продуктовій крамниці, хоча найбільше своіх зусиль і талантів він витрачав на компонування високоліричних віршів, присвячених Алісіі, у якій бачив утілення одночасно Дами з камеліями і злоі королеви з «Білосніжки», щоправда сексуальнішоі, ніж оригінал. Незадовго до того, як Алісія покинула Барселону три роки тому, Фернандіто освідчився ій у вічному коханні, висловив бажання стати батьком, якщо буде на те воля Божа, щонайменше п’яти іі дітей і пообіцяв навіки тіло, душу та все інше свое добро в обмін на прощальний поцілунок.

– Фернандіто, я старша за тебе на десять років. Не годиться тобі таке думати про мене, – сказала того дня Алісія, витираючи йому сльози.

– Чому ви мене не кохаете, сеньйорито Алісіе? Я для вас недостатньо мужній?

– Фернандіто, у тобі мужності досить, щоб потопити Непереможну Армаду [52 - Непереможна Армада (ісп. Armada invencible) – великий військовий флот, зібраний Філіпом II Іспанським протягом 1586–1588 років під час англо-іспанськоі війни (1587–1604).], але тобі треба шукати наречену твого віку. За кілька років ти побачиш, що я мала рацію. Я можу запропонувати тобі лише дружбу.

Фернандіто своєю затятістю скидався на боксера-початківця, що має більше запалу, ніж майстерності: хай скільки б йому не дісталося, він постійно повертався за додачею.

– Я ніколи нікого не покохаю так, як вас, Алісіе. Нікого.

Того дня, коли вона від'їжджала до Мадрида, Фернандіто, у якого мелодраматизм просякнув у кров завдяки болеро, що крутили постійно по радіо, чекав Алісію на вокзалі, у святковому костюмі й начищених до блиску черевиках, маючи чудернацький вигляд зменшеної копіі Карлоса Гарделя [53 - Карлос Гардель (ісп. Carlos Gardel) – аргентинський співак, композитор, актор, один з найвизначніших виконавців танго першоі половини XX ст.]. У руках він тримав букет червоних троянд, який, либонь, коштував йому місячної платні. Хлопчина вручив ій любовного листа, який кинув би в жар леді Чаттерлей [54 - Героіня твору Девіда Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей».], однак Алісія, прочитавши його, тільки заплакала, і то не так, як того б хотілося бідолашному Фернандіто. Перш ніж дівчина змогла зайти до вагона й позбутися юного Казанови, Фернандіто, озброівшись усією сміливістю й рішучістю, яку накопичував від самого початку підліткового віку, поцілував іі так, як цілують тільки п'ятнадцятилітні, повертаючи віру – нехай і не надовго – у цей світ.

– Ви розбили мені серце, сеньйорито Алісіе, – заявив Фернандіто, хлипаючи. – Тепер я помру від сліз. Я читав, що іноді таке трапляється. Слізні протоки пересихають, і аорта розривається. Так сказали по радіо. Вас сповістять про мою смерть, щоб ви знали: це ваша провина.

– Фернандіто, в одній твоій сльозині більше життя, ніж я побачу будь-коли, хоч би жила до ста років.

– Ця фраза звучить так, ніби ви іі вичитали в якійсь книжці.

– Не існує такоі книжки, Фернандіто, яка була б із тобою чесною, окрім хіба що підручника з біологіі.

– Їдьте вже разом з усією своєю зрадливістю й кам'яним серцем. Настане день, коли сама-самісінька ви ще сумуватимете за мною.

Алісія поцілувала його в чоло. Поцілунок у губи вбив би хлопця.

– Я вже за тобою сумую. Бережи себе, Фернандіто. І спробуй забути мене.

Урешті-решт вони дісталися до останнього поверху, і Алісія, опинившись перед дверима свого давнього помешкання, вийшла з задуми. Хесуса відчинила двері й увімкнула світло.

– Не турбуйся, – промовила консьержка, немовби прочитавши іі думки. – Хлопець очуняв і надбав собі прегарну наречену. Проходь, проходь.

Алісія поставила валізу на підлогу й зайшла досередини. Хесуса лишилася стояти на порозі. При вході у вазі стояли свіжі квіти, а вся оселя пахла

чистотою. Дівчина поволі, немов була тут уперше, обійшла всі кімнати й коридори.

Вона почула, як за спиною Хесуса кладе ключі на столик, і повернулася до вітальні. Консьержка дивилася на неі з напівусмішкою.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=35498433&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

На випадок крайньоі потреби (лат.). – Тут і далі прим. перекладача.

2

Обов’язкова умова (лат.).

3

Одна з найпопулярніших у свій час марок друкарськоі машинки.

4

«З машини» (лат.) Перекручене «Deux ex machina» – «Бог із машини».

5

Dies irae (лат. «день гніву») – католицька секвенція. Написана, імовірно, у XIII столітті францисканцем Томмазо да Челано. З 1570 до 1962 р. була обов'язковою частиною заупокійної меси.

6

«La Plaza de toros de las Arenas» – відкрита в 1900 році арена для бою биків. У наші часи переобладнана під торговий центр.

7

Назва тореадора в кінній кориді.

8

Лляло – водостік у нижній частині трюму на суднах зі сталі, утворений крайнім міждонним листом і зовнішньою обшивкою.

9

Нехай щастить, мій друже (фр.).

10

Лівий за рухом борт судна.

11

Сорт тютюну.

12

Уряд Каталонії.

13

Золота доба Іспанії (ісп. Siglo de Oro) – видатне культурне піднесення в історії Іспанії, яке припало на XVI і на першу половину XVII століття. Найвідоміші представники: Сервантес, Лопе де Вега – в літературі, Ель Греко, Веласкес, Мурільйо, Сурбаран – у живописі.

14

Міська гвардія (ісп. Guardia Urbana) – муніципальні поліційні сили Барселони.

15

Симфонічна сюіта російського композитора М. Римського-Корсакова, написана 1888 року.

16

Міністерство управління (ісп. El Ministerio de la Gobernacion) – назва Міністерства внутрішніх справ Іспанії до 1977 року.

17

Улюблена резиденція Франсіско Франко.

18

Господи (гр.). «K?rie eleison» – християнське молитовне звернення, що означає «Господи, помилуй».

19

Американська марка престижних легкових автомобілів.

20

Gran Via (icп. «велика дорога») – вулиця, що неофіційно вважається головною в Мадриді.

21

В’язниця, що була побудована політичними в’язнями після громадянськоі війни в мадридському передмісті Карабанчель.

22

Передмістя Барселони, де після громадянськоі війни відбувалися масові страти.

23

Прекрасна епоха (фр. Belle epoque) – умовне позначення періоду европейськоі історіі між 1890 і 1914 роками.

24

Іспанський лірично-драматичний жанр, у якому чергуються розмовні та пісенні сцени, із використанням елементів опери, народних пісень і танцю.

25

Генеральна служба поліції (ісп. Cuerpo General de Polic?a) – силова структура, яка існувала в Іспанії під час режиму Франко і до обов’язків якої входило розслідування злочинів і проведення репресивної політики.

26

Цивільний реєстр (ісп. Registro Civil) – назва органу реєстрації актів цивільного стану в Іспанії.

27

Марі Лафоре (фр. Marie Lafor?t, справжнє імя – Майтена Думенаш, нар. 1939 р.) – французька співачка й актриса.

28

Напис над воротами до пекла в «Божественній комедії» Данте Аліг’єрі. Переклад Є. Дроб’язка.

29

Марка дорогих сигар.

30

Іспанський складаний ніж.

31

Косідо (ісп. cocido) – популярна страва іспанської кухні, густий суп із квасолі з овочами і м’ясом.

32

Аточа – один із двох вокзалів Мадрида (другий – вокзал Чамартін).

33

Алькасар (ісп. Alcazar) – традиційна назва середньовічних фортець в Іспанії, фактично місцева назва замку. Під час громадянськоі війни в Іспанії відбувалася відома оборона толедського Алькасара повсталими військовими (націоналістами й «фалангістами»), яка тривала від 22 липня до 27 вересня 1936 року й закінчилася перемогою повстанців.

34

Аркадська академія або академія Аркадіі – спільнота вчених, поетів і прихильників мистецтва, заснована в Римі в 1690 році.

35

Перекручена цитата з Біблії, Євангеліе від Матвія, 7: 16: «По іхніх плодах ви пізнаете іх».

36

Хуан Руіс, також відомий як Архіпресвітер Ітський (бл. 1283 – бл. 1350 рр.) – іспанський поет і священик.

37

Меритократія – принцип управління, згідно з яким керівні пости повинні займати найздібніші люди, незалежно від іхнього соціального походження та матеріального становища.

38

Іспанська форма латинського імені Вергілій.

39

Негазований фруктовий напій.

40

«Quo vadis» (лат. «куди йдеш») – екранізація однойменного роману польського письменника Генрика Сенкевича, який розповідає про гоніння перших християн у Римській імперії.

41

Ритмічний малюнок, що використовується в афро-кубинській музиці, зокрема в таких її жанрах, як румба, конга, сон, сон монтуно, мамбо, сальса та інші.

42

Ігуалаза (кат. Igualada) – муніципалітет в Автономній області Каталонія, в Іспанії.

43

«Кармілла» – готична новела Джозефа Шерідана Ле Фаню, яка вийшла 1872 року і в якій розповідається про молоду дівчину, за котрою полює жінка-вампір на ім’я Кармілла.

44

Стен Лорел (сценічне ім'я Артура Стенлі Джефферсона) (1890–1965) і Олівер Гарді (1892–1957) – американські кіноактори, коміки, були однією з найпопулярніших комедійних пар в історії кіно.

45

Вік – місто в автономній області Каталонія.

46

Дуче (італ. Duce, «лідер», «вождь») – титул, який носив Беніто Муссоліні.

47

«Ель Сід» – історична драма 1961 року режисера Ентоні Манна. Прототип головного персонажа – легендарний герой Реконкісти, національний герой Іспанії – Сід Кампеадор, відомий також як Ель Сід та Родріго Діас де Вівар.

48

Зорро (ісп. Zorro – лисиця) – вигаданий персонаж, герой у масці, що подібно до Робін Гуда приходить на допомогу до знедолених. Уперше з’явився у пригодницьких книжках Джонстона Маккалі.

49

Карітас (від лат. car?tas – «любов-милосердя») – католицька благодійна організація.

50

Немезіда – у грецькій міфології – богиня людськоі долі, покровителька суспільного порядку, уособлення кари богів.

51

Франсіско-Хосе де Гойя (1746–1828) – відомий іспанський живописець і гравер.

52

Непереможна Армада (ісп. Armada invencible) – великий військовий флот, зібраний Філіпом II Іспанським протягом 1586–1588 років під час англо-іспанськоі війни (1587–1604).

53

Карлос Гардель (ісп. Carlos Gardel) – аргентинський співак, композитор, актор, один з найвизначніших виконавців танго першоі половини XX ст.

54

Героіня твору Девіда Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей».